

Begroting 2027

Provincie Noord-Brabant

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Leeswijzer	3
Algemeen inleidend hoofdstuk	4
Programma 1 Bestuur en veiligheid	13
Programma 2 Ruimte en wonen	24
Programma 3 Water en bodem.....	31
Programma 4 Natuur en milieu	38
Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling	48
Programma 6 Energie	55
Programma 7 Landbouw en voedsel	61
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	64
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling	71
Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd	78
Algemeen financieel beleid	86
Algemene dekkingsmiddelen.....	86
Overhead, Vpb en stelposten	88
Paragrafen.....	90
Bedrijfsvoering	90
Provinciale heffingen	96
Weerstandsvermogen en risicobeheersing	111
Onderhoud kapitaalgoederen	115
Onderhoud wegen	115
Onderhoud provinciale gebouwen en installaties	119
Onderhoud vaarwegen	120
Financiering, treasury	121
Verbonden partijen	128
Ontwikkelbedrijf en grondbeleid	153
Openbaarheidsparagraaf Woo	159
Europese programma's	160

Leeswijzer

Programmaplan

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken?? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en, onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn? prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren
- Wat mag dit kosten? Dit is de weergave van middelen die met de realisatie van onze doelstellingen en prestaties zijn gemoeid.

Paragrafen

In de paragrafen wordt het beleid op een aantal specifieke onderdelen uiteengezet. De paragrafen geven daarmee een dwarsdoorsnede van de programma's op deze onderdelen.

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn acht paragrafen voorgeschreven. Naast de verplichte paragrafen zijn ook de paragrafen "Europese programma's" en "Majeure opgaven" opgenomen.

Weergave van bedragen

Evenals bij de jaarstukken 2025 zijn de cijfers in het programmaplan en op enkele plaatsen in de begrotingsstukken voorzien van een aanduiding "V" of "N". Daarbij dient "V" gelezen te worden als "Voordelig" en "N" als "Nadelig".

Zo zijn lasten herkenbaar als "Nadelig" en baten dus als "Voordelig".

Bedragen zijn veelal weergegeven in hoeveelheden van € 1.000. Bij de optelling van bedragen lijken soms verschillen te bestaan. Zo lijkt het voorbeeld hieronder te laten zien dat 3 keer € 1.000 optelt tot € 4.000, maar in werkelijkheid gaat het om afgeronde bedragen én dus ook om afgeronde totalen:

Bedragen waarmee gerekend wordt	Gepresenteerde bedragen	
	x € 1.000	
1.400,00	1	
1.400,00	1	
1.400,00	1	
Totaal	4.200,00	4

Algemeen inleidend hoofdstuk

Voor u ligt de begroting 2027 van de provincie Noord-Brabant. U leest hierin wat we willen bereiken, wat we daar komend jaar concreet voor gaan doen en wat dat mag kosten. Deze begroting kent een omvang van € 1,6 miljard en bouwt voort op het [Bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!'](#) plus de daaruit volgende uitvoeringsagenda's 2024-2027. Als onderdeel van de jaarlijkse Sturing en Verantwoordingscyclus (S&V) moet de begroting in samenhang gezien worden met de [Perspectiefnota 2027](#) die op 10 april 2026 door Provinciale Staten is vastgesteld. We blijven werk maken van het realiseren van onze plannen en projecten. Koersvast en samen met onze Brabantse partners!

We blijven werken aan een welvarend en toekomstbestendig Brabant

We blijven in 2027 doen waarvoor we aan de lat staan: het uitvoeren van plannen en projecten in het belang van Brabant. Een Brabant waar mensen gelukkig en gezond zijn, gehoord worden, mee kunnen doen, perspectief hebben en hun eigen keuzes kunnen en durven maken. Dat doen we met elkaar en voor elkaar. Zo boeken we concrete vooruitgang en werken we iedere dag aan een mooier Brabant.

Verkiezingsjaar

Het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' ligt voor de laatste keer aan de basis van de provinciale begroting. Met de provinciale verkiezingen op 17 maart komt er in 2027 namelijk een einde aan deze bestuursperiode. In maart treedt een nieuwe Provinciale Staten aan en er in de loop van het jaar komt er een nieuw bestuursakkoord en college. Uiteraard houden we hier rekening mee en is deze begroting beleidsarm. Het betekent echter niet in dat we in pauze stand gaan. Tot het zover is blijven we vol energie aan de slag voor Brabant. Dat is onze verantwoordelijkheid en dat is wat Brabant verdient. Ook als het noodzakelijk is om nog belangrijke – en soms ook moeilijke – beslissingen te nemen die echt niet kunnen wachten. Niet om over de bestuursperiode heen te willen reageren, maar om te doen wat nodig is voor Brabant. Zodat we Brabant open houden voor groei en ontwikkeling.

Focus op uitvoering zorgt voor resultaat

De voortgangsrapportages van de uitvoeringsagenda's (september 2026) laten zien dat we de vruchten aan het plukken zijn van een scherpe focus op het uitvoeren van onze plannen. We zien op allerlei terreinen mooie resultaten terug. In diverse stedelijke gebiedsontwikkelingen en de opgaven rondom Brainport boeken we voortgang. We investeren in het Business Park Aviolanda en innovatiecoalities zoals Circular Semicon. De Stimuleringsregeling Landschap 2.0 is succesvol gebleken en aan de hand van het Energieperspectief 2050 krijgen diverse aanpakken rondom de energietransitie verder vorm (o.a. aanpak warmte en aanpak netcongestie). Verder is het mooi om te constateren dat een project als de ASML Zomerspelen steeds meer bereik heeft. Een mooi voorbeeld van samenwerking tussen overheden, verenigingen en bedrijfsleven om kinderen meer te laten sporten en bewegen.

We mogen trots zijn op deze resultaten. Zeker met het oog op de dynamiek en onzekerheden om ons heen. De geopolitieke situatie verandert continue. Hoe pakken de plannen van kabinet Jetten concreet uit en wat betekent het precies voor ons als provincie? Bijv. als het gaat om Nederland van het stikstof-slot te halen. Maar ook stijgende uitvoerings- en beheerkosten, netcongestie en een krappe arbeidsmarkt spelen een rol. Ook voor ons als provincie kunnen er daarom knelpunten ontstaan in de uitvoering waarvoor we met (innovatieve) oplossingen moeten komen.

Integrale dossiers

Veel van onze provinciale opgaven zijn niet los van elkaar te zien. Door de samenhang ontstaan er diverse grote, integrale dossiers. Op dit moment zijn dat de aanpak landelijk gebied (ALG), Beethoven / Brainportregio, Defensie en Powerport regio Moerdijk. In dergelijke dossiers komt veel samen. Van natuur, water en landbouw, tot wonen, werken, voorzieningen en bereikbaarheid en milieu, energie en leefbaarheid. Gezien de omvang en relevantie van deze ontwikkelingen voor Brabant is er in de afgelopen perspectiefnota al extra aandacht aan besteed. In navolging daarop is het belangrijk dat Provinciale Staten goed zicht houden op deze integrale dossiers. Daarom is verderop in de begroting een aparte paragraaf 'majeure opgaven' toegevoegd. Hierin staat een uitgebreide toelichting.

Wat zien we om ons heen?

Het is en blijft turbulent in de wereld. De crisis in het Midden-Oosten en de oorlog in Oekraïne houden vooralsnog aan. Het zorgt wereldwijd nog steeds voor verstoringen op energiemarkten en in productieketens. En dat merken we ook in Brabant. De Straat van Hormuz ligt op zo'n 5.000 kilometer van Brabant, toch zien we de concrete gevolgen van dit conflict direct aan de pomp. De verwachting van RaboResearch is dat het op termijn ook leidt naar een hogere inflatie. Ondanks dit alles blijft de Nederlandse economie de komende periode groeien. Dat biedt dus perspectief.

Een ander gevolg van de aanhoudende dynamiek is dat politieke prioriteiten in veel landen verschuiven. Zo ook in Europa en Nederland. Thema's als defensie, veiligheid en strategische autonomie krijgen meer en meer aandacht. De inzet is om minder afhankelijk te zijn van handelspartners en andere werelddelen waardoor de investeringen in technologische innovaties, (digitale) infrastructuur en (kritieke) grondstoffen toenemen. Deze onderwerpen raken ook Brabant en het provinciaal beleid. Er liggen risico's op de loer, maar zeker ook kansen voor onze economie. De ontwikkelingen volgen we dan ook scherp.

Den Haag

Op 30 januari 2026 hebben D66, VVD en CDA een nieuw landelijk coalitieakkoord gepresenteerd. De plannen van de nieuwe regering worden steeds meer duidelijk, maar op veel thema's wachten we nog op de concrete keuzes om de gevolgen voor Brabant scherp te krijgen. Keuzes die impact (kunnen gaan) hebben op ons als provincie. Bijvoorbeeld om Nederland 'van het slot' te krijgen. Maar ook wat betreft het Natuurpact 2.0 en de daarbij horende taken en financiering. Of als het gaat om investeringen in de infrastructuur of de implementatie van de Wet Versterking Regie Volkshuisvesting in relatie tot woningbouw.

De Rijksbegroting 2027 bouwt grotendeels voort op eerder ingezette beleidslijnen en brengt voor Brabant weinig onverwachte ontwikkelingen met zich mee. Veel van de aangekondigde maatregelen waren al eerder zichtbaar in Kamerbrieven en beleidsvoornemens, met name op het gebied van landbouw, stikstof, natuur, defensie en wonen. De grootste opgave ligt in de uitvoering van bestaande ambities en het verzilveren van de kansen die het rijksbeleid biedt. Daarbij is een effectieve interbestuurlijke samenwerking tussen Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen van toenemend belang.

Brussel

2027 is een belangrijk jaar in Brussel omdat dan de nieuwe Europese meerjarenbegroting 2028-2024 (het 'meerjarig financieel kader') wordt vastgesteld door het Europees Parlement. De onderhandelingen lopen nu en het doel is dat de Europese Raad eind 2026 een akkoord bereikt over de hoofdlijnen en de omvang van de begroting. We volgen dit dossier nauwgezet omdat het gevolgen kan hebben voor de Europese middelen die momenteel in Brabant worden ontvangen. Voor bepaalde prioriteiten zal meer financiering beschikbaar komen (o.a. defensie en concurrentievermogen), terwijl andere dossiers zoals cohesiefondsen en landbouw het waarschijnlijk met minder financiering moeten doen. Voor ons is het in 2027 zaak gereed te staan om de kansen te benutten die vanuit Brussel gaan komen.

Brabantse Gemeenten

In maart 2026 vonden de gemeenteraadsverkiezingen plaats. Inmiddels is bijna overal een nieuw bestuursakkoord gepresenteerd. In die akkoorden zien we een aantal veel voorkomende onderwerpen. Wat opvalt is dat er relatief weinig nieuwe plannen zijn gepresenteerd, maar dat de focus ligt op de uitvoering van de plannen die er al liggen. Daarin staat de woningmarkt en het credo 'bouwen, bouwen, bouwen' op veel plekken centraal. Overige hoofdpunten zijn onder meer het creëren van ontmoetingsplekken, de zelf- en samenredzaamheid van de inwoners en de spreidingswet. Onderwerpen als het landelijk gebied en stikstof hebben ook een plek in de meeste akkoorden. In de steden ligt de focus daarbij op risico's voor de woningbouw en het bedrijfsleven. In dat kader wordt ook netcongestie veel genoemd. In landelijke gemeenten gaat het meer over het toekomstperspectief voor het landelijk gebied. Verder komen ontwikkelingen zoals Powerport regio Moerdijk, Brainport en defensie vooral terug bij de gemeenten die hier concreet mee te maken hebben.

Veel van de hoofdpunten uit de gemeentelijke bestuursakkoorden, maar ook eerder gemaakte afspraken, staan hoog op onze prioriteitenlijst. En vaak is daarbij sprake van een directe link met ons als provincie. Denk maar aan de stedelijke gebiedsontwikkelingen, energievraagstukken via de regionale energiestrategieën of het natuurherstel. Het is en blijft dan ook belangrijk om in 2027 de samenwerking en afstemming te zoeken en te kijken waar we elkaar kunnen versterken.

Zicht op de opgaven

In 2027 wisselt het provinciale bestuur. Tot die tijd blijven wij onze plannen uitvoeren. We zetten door met wat we aan het doen zijn en daar is deze begroting op gebaseerd. Hieronder lichten we - aan de hand van de zichtlijnen uit het bestuursakkoord - een aantal speerpunten voor 2027 toe. In de programmaplannen is dit verder uitgewerkt.

1. Zicht op een welvarend, gezond en gelukkig Brabant.

In een welvarend Brabant zijn de mensen gezond, voelen zich gelukkig en hebben we een krachtige economie. Het perspectief van Brede Welvaart is leidend voor ons handelen. Dat gaat verder dan alleen economische groei. Brede welvaart gaat ook over welzijn, een schone leefomgeving, goed onderwijs, sociale verbondenheid en toekomstperspectief. Deze brede kijk staat centraal in ons doen en laten, ook in 2027. Op die manier dragen we bij aan een duurzame en veerkrachtige samenleving voor alle Brabanders: nu en in de toekomst. Een essentieel onderdeel is gezondheid. Ook dat staat centraal in ons beleid met een glasheldere ambitie: drie extra gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander tegen 2030. Ieder begrotingsprogramma werkt hieraan mee. Bijvoorbeeld via de aanpak van gewasbescherming en het stimuleren van sport en bewegen.

Innovatiekracht voor een weerbare Brabantse economie

Brabant wil ook in 2027 tot de economische en technologische top van Europa behoren. Daarom investeren we in technologiegebieden waarin Brabant sterk is en die bijdragen aan ons toekomstige verdienvermogen en onze strategische positie. Via samenwerking tussen bedrijven, kennisinstellingen en overheden versterken we innovatie-ecosystemen op onder meer het gebied van hightech, medische technologie, biotechnologie, waterstof en dual-use dronetechnologie. Daarbij zoeken we nadrukkelijk aansluiting bij het Rijk, Europa en andere provincies.

Ruimte en talent voor economische groei

De Brabantse economie loopt steeds vaker tegen grenzen aan door schaarste aan ruimte, talent, energie en grondstoffen. In 2027 werken we daarom verder aan goede randvoorwaarden voor economische ontwikkeling. Het Ruimtelijk Economisch Handelingsperspectief helpt om economische belangen mee te wegen bij ruimtelijke keuzes. Tegelijkertijd investeren we in het ontwikkelen en behouden van talent, arbeidsproductiviteit en een goede aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

Digitalisering en circulariteit voor de economie van morgen

Digitalisering en circulariteit zijn onmisbaar voor een toekomstbestendige Brabantse economie. In 2027 versterken we de data- en AI-infrastructuur, cyberweerbaarheid en digitale ontwikkeling van het Brabantse MKB, onder meer via de Brabant Coaches en het Brabant House of Cyber. Eveneens werken we aan circulaire waardeketens en het verminderen van het gebruik van primaire grondstoffen, onder meer via de doorontwikkeling van de Innovatiecoalitie Semicon en circulaire doorbraakprojecten.

Veilig en weerbaar bestuur

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit. De aanpak van ondermijning is topprioriteit op alle niveaus, van lokaal tot landelijk. Ook in 2027 zetten we hier vol op in. Voor een veilig en weerbaar Brabant is een structurele en langdurige aanpak noodzakelijk, waarbij een sterke overheid en weerbare maatschappelijke partners de basis vormen.

2. Zicht op een verbonden Brabant.

Allereerst ronden we in 2027 het traject af van de beleidsneutrale aanpassing van de Omgevingsvisie. Dit is nodig vanwege de vereisten van de Omgevingswet om kaderstellend beleid voor de fysieke leefomgeving in de visie op te nemen. Hierin nemen we doorwerking van deze wijzigingen mee in Sturen met Kaders. Het doel is de provinciale beleidsstructuur daarmee efficiënter, effectiever én juridisch houdbaar te maken. Op die manier kan een nieuw bestuur straks snel aan de slag met beleid en de uitvoering ervan.

Regie op de groeiopgave

Het aantal inwoners in Brabant groeit en blijft groeien. De druk op het voorzieningenniveau (wonen, werken, recreëren, energie, etc.) evenals de schaarse ruimte blijft dan ook onverminderd groot. Het vraagt provinciale regie om deze groeiopgave in goede banen te leiden. Daarin is de Wet regie op de volkshuisvesting van belang die per 1 juli 2026 van kracht is geworden. Dit krijgt in 2027 verder vorm via een verplicht op te stellen Volkshuisvestingsprogramma. Ook blijven we werken aan de stedelijke gebiedsontwikkelingen in de 12 grootste Brabantse steden. We zien daar meer en meer de aandacht verschuiven van planvorming naar concrete uitvoering. In 2027 verwachten we daar weer stappen vooruit te kunnen zetten.

Mobiliteit

In 2027 loopt de aanbesteding voor de OV concessie Zuidoost Brabant. De beoogde gunning is begin 2028. Om de snelle groei van de Brainportregio te kunnen faciliteren is een goed OV nodig. Aanvullende middelen voor de exploitatie van de Brainportlijnen zijn hierin cruciaal. Hiervoor is reeds een [Statenvoorstel](#) voorgelegd. De actualisatie van de uitvoeringagenda KOPI vindt plaats in 2027. Voor het handhaven van het huidige kwaliteitsniveau voor het onderhoud van provinciale wegen zijn structureel extra middelen nodig als gevolg van o.a. de geleidelijke uitbreiding en opwaardering van het areaal en de toenemende ouderdom van het areaal waardoor ingrepen omvangrijker en duurder worden.

Het [aantal verkeersslachtoffers](#) in Brabant is te hoog. Met de [Grensverleggende Aanpak Verkeersveiligheid \(GAVV\)](#) verankeren we verkeersveiligheid in de bredere maatschappelijke en ruimtelijke opgaven. Verder wordt de impact van het pauzeren van rijksinfraprojecten in Brabant als gevolg van verschillende herprioriteringen van het Mobiliteitsfonds steeds meer merkbaar. Hierdoor wordt de druk op het Brabantse mobiliteitssysteem verder vergroot en is extra inzet op mobiliteitstransitie noodzakelijk. Zo wordt er in 2027 verder gewerkt aan de afspraken uit de Brainportdeal en convenant Beethoven (o.a. MMK Eindhoven en de Brainportlijnen), de uitbreiding van het hoofdfietsnetwerk, Bosch Centraal en PHS Vught. Maar ook vindt besluitvorming plaats over het Voorkeursalternatief N279 Veghel – Asten door een nieuw college.

Levendig Brabant

In 2027 blijven we, conform de [Uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2024-2027](#), inzetten op het bereiken van een breder en meer divers publiek. Niet iedere Brabander komt namelijk even makkelijk met cultuur, sport of erfgoed in aanraking. Dat willen we graag veranderen zodat we Brabanders van alle leeftijden, achtergronden en inkomensgroepen weten te bereiken. Zo hebben we het initiatief genomen om samen met organisaties en initiatiefnemers in de cultuur-, erfgoed-, sport- en vrijetijdssector een meer divers aanbod te ontwikkelen wat in 2027 verder tot uitvoering komt. Daarnaast zetten we ook in 2027 vol in op het stimuleren van bewegen, juist voor degene die nog niet voldoen aan de beweegnorm. Dit doen we onder andere met de thema challenges waarbij we mensen bereiken. Tot slot wordt in 2027 de nieuwe regeling Professionele kunsten 2029-2033 vastgesteld. Hierbij zullen de aanbevelingen van de uitgevoerde evaluatie worden meegenomen. Tegelijkertijd wordt landelijk gewerkt aan de herziening van het cultuurstelsel vanaf 2029. Via de IPO Kopgroep Cultuur draagt Noord-Brabant bij aan de inzet van de provincies voor een sterkere positie en een grotere regierol binnen het toekomstige bestel.

3. Zicht op een duurzaam veranderend Brabant

De energietransitie komt op gang. Er wordt voortgang gerealiseerd, al wordt het tempo afgeremd door verschillende ontwikkelingen zoals netcongestie. Omdat gelijktijdig ook sprake is van innovatieve en vernieuwende ontwikkelingen (denk aan flexibilisering van elektriciteitsgebruik), valt de voortgang gelukkig zeker niet stil. Dat de energietransitie niet in een gestage lijn zal plaatsvinden, is de boodschap uit de Energieagenda 2019-2030 en komt ook terug in het Energieperspectief 2050 dat in juni 2026 door PS is vastgesteld. Het Energieperspectief 2050 doet sturende uitspraken over de binnen welke kaders de energietransitie moet plaatsvinden, gebaseerd op de drie Brabantse waarden: haalbaar, betaalbaar en omgevingsbewust. Het laat gelijktijdig ook zien hoe sterk energie verweven is met andere beleidsterreinen en bevestigt eens te meer dat de provincie een sterkere regisserende en regulerende rol moet innemen om samen met al onze partners (overheden, regio's, netbeheerders, industrie) te zorgen voor een duurzame ontwikkeling van het energiesysteem.

Aanpak energietransitie in 2027

We zijn van plan om €150 mln. te investeren in het Nationaal Warmtefonds, zodat meer woningeigenaren hun huis kunnen verduurzamen. Provinciale Staten krijgen in Q4 2026 de gelegenheid om wensen en bedenkingen mee te geven over het voornemen. Ook nemen we, waar nodig, het coördinerend bevoegd gezag op ons om de aanleg/uitbreiding van elektriciteitsinfrastructuur te versnellen. De 150kV tracés Eindhoven Oost-Maarheeze en Eindhoven Zuid-Hapert zijn daarvan de eerste voorbeelden. Ook op eerder gemaakte afspraken in het kader van de RES met betrekking tot opwek van hernieuwbare energie houden wij de vinger aan de pols. Wij spreken de RES-regio's niet vrijblijvend aan op het nakomen van gemaakte afspraken.

De negen Brabantse aanpakken uit het Energieperspectief vertalen de strategische keuzes voor het toekomstige Brabantse energiesysteem naar concrete acties richting 2050. Met de Brabantse Aanpak Besparen stimuleren we energiebesparing in woningen, bedrijven en maatschappelijk vastgoed. Met de Brabantse Aanpak Netcongestie werken we samen met regio's en netbeheerders aan een maatregelenpakket om netcongestie met snel in te voeren (en tijdelijke) maatregelen tegen te gaan. Daarnaast ontwikkelen we aanpakken voor Lokaal Eigendom, Waterstof, Verduurzaming Industrie, Groen Gas, Energieopslag en Kernenergie (SMR). Gezamenlijk geven deze aanpakken een extra impuls aan de provinciale regierol in de energietransitie en dragen zij bij aan de stapsgewijze realisatie van het energiesysteem zoals geschetst in het Energieperspectief 2050.

Landbouw en voedsel

Voor de landbouw in Noord-Brabant geldt dat de invloed van de voorgenomen rijksmaatregelen groot gaat zijn. Met name de zonering rondom natuurgebieden, een meer grondgebonden melkveehouderij en het verminderen van het gebruik van (chemische) gewasbeschermingsmiddelen hebben impact. De inzet van de provincie is gericht op het mogelijk maken van de hiermee samenhangende transitie door innovatie, stimuleren van natuur-inclusieve en biologische landbouw en de inzet van het ondersteuningsnetwerk. Daarnaast kent de provincie een verdergaande, eigen inzet gericht op o.a. eiwittransitie, de jonge boeren, het agrarisch onderwijs en de relatie tussen boeren en burgers. Hier blijven we in 2027 mee doorgaan.

4. Zicht op een gezonde natuur- en waterrijke leefomgeving.

Gezonde Brabantse natuur

We zijn volop aan de slag met de uitvoering van de Uitvoeringsagenda Natuur, om te zorgen dat de Brabantse natuur in goede staat is. Het Kabinet heeft met de Kamerbrief van 26 juni 2026 een stap gezet om Nederland 'van het slot' te krijgen. GS heeft geconcludeerd dat de Kamerbrief aansluit bij de lijn die Brabant al langer inzet en dat het ingezette Brabantse beleid voortgezet moet worden om de doelen te kunnen realiseren. We gaan dan ook voortvarend verder met de stappen die we eerder al hebben ingezet om Brabant zo snel mogelijk open te krijgen. Dat doen we onder meer in de Aanpak Landelijk Gebied. Rond de 12 meest stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden werken we met een gebiedsgerichte aanpak (GGA's) om de natuur in goede staat te krijgen. De Rijksaanpak zoals beschreven in de Kamerbrief sluit aan op deze gebiedsgerichte aanpak. We zullen daarom in de komende tijd een vervolg voor de Aanpak Landelijk Gebied organiseren, waarmee we de gebiedsgerichte aanpak van de Kamerbrief voortvarend tot uitvoering kunnen brengen.

Regionaal- Water en Bodemprogramma

Komend jaar vormt het laatste jaar van de planperiode van het Regionaal Water- en Bodemprogramma 2022-2027 (RWP). We richten ons dan ook op het zoveel mogelijk realiseren van de doelen uit het RWP waarbij de Kaderrichtlijn Water en verdrogingsbestrijding de belangrijkste opgaven zijn. Daarnaast wordt er door Gedeputeerde Staten in 2027 een besluit genomen over het RWP 2028-2033 en wordt aan Provinciale Staten het financiële kader hiervoor voorgelegd.

Milieu

In de uitvoering op een aantal milieuthema's is de afgelopen tijd goede vooruitgang geboekt. In 2027 willen we daarop door. Aan de andere kant blijft de druk op het milieu blijft onverminderd hoog, waardoor het bereiken van de doelstellingen bij een aantal thema's in het gedrang komen. Met name op de thema's luchtkwaliteit en ZZS dreigt de haalbaarheid van de doelstellingen uit beeld te raken.

Daarom brengen we bijvoorbeeld via de impuls luchtkwaliteit in 2027 een aanvullend maatregelenpakket in kaart. Hiermee gaan we voor een betere luchtkwaliteit en gezondere leefomgeving in Brabant zodat we straks voldoen aan de aangescherpte EU normen in 2030.

5. Fundament voor het realiseren.

We staan er financieel gezien goed voor. Gelukkig maar, want dat is essentieel om te kunnen blijven investeren in de toekomst van Brabant. Bovendien zorgt het ervoor dat we een buffer hebben om tegenvallers op te vangen of knelpunten mee op te lossen. Daarbij houden we een substantieel budget vrij om verder te bouwen in de nieuwe bestuursperiode. Ondanks de gunstige situatie mogen we ons ook niet rijk rekenen. Economische ontwikkelingen zijn onzeker en de opgaven zijn omvangrijk en kostbaar. Ook moeten we de herverdeling van het provinciefonds opvangen evenals stijgende uitvoerings- en beheerkosten. Kortom, alle redenen om zorgvuldig en verstandig met ons geld om te gaan.

Slagvaardig, democratisch en rechtmatig bestuur

Een sterk en integer openbaar bestuur is het fundament voor het functioneren van onze democratische rechtsstaat. De maatschappelijke opgaven waaraan de provincie met medeoverheden werkt worden steeds complexer en dat vraagt om een daadkrachtig bestuur dat in staat is om problemen op te lossen. Daarbij is toenemende aandacht voor regionale samenwerking en uitvoerbaarheid van beleid.

Onze inzet is er in 2027 op gericht dat de Brabantse overheden efficiënt en effectief bijdragen aan de aanpak van maatschappelijke opgaven evenals op versterking van het democratisch systeem.

Digitalisering

De komende jaren gaan we verder met het versterken van datagovernance, datakwaliteit en de toepassing van data bij beleidskeuzes waardoor onze beleidsprogramma's sneller en beter onderbouwd kunnen sturen op onze maatschappelijke opgaven. En, tegemoetkomend aan geopolitieke ontwikkelingen, ontwikkelen we een actieplan om op termijn onze leveranciersafhankelijkheid en zeggenschap over data te vergroten (digitale autonomie en soevereiniteit).

Uitvoeringskracht

Onze organisatie is voortdurend in beweging. Maatschappelijke ontwikkelingen, veranderende opgaven en nieuwe uitdagingen vragen om een organisatie die wendbaar, professioneel en toekomstgericht is. De mensen in onze organisatie maken het verschil: hun inzet, betrokkenheid en deskundigheid is van cruciaal belang voor het realiseren van onze ambities. Daarom blijven wij investeren in de ontwikkeling, vitaliteit en duurzame inzetbaarheid van onze medewerkers

Financiële positie in één oogopslag

Deze paragraaf geeft inzicht in de financiële positie van de provincie. Daarbij wordt ingegaan op het begrotingsevenwicht, de reservepositie, het risicoprofiel en de voorspelbaarheid van de begroting.

Structureel begrotingsevenwicht

Onze meerjarenbegroting is structureel en reëel in evenwicht.

Solide reservepositie

De reservepositie is daarbij goed te noemen. We beschikken over een immunisatieportefeuille die we inzetten om revolverend te investeren in het realiseren van onze ambities. We hebben voor ca. € 1,5 mld. aan beleidsreserves die in ieder geval voldoende zijn om onze beleidsambities voor de komende jaren te realiseren. Het proces tot opstellen van de bestedingsplannen reserves zit in de laatste fase en u zult te zijner tijd worden geïnformeerd over de uitkomsten hiervan.

Beheersbaar risicoprofiel

Van de geïdentificeerde financiële restrisico's is 96% afgedekt binnen de algemene risicoreserve. Voor nadere informatie verwijzen we u door naar de paragraaf weerstandvermogen en risicobeheersing. Daarnaast zien we dat er meer en meer omvangrijke initiatieven genomen worden met dito risico's die financieel afgedekt moeten worden. Bovendien zien we dat de uitvoering soms langer duurt dan we voor ogen hadden en graag zouden willen. Dit resulteert, onder meer door inflatie, in hogere kosten en de gereserveerde middelen in de beleidsreserves op termijn mogelijk ontoereikend zijn.

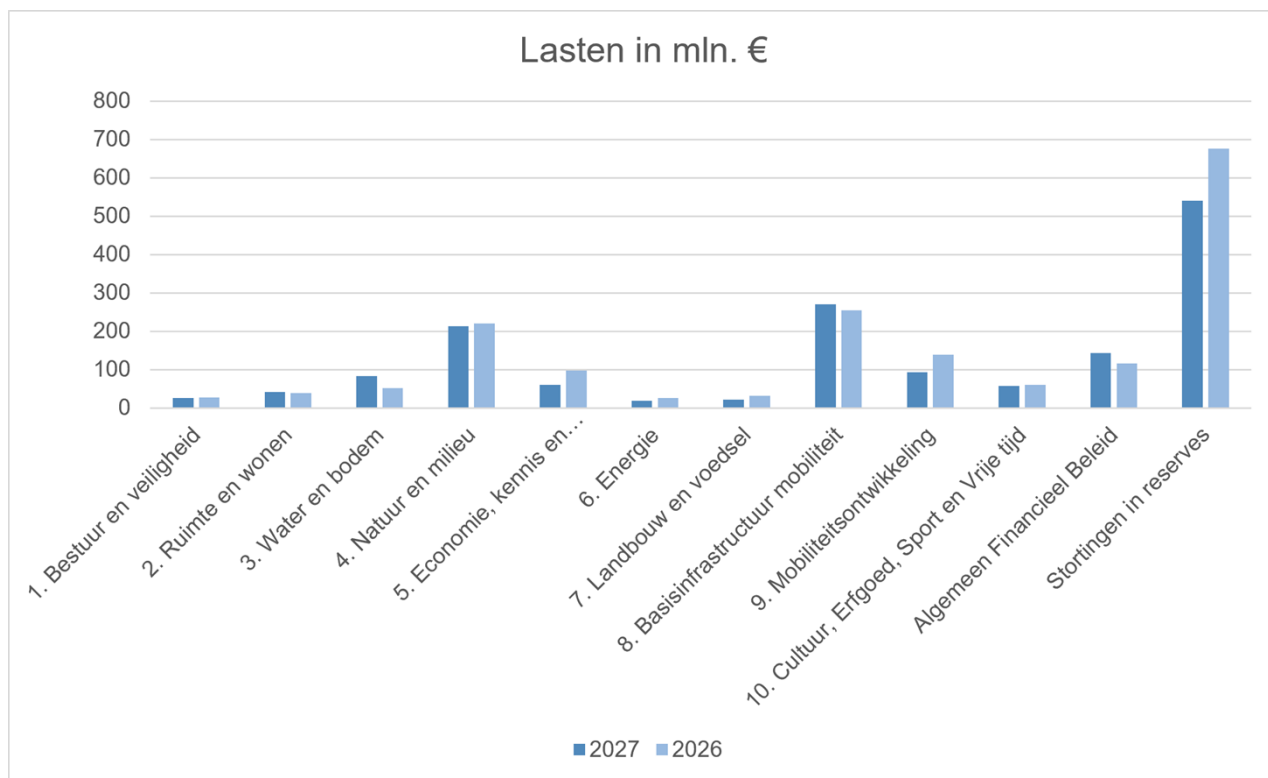
Ook op het terrein van de opcentenopbrengst MRB is er een onzekerheid. Tot nu toe is dit een stabiele bron van inkomsten gebleken, maar op termijn komt de gewichtsmaatstaf door het stijgende aandeel van zware elektrische voertuigen (EV's) mogelijk ter discussie te staan om te worden vervangen door een oppervlaktemaatstaf. Of de opcenten MRB worden door een geheel andere provinciale belasting vervangen. Overigens worden de financiële effecten hiervan voor het overgrote deel gedempt doordat de belastinginkomsten voor 90% verevend worden in het Provinciefonds.

Voorspelbaarheid begroting

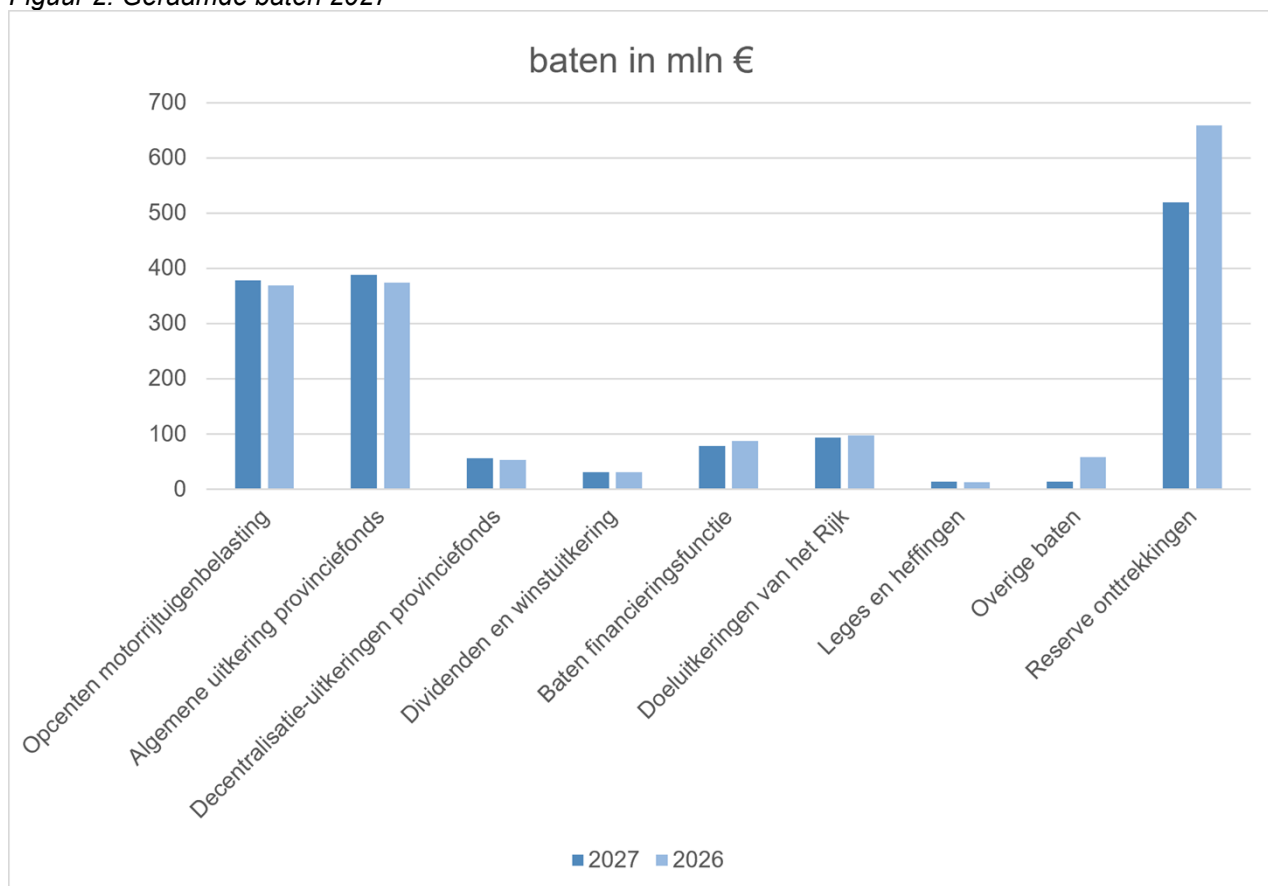
We verbeteren de voorspelbaarheid van de begroting doorlopend. In de begroting 2026 is een volgende stap gezet in het reëel ramen van uitgaven, zodat de primitieve begroting beter aansluit op de uiteindelijke realisatie. Deze lijn is doorgezet in de begroting 2027.

In figuur 1 en 2 zijn respectievelijk de geraamde lasten en baten te inzichtelijk gemaakt. Hierbij is de primitieve begroting 2027 afgezet tegenover de gewijzigde begroting 2026.

Figuur 1: Geraamde lasten 2027

Figuur 2: Geraamde baten 2027

Kortom, onze financiële positie is stabiel en gezond, maar we moeten wel waakzaam blijven gezien de onzekerheden die er spelen. We beschikken over voldoende middelen om onze beleidsambities op korte en middellange termijn te financieren. En uiteraard blijven we daarbij alert op de ontwikkelingen en risico's die op ons afkomen, zodat we tijdig maatregelen kunnen treffen als dat nodig is.

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

Werken aan een toekomstbestendig bestuur

In navolging van het door Provinciale Staten vastgestelde [Beleidskader Toekomstbestendig Bestuur](#) (8 maart 2024) is op 29 oktober 2024 de [Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig Bestuur](#) vastgesteld. Het laat zien hoe wij in de periode 2024-2027 samen met de medeoverheden werken aan een toekomstbestendig openbaar bestuur in Brabant. Het doel is helder: inwoners, bedrijven en maatschappelijke instellingen moeten kunnen vertrouwen op een slagvaardig, democratisch, rechtmatig en een veilig en weerbaar bestuur.

In 2027 bereiden we een actualisatie van de uitvoeringsagenda voor. De huidige agenda loopt immers tot en met 2027. Uitgangspunt daarbij vormen de afspraken zoals die zullen worden opgenomen in het nieuwe provinciale bestuursakkoord voor de periode 2027-2030 en voor zover ze uiteraard raken aan toekomstbestendig bestuur.

Slagvaardig, democratisch en rechtmatig bestuur

We werken langs drie pijlers die samen moeten zorgen voor een sterker openbaar bestuur. *Slagvaardig bestuur* richt zich op het vergroten van de bestuurs- en realisatiekracht van overheden zodat zij maatschappelijke opgaven efficiënt, effectief en in samenwerking aanpakken, onder meer via regionale samenwerking, kennisdeling en ondersteuning van gemeenten. *Democratisch bestuur* focust op het versterken van de democratische legitimiteit en het vertrouwen, door inwoners (en met name jongeren) eerder en beter te betrekken, participatie structureel te verbeteren en democratische instrumenten toegankelijker te maken. *Rechtmatig bestuur* draait om het borgen van een correcte uitvoering van wettelijke taken, waarbij de provincie via modern, risicogericht en dialogisch interbestuurlijk toezicht zorgt dat gemeenten en andere overheden financieel gezond, transparant en conform wet- en regelgeving opereren, zodat burgers op een betrouwbare overheid kunnen vertrouwen.

Veilig en weerbaar bestuur

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit. De aanpak van ondermijning is topprioriteit op alle niveaus, van lokaal tot landelijk. Voor een veilig en weerbaar Brabant is een structurele en langdurige aanpak noodzakelijk, gebaseerd op sterke overheden en weerbare maatschappelijke partners. Preventie en vroegtijdige signalering zijn daarbij essentieel om de invloed van ondermijnende criminaliteit te beperken en kwetsbare personen, organisaties en sectoren te beschermen. Ondermijnende criminaliteit tast het functioneren van het openbaar bestuur, de veiligheid en het vertrouwen in de samenleving aan en vraagt daarom om een blijvende, gezamenlijke inzet. Vanuit die verantwoordelijkheid vervult de provincie een actieve rol als aanjager, verbinder en ondersteuner van de Brabant-brede aanpak.

Brede Welvaart en gezondheid

Wij besteden aandacht aan brede welvaart, want het is noodzakelijk om verder te kijken dan alleen economische groei. Brede welvaart gaat ook over welzijn, een schone leefomgeving, goed onderwijs, sociale verbondenheid en toekomstperspectief. In de afgelopen jaren hebben we stappen gezet om deze brede kijk centraal te stellen in het beleid. Daarmee dragen we bij aan een duurzame en veerkrachtige samenleving voor alle Brabanders: nu en in de toekomst.

Door brede welvaart te meten, te monitoren en als uitgangspunt te nemen in beleidskeuzes, kan de provincie beter inspelen op maatschappelijke uitdagingen zoals vergrijzing, klimaatverandering, digitalisering en kansenongelijkheid. Het doel is om de leefkwaliteit van inwoners te versterken in het hier en nu, voor toekomstige generaties en voor mensen elders.

Daarnaast werkt elk begrotingsprogramma mee aan het realiseren van drie extra gezonde levensjaren voor iedere Brabander tegen 2030. Ieder jaar wordt gerapporteerd over de vastgestelde gezondheidsindicator per begrotingsprogramma.

Zo krijgen zowel brede welvaart als gezondheid een plek in alle provinciale programma's en komt het integrale karakter van deze thema's duidelijk terug in de begroting.

De Brabantse overheden dragen efficiënt en effectief bij aan de aanpak van maatschappelijke vraagstukken (slagvaardig bestuur)

Indicatoren:

- In 2027 is het percentage inwoners dat tevreden is over de slagvaardigheid van de provincie toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers voor volksvertegenwoordigers, bestuurders en ambtenaren.

We versterken de strategische samenwerking door minimaal vier bestuurlijke ontmoetingen te organiseren met bestuurders van de VBG, Brabantstad en Midstad. Daarnaast organiseren we via [Brabantmakers](#) voor bestuurders, volksvertegenwoordigers en ambtenaren sessies voor kennisdeling en ontmoeting rondom een specifiek (actueel) thema.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal bijeenkomsten vanuit de Brabantmakers	≥4	≥4	≥4	≥4

De regionale samenwerking met gemeenten en waterschappen is versterkt door middel van het organiseren van regionale ontwikkeldagen.

Ieder jaar organiseren we samen met de vier Brabantse regio's ten minste acht regionale ontwikkeldagen (ook wel omgevingsdagen of regiodagen genoemd). Gedeputeerden nemen deel aan deze ontwikkeldagen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal georganiseerde regionale omgevingsdagen	≥8	≥8	≥8	≥8

We versterken het democratisch systeem in Brabant door de samenleving eerder en beter bij ons werk te betrekken. We bieden actief ondersteuning aan initiatieven die bijdragen aan onze ambities en versterken bestaande democratische instrumenten

We leven in Brabant in een democratie: allemaal maken we onderdeel uit van ons democratisch systeem. De verbinding tussen burger en bestuur vormt een cruciaal onderdeel van dat systeem. Die verbinding is niet vanzelfsprekend en heeft aandacht en onderhoud nodig. Door te investeren in de verbinding tussen burger en bestuur, dragen we bij aan de bescherming van onze democratie.

Indicatoren:

- In 2027 is het percentage inwoners dat tevreden is over het functioneren van de provinciale democratie toegenomen ten opzichte van 2023.
- Het opkomstpercentage in Noord-Brabant bij verkiezingen (BBV-verplichte indicator).

Wat gaan we daarvoor doen?

We stellen een participatieverordening op

Indicator:

- Op 3 juli 2026 werd de 'Verordening participatie Noord-Brabant' vastgesteld.

We organiseren jaarlijks een jongerentop

De jongerentop is gericht op het ophalen van ideeën en inzichten van Brabantse jongeren om deze vervolgens te delen met Brabantse bestuurders, politici en ambtenaren. Het afgelopen jaar draaide het om keuzes op de twee thema's financiële gezondheid en arbeidsmarkt vanuit het perspectief van jonge en toekomstige generaties. Samen met de Young Professionals Brabant wordt een jongerenagenda ontwikkeld die de stem van de Brabantse jongeren kan vertegenwoordigen tijdens de aanstaande verkiezingen en de vorming van een nieuw provinciebestuur.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal georganiseerde jongerentoppen	1	1	1	1

We faciliteren een jongerenadviesplatform

De jongerenregiegroep wordt gevormd door de leden van de Young Professionals Brabant, waar wij sinds 2025 een nauwe en intensieve samenwerking mee hebben. Maandelijks komt deze regiegroep bij elkaar. Zij spelen een inhoudelijke rol in de Brabantse aanpak jongerenparticipatie en zijn nauw betrokken bij de activiteiten die we als team jongerenparticipatie faciliteren. Deze samenwerking wordt de komende jaren voortgezet. Hiermee kent Brabant een jongerenadviesplatform.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal adviezen van jongeren	≥2	≥2	≥2	≥2

Het interbestuurlijk toezicht zoals de provincie Noord-Brabant dit uitvoert, draagt bij aan een bestendig en veilig Brabant met een sterk openbaar bestuur. Een bestuur waarop de mensen kunnen vertrouwen (rechtmatig bestuur)

Indicatoren:

- Er staat geen enkele gemeente onder preventief financieel toezicht (BBV-verplichte indicator).
- Geen enkele gemeente wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Huisvesting vergunninghouders.
- Geen enkele lokale overheid wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Informatie- en archiefbeheer.
- Geen enkele lokale overheid wordt als 'voldoet niet' beoordeeld op het toezichtgebied Omgevingsrecht.

Wat gaan we daarvoor doen?

We voeren jaarlijks systematisch toezicht uit op de Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen.

Indicator:

- Alle Brabantse gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen ontvangen jaarlijks een beoordeling.

We organiseren jaarlijks themaonderzoeken en kennisbijeenkomsten vanuit het interbestuurlijk toezicht waarin best practices van gemeenten centraal staan.

Indicatoren	2027	2028	2029	2030
Aantal themaonderzoeken	≥1	≥1	≥1	≥1
Aantal kennisbijeenkomsten	≥3	≥3	≥3	≥3

We dragen actief bij aan oplossingen ter vergroting van de bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid in de strijd tegen de ondermijnende criminaliteit (veilig en weerbaar bestuur).

Indicator:

- In 2027 is het percentage inwoners dat vertrouwen heeft in de manier waarop de provincie wordt bestuurd toegenomen ten opzichte van 2023.
- Doel is een weerbaar Brabant, waarin zo veel mogelijk mensen zich veilig voelen. Samen met Brabantse overheden en inwoners vormen we één front tegen de schadelijke maatschappelijke effecten van ondermijning

Wat gaan we daarvoor doen?

We verzorgen de workshop 'Samen Weerbaar' voor nieuwe medewerkers.

Door het periodiek organiseren van deze workshops vergroten we het risicobewustzijn van nieuwe medewerkers.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal voor nieuwe medewerkers georganiseerde workshops 'Samen Weerbaar'	≥8	≥8	≥8	≥8

We betrekken de Brabander als bondgenoot om Brabant weerbaarder te maken

Met Brabant Op De Radar versterken we de maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende criminaliteit door bewustwording, handelingsperspectief en meldingsbereidheid te vergroten. Het programma fungeert als vliegwiel en katalysator voor de Brabantbrede samenwerking tussen overheden en maatschappelijke partners, waarbij kennis, communicatie en initiatieven worden verbonden en versterkt.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal georganiseerde piekmomenten communicatie	≥2	≥1		

We organiseren bijeenkomsten over de mogelijkheden tot het transformeren of vitaliseren van niet-vitale vakantieparken.

We willen gemeenten beter in staat stellen om niet-vitale vakantieparken te transformeren of te vitaliseren. Hiertoe worden adviesgesprekken gevoerd om een integrale aanpak van vakantieparken te stimuleren. Verder worden periodiek werkateliers en – vraag gestuurde – werktafels georganiseerd voor medewerkers, die vanuit hun werk betrokken zijn bij vakantieparken. De provincie zet hierbij expertise in vanuit Ruimte, Wonen, Vrijtijdseconomie en Veiligheid.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal georganiseerde bijeenkomsten over het vitaliseren van vakantieparken	≥6	≥6	≥6	≥6

De Riskfactory Midden- en West-Brabant wordt voortgezet en een Riskfactory in de veiligheidsregio's Brabant-Noord en Brabant-Zuidoost is verkend.

Mede door de uitbreiding met seniorenscenario's en verbeterde monitoring van deelname door basisscholen laat het aantal bezoekers van de Risk Factory een gestage groei zien. De verwachting is dat de streefwaarde in 2027 wordt gerealiseerd. Voor 2026 wordt uitgegaan van circa 5.800 basisschoolleerlingen (op basis van schooljaar) en circa 2.000 senioren. De groei bij senioren zet naar verwachting nog licht door richting het einde van het jaar. In Brabant-Noord is, op basis van een besluit van het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio Brabant-Noord en een subsidietoezegging, een positieve ontwikkeling ingezet richting realisatie van een eigen Risk Factory. De Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost geeft op dit moment prioriteit aan andere opgaven.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal bezoekers van de Risk Factory	≥7.500			

Samen met de Brabantse RIEC's en de Vereniging van Brabantse Gemeenten stimuleren wij de Brabantse gemeenten om de aanpak van ondermijning als speerpunt op te nemen in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid.

Dit wordt mede bereikt door actieve promotie en acquisitie van de Brabantse Norm Weerbare Overheid. In maart 2026 is een geactualiseerde versie gepubliceerd (fysiek en digitaal). Gemeenten zijn actief betrokken bij deze actualisatie.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Percentage Brabantse gemeenten dat ondermijning in haar gemeentelijke veiligheidsbeleid noemt als speerpunt		≥80%		

We dragen bij aan een veiliger buitengebied

Het buitengebied vormt één van de twee hoofdthema's binnen het programma Brabant op de Radar. Op 21 januari 2026 hebben we het Symposium Buitengebied georganiseerd. Tevens is er specifieke aandacht voor bedrijventerreinen met de geactualiseerde Risicotaxatietool ondermijning bedrijventerreinen. Ter versterking van de aanpak wordt ingezet op een verbeterde governance van het SSIB en scherpste op en draagvlak voor de ambities en prioriteiten voor de handhaving in het buitengebied.

Daarnaast versterken wij de samenwerking tussen overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties op het terrein van veiligheid en weerbaarheid en stimuleren wij kennisdeling en bewustwording. Wij achten de functie van vertrouwenspersoon buitengebied, die momenteel is ingericht bij ZLTO van groot belang en zetten in op continuïteit daarvan.

Verbeteren van de ervaren gezondheid van Brabanders

De provincie heeft de ambitie om drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030 te realiseren.

Indicator:

- De Levensverwachting in Goed Ervaren Gezondheid (LGE) is verhoogd met drie jaar tegen 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

We organiseren jaarlijks een interne en drie externe bijeenkomsten, wat leidt tot nieuwe samenwerkingen en succesvolle gezamenlijke gezondheidsprojecten.

Indicatoren	2027	2028	2029	2030
Aantal interne bijeenkomsten	1	1	1	1
Aantal externe bijeenkomsten	3	3	3	3

Bijdragen aan de transitie van Zorg naar Positieve Gezondheid

Indicator:

- Ieder provinciaal begrotingsprogramma voert in de periode 2024-2027 minstens een project uit dat positieve gezondheid en preventie bevordert.

Wat gaan we daarvoor doen?

We zorgen ervoor dat elk begrotingsprogramma minimaal aan een gezondheidsindicator werkt, wat de aandacht voor gezondheidsdoelstellingen binnen ons provinciale beleid vergroot.

Indicator	2027	2028	2029	2030
-----------	------	------	------	------

Aantal gezondheidsindicatoren per begrotingsprogramma	≥1	≥1	≥1	≥1
---	----	----	----	----

Integreren van gezondheid in provinciale programma's en beleid

Door gezondheid in andere programma's mee te wegen, voorkomt de provincie onbedoelde negatieve effecten en benut ze kansen om gezondheidswinst te boeken.

Indicator:

- Provinciale programma's bevorderen de ervaren gezondheid en voorkomen negatieve gezondheidseffecten.

Wat gaan we daarvoor doen?

We werken het Dashboard Gezondheid bij, zodat iedereen de voortgang van gezondheidsdoelstellingen helder en actueel kan volgen.

Het dashboard fungeert als een centraal platform waar de gezondheidsgegevens worden verzameld en gepresenteerd. Het dashboard monitort de voortgang op de gezondheidsdoelstellingen van de provincie. Het maakt voor Provinciale Staten en andere belanghebbenden inzichtelijk hoe provinciale programma's bijdragen aan gezondheid.

Indicator:

- Het [Dashboard Gezondheid](#) up-to-date houden om de actuele voortgang in gezondheidsdoelstellingen van de begrotingsprogramma's te laten zien.

Brede welvaart stevig op de agenda zetten en samen met partners verder betekenis geven

Brede Welvaart gaat over de kwaliteit van leven in het hier en nu en de mate waarin deze ten koste gaat van de kwaliteit van leven van latere generaties en van mensen elders. Brede Welvaart versterken voor alle Brabanders is onze ambitie. Dat elke provinciale inspanning op zoveel mogelijk thema's van brede welvaart een positief effect heeft en op zo min mogelijk thema's een negatief effect

Indicatoren:

- Er zijn ten minste drie regio's als partner aangesloten bij de Academische Werkplaats.
- Jaarlijks organiseren we één themabijeenkomst besturen op brede welvaart voor Brabantse bestuurders
- Jaarlijks organiseren we vier themabijeenkomsten voor het praktijknetwerk brede welvaart.

Wat gaan we daarvoor doen?

We versterken de regionale kennisinfrastructuur brede welvaart

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal regio's als partner aangesloten bij de Academische werkplaats	≥3	≥3	≥3	≥3

Brede welvaart als denk- en doekader integreren in al ons beleid

Indicatoren:

- Jaarlijks gaan we aan de slag met en leren van onze eigen brede welvaartsaanpak, waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.
- Jaarlijks wordt de Brabantse Monitor Brede Welvaart gebruikt om inzicht in brede welvaart verder te vergroten.

Wat gaan we daarvoor doen?

We vergroten het inzicht in brede welvaart per regio

Indicator:

- Jaarlijks wordt de Brabantse Monitor Brede Welvaart gebruikt om inzicht in brede welvaart verder te vergroten.

We zetten brede welvaart in als leidraad voor het voeren van het juiste gesprek

Indicator:

- We ontwikkelen onze eigen aanpak als het gaat om het inzetten van zinvolle gesprekken met belanghebbenden.

We bepalen streef en drempelwaarden

Indicator:

- Deze bestuursperiode brengen we prioriteit aan in de thema's van brede welvaart. We verduidelijken onze streef- en drempelwaarden.

We vergroten het inzicht in verwachte neveneffecten van beleid

Indicatoren:

- Jaarlijks gaan we aan de slag met en leren van onze eigen brede welvaartsaanpak, waarin we de belangrijkste elementen en aandachtspunten definiëren om met brede welvaart aan de slag te gaan in de beleidspraktijk.
- Deze bestuursperiode ontwikkelen we een afweegkader voor het maken van integrale beleidsafwegingen.

We investeren in concrete brede welvaartsuitdagingen en projecten

Indicatoren:

- Oprichting BOF 2 in 2026 en start uitvoering in 2027
- We investeren in tenminste 5 innovatieve projecten die positieve impact willen maken op brede welvaart.
- Jaarlijks werkt team brede welvaart in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.
- Regio Deals: Iedere regio heeft een Regio Deal die bijdraagt aan de brede welvaart in de regio (vierde, vijfde of zesde tranche).

Wat gaan we daarvoor doen?

We definiëren cross-over projecten

Indicator:

- Team brede welvaart werkt in drie cross-over projecten mee in het leren toepassen van brede welvaart in de beleidspraktijk.

We zetten onze kennis, expertise en ons netwerk in om regio's te sterken in hun aanvraag bij het Rijk – als het gaat om regiodeals

Indicator:

- Elke regio heeft een Regio Deal die bijdraagt aan de brede welvaart in de regio.

We verkennen een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund

Indicator:

- Oprichting BOF 2 in 2026 en start uitvoering in 2027
- We investeren in tenminste 5 innovatieve projecten die positieve impact willen maken op brede welvaart.

We investeren in regionale projecten met brede samenhang

Indicator	2024-2027
Aantal ondersteunde innovatieve bedrijven en projecten	≥5

We voeren minimaal een generatietoets per jaar uit

Vanaf 2026 heeft de Brabantse Generatietoets een plaats gekregen binnen het team Brede Welvaart. Deze activiteit verschoof van het team Jongerenparticipatie naar het team Brede Welvaart. Er wordt binnen het team Brede Welvaart verkend welk instrument het gevolg- en toekomstdenken het beste kan borgen in onze organisatie. De Brabantse Generatietoets zal mede de basis vormen voor de eigen brede welvaartsaanpak die de komende jaren verder zal worden geconcretiseerd door team Brede Welvaart.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal generatietoetsen uitgevoerd	≥1	≥1	≥1	≥1

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Toekomstbestendig bestuur](#)
- [Beleidskader gezondheid 2021 – 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Toekomstbestendig bestuur](#)
- [Uitvoeringsagenda Gezondheid](#)
- [Uitvoeringsagenda Brede welvaart](#)
- [\(Rijks\) Beleidskader gemeentelijk herindeling 2018](#)
- [Beleidsregel Wet Bibob Noord-Brabant 2018 \(Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur\)](#)
- [Beleidskader ontheffing verboden handelingen 2018](#)
- [Beleidsregel gemeenschappelijk financieel toezichtkader gemeenten en GR-en](#)
- [Verordening systematische toezichtinformatie Noord-Brabant](#)
- Algemeen (Rijks) beleidskader indeplaatsstelling bij taakverwaarlozing en schorsing/vernietiging.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Interprovinciaal Overleg (IPO)
- INPA Huis van de Nederlandse Provincies
- Zuidelijke Rekenkamer

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Huisvesting vergunninghouders

- De druk op gemeenten om vergunninghouders tijdig te huisvesten blijft hoog als gevolg van de aanhoudende krapte op de woningmarkt. Hierdoor bestaat het risico dat meer gemeenten achterstanden oplopen bij het realiseren van de taakstelling.
- Gemeenten worden vanuit verschillende betrokken partijen aangesproken op het versnellen van de huisvesting van vergunninghouders. Dit kan leiden tot een toenemende behoefte aan bestuurlijke afstemming en toezicht.
- De ontwikkeling van de instroom van vergunninghouders en de hoogte van toekomstige taakstellingen blijven onzeker en zijn mede afhankelijk van landelijke en internationale ontwikkelingen.

Financieel toezicht

Alle Brabantse gemeenten hebben voor begrotingsjaar 2026 repressief toezicht. Voor de jaren 2027 en verder presenteert een groot deel van de Brabantse gemeenten in de meerjarenbegroting tekorten. De Voorjaarsnota van het kabinet Jetten en de meicirculaire 2026 gemeentefonds geeft gemeenten geen oplossing in de brede discussie over de balans tussen taken & middelen. Er blijft aanhoudende financiële onzekerheid nu de inschatting bestaat dat vanaf 2028 een nieuw ravijnjaar ontstaat, ook vanwege onzekerheden over de financiering van Jeugdzorg en Wmo. Het blijft daarom voor gemeenten een uitdaging om ook een sluitende meerjarenbegroting op te stellen. Dit kan invloed hebben op de uitvoering en intensiteit van financieel toezicht op de begroting 2027.

Informatie en archiefbeheer

De Eerste Kamer heeft de nieuwe Archiefwet op 12 mei 2026 aangenomen. Daarmee treedt het wetsvoorstel in werking per 1 januari 2027. De gevolgen daarvan voor het IBT zullen zich met name vanaf 2027 en verder doen gelden. Mede naar aanleiding van de wet gaat het IBT-thema onderzoeken en kennisbijeenkomsten organiseren, alsmede de manier waarop toezicht wordt uitgeoefend aanpassen.

Overige

1. De invoering van de Wet versterking regie op de volkshuisvesting leidt naar verwachting tot uitbreiding van de toezichttaken van de provincie. De gevolgen voor capaciteit, werkwijzen en toezichtinstrumentarium worden momenteel nader onderzocht.
2. De invoering van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen is naar verwachting van kracht vanaf 2027. In 2026 is gestart met de voorbereiding van de nieuwe IBT-taak.
3. De samenloop van bestaande toezichttaken en nieuwe wettelijke toezichttaken kan leiden tot een toenemende druk op de beschikbare personele en financiële capaciteit.

Wat mag het kosten?**1. Bestuur en veiligheid**

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	21.135 N	20.054 N	17.572 N	11.675 N	11.675 N	11.422 N
	Toerekening organisatiekosten	8.728 N	8.514 N	8.835 N	8.055 N	8.055 N	8.053 N
Totaal Lasten		29.863 N	28.568 N	26.407 N	19.731 N	19.731 N	19.475 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	304 V	120 V	58 V	2 V	2 V	2 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	297 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten		602 V	120 V	58 V	2 V	2 V	2 V
Saldo van baten en lasten		29.261 N	28.448 N	26.348 N	19.729 N	19.729 N	19.473 N
<u>Reservemutaties</u>							
	Storting in reserves	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking aan reserves	0	0	0	0	0	0
Resultaat incl. reservemutaties		29.261 N	28.448 N	26.348 N	19.729 N	19.729 N	19.473 N

Omschrijving (toelichting)**Lasten**

De raming van de programmalasten voor 2027 ten opzichte van 2026 is € 2,1 mln. lager. Dit wordt door het volgende verklaard.

Er is in 2025 € 1,95 mln. van het Rijk ontvangen om de provinciale regietafels (PRT's) te versterken in onder meer hun nieuwe taak, ten aanzien van de verdeling van de opvangplekken in het kader van de Spreidingswet. Deze middelen zijn in 2026 besteed, hierdoor is de raming in 2027 € 1,95 mln. lager.

Baten

Bij de baten zijn geen significante verschillen tussen de raming voor 2027 en de raming voor 2026.

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Zorgdragen voor een goede ruimtelijke ordening en het verbeteren van de omgevingskwaliteit is een belangrijke kerntaak van de provincie. Brabant verandert voortdurend en er liggen grote opgaven in de leefomgeving. Nieuwe ontwikkelingen vragen ruimte, maar onze ruimte is schaars. De druk op de ruimte is groot en voelbaar: niet alles kan en zeker niet overal. Het [Beleidskader Leefomgeving](#) geeft hierbij richting in het maken van deze complexe keuzes. Het bijbehorende instrumentarium ontwikkelen we in 2027 verder door zoals de Beleidsneutrale herijking van de Omgevingsvisie (Q1 2027), zie [Statenmededeling](#). Daarnaast zullen we ons ook in 2027 in blijven zetten op majeure opgaven zoals [Powerport regio Moerdijk](#), [Ruimte voor Defensie](#) en de schaa sprong in [Brainport Eindhoven](#). Eind 2026 wordt de Nota Ruimte vastgesteld, waarin de nationale visie op de ruimtelijke inrichting van Nederland is vastgelegd op het gebied landbouw, woningbouw, natuur, wegen, energie en defensie. De verwachting is dat op basis van de Nota Ruimte in 2027 nieuwe afspraken gemaakt worden tussen Rijk en provincie. In de verdere uitwerking werken we nadrukkelijk samen met partners op verschillende schaalniveaus: gebiedsgericht, regionaal en met het Rijk.

Op basis van het [Beleidskader Wonen en Werken](#) en de [Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027](#) werken we aan onze woningbouwopgave, voldoende, duurzame werklocaties en stedelijke gebiedsontwikkeling. 2027 is het eerste jaar dat we werken onder de [Wet versterking regio volkshuisvesting](#), met een volkshuisvestingsprogramma. We blijven ook in 2027 vol inzetten op de realisatie van de woningbouwopgave, waarbij we ons o.a. oriënteren op de inzet van grondbeleid rondom de woningbouwopgave. Voor de aanpak [Grote Oogst](#), welke met zes locaties is uitgebreid en verlengd tot eind 2027, wordt een evaluatie uitgevoerd op basis waarvan in 2027 de keuze kan worden gemaakt over het vervolg van de aanpak Grote Oogst. In 2027 gaan we komen met een voorstel tot het oprichten van een verbonden partij om de herstructurering bedrijventerreinen aan te pakken en op basis van nieuwe prognose werklocaties, welke eind 2026 worden vastgesteld, gaan we met de regio's in 2027 afspraken actualiseren (zie ook [memo gedeputeerde](#)). Voor [NOVEX Stedelijk Brabant](#) gaan we in 2027 werken aan investeringsagenda's en we werken verder aan de [stedelijke gebiedsontwikkelingen](#) van de 12 grootste steden in Brabant.

We werken verder aan het realiseren van de Gebiedsopgave Oostelijke Langstraat (GOL). In 2027 wordt de snelfietsroute F59 Waalwijk – 's-Hertogenbosch afgerond, de maatregelen hoogwaterbescherming gerealiseerd en parallelstructuren aangelegd bij Vlijmen en aan de westkant van 's-Hertogenbosch.

In 2027 wil de Provincie Noord-Brabant samen met partners, ondernemers en inwoners zich nadrukkelijk inzetten voor de vermindering van de stikstofuitstoot uit Brabantse Bronnen. In het laatste loopjaar van onze Uitvoeringsagenda [Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof \(BOS\) 2.0](#) ligt de focus op uitvoeren. Voorgaande jaren is er veel opgebouwd zoals [Aanpak vermindering ammoniakemissie veehouderijen](#), aanpak Brainport open en verscheidende aanvullende maatregelen. Onze focus ligt dus bij uitvoering van onze maatregelen, maar we blijven ook nieuwe maatregelen voorbereiden op de uitvoering. Daarnaast gaan wij aan de slag voor een goede samenhang tussen onze eigen aanpak en het beleid en aanpak voortkomend uit de kamerbrief van 26 juni jl. "[Weer ruimte voor boer, natuur en bouw](#)".??

Wat willen we bereiken?

Integraal werken aan het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk

Brabant heeft een aanzienlijke nieuwbouw- en transformatieopgave om sterke steden en vitale dorpen te houden en daarmee te werken aan het versterken en het toekomstbestendig maken van het stedelijk netwerk. Hierbij gaat het niet alleen om wonen en werken, maar ook om verstedelijking die bijdraagt aan de mobiliteitstransitie, de energietransitie, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Tegelijkertijd is de verstedelijkingsopgave aanjager voor de aanpak van andere opgaven, zoals op het terrein van economie, arbeidsmarkt en brede welvaart, inclusief gezondheid, leefbaarheid en sociale veiligheid. Dit vraagt om integrale keuzes en een integrale aanpak.

Indicatoren:

- Kwalitatieve monitor, 1 keer per 2 jaar, eerstvolgende uit te voeren in 2028.
- Kwalitatieve evaluatie, 1 keer per 2 jaar, eerstvolgende uit te voeren in 2028.

Wat gaan we daarvoor doen?

Mogelijk maken van stedelijke gebiedsontwikkelingen binnen de 12 grootste steden

Het komende jaar zetten we de langjarige samenwerking met de twaalf grootste Brabantse steden voort om integrale [stedelijke gebiedsontwikkelingen](#) verder richting uitvoering en realisatie te brengen. De nadruk ligt daarbij onder meer op de verdere ontwikkeling van Knoop XL in Eindhoven, het Kenniskwartier in Tilburg, het Stationskwartier in Roosendaal, het Havenkwartier in Veghel, 't Zoet in Breda en Kastanjeweg-Oost in Uden. Vanuit onze rol denken, werken en financieren we waar passend mee en sturen we samen met gemeenten, woningcorporaties, marktpartijen en andere partners op haalbare plannen, met bijzondere aandacht voor betaalbaar wonen, netcongestie, stikstof, mobiliteit en circulair en biobased bouwen. Gelet op de schaal, complexiteit en lange doorlooptijd van deze gebiedsontwikkelingen blijft ook in de volgende bestuursperiode provinciale inzet nodig om de plannen daadwerkelijk tot uitvoering en realisatie te brengen.

Uitvoeren en doorontwikkelen kennisprogramma gebiedstransformaties

Via het kennisprogramma delen we onze kennis- en leerervaringen en bieden we inspiratie. Het kennisprogramma heeft een praktische insteek ter bevordering van de uitvoering. Dit doen we op tal van manieren zoals:

- Het organiseren van kennisdelingsbijeenkomsten
- Het organiseren van een bestuurlijk netwerk met minimaal 1 netwerksessie per jaar
- Inzet van een externe adviescommissie voor stedelijk gebiedsontwikkelingen.
- Aangaan van strategische partnerschappen, zoals bijvoorbeeld met kennisinstellingen
- Faciliteren van kennisontwikkeling- en uitwisseling o.b.v. de pilots dorpenstrategie

Dit alles met als doel om de verstedelijking in Brabant op een juiste manier op gang te brengen en te houden. Zie ook [kennisprogramma stedelijke gebiedsontwikkeling](#).

Gezamenlijk met partners opstellen en realiseren uitvoeringsagenda NOVEX Stedelijk Brabant

Ook in 2027 werken we binnen [NOVEX Stedelijk Brabant](#) samen met het Rijk, gemeenten en waterschappen verder aan de realisatie van de Uitvoeringsagenda Stedelijk Brabant. We stellen gezamenlijk een investeringsagenda op, waarin de samenhangende opgaven voor wonen, werken, mobiliteit, energie, klimaatadaptatie en de kwaliteit van de leefomgeving worden vertaald naar prioritaire projecten, benodigde randvoorwaarden, fasering en financiering. Hiermee leggen we een gezamenlijke basis voor langjarige samenwerking, gerichte investeringen en de realisatie van de verstedelijkingsopgaven in Brabant.

Wat willen we bereiken?

Verbeteren van omgevingskwaliteit

We dragen zorg voor een goede ruimtelijke ordening en omgevingskwaliteit. De basis daarvoor ligt in de Omgevingswet. De uitvoering van de omgevingswet en de bijbehorende instrumenten (Omgevingsvisie, omgevingsprogramma, projectbesluit en omgevingsverordening) dragen bij aan een gezonde fysieke leefomgeving in Brabant.

Indicatoren:

- Kwalitatieve evaluatie naar de doorontwikkeling van het 'diep, rond en breed' werken conform Beleidskader Leefomgeving, uit te voeren in 2027
- Vaststellen beleidsneutrale technische wijziging van de omgevingsvisie (de kwaliteit van Brabant)

Wat gaan we daarvoor doen?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

We zetten hierbij in op maatwerk in lijn met de Omgevingswet. Overleg over deze plannen vindt daarmee bij voorkeur in een vroegtijdig stadium plaats, in de fase van ideevorming. Daarnaast stimuleren we een diep, rond en brede afweging: bij het zoeken naar oplossingen voor maatschappelijke opgaven vinden wij het belangrijk om vanuit meerdere richtingen naar een ontwikkeling te kijken. We kijken dus niet slechts sectoraal of eendimensionaal, zodat we initiatieven plaatsgevoelig inpassen. We stellen het initiatief centraal en we zoeken naar mogelijkheden. Om het opstellen van omgevingsplannen te faciliteren en stimuleren werken we samen met gemeenten, wisselen we expertise uit en bouwen we gezamenlijk kennis op.

Uitvoeren Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS)

Indicator	2027	2028
Nader te bepalen o.b.v. actualisatie Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof		

Wat willen we bereiken?

Realiseren van voldoende woningen, die aansluiten op de vraag

We willen dat alle Brabanders prettig kunnen wonen, passend bij ieders woonbehoefte. Door de sterke bevolkings- en huishoudensgroei én om bestaande woningtekorten terug te dringen, is het nodig dat er de komende jaren heel stevig gebouwd wordt in Brabant. Met in het bijzonder aandacht voor betaalbare woningen. Daarnaast is er, gelet op de diversiteit in huishoudentypen, sprake van een veranderende woonvraag waarvoor woningen nodig zijn die aansluiten bij de diverse woonbehoeften.

Indicatoren:

- - Toename netto Brabantse woningvoorraad periode 2023-2035:
 - Totaal toename: circa 165.000/13.500 per jaar
 - Waarvan sociale huurwoningen: circa 49.500/4.125 per jaar
 - Waarvan middeldure huur- én betaalbare koopwoningen: circa 60.500/5.000 p/j

NB. Ten tijde van het opstellen van de begroting wordt tevens de bevolkings- en woningbehoefteprognose geactualiseerd, waarover Provinciale Staten in het 4e kwartaal 2026 worden geïnformeerd. Op basis deze nieuwe prognose zal ook een voorstel worden gedaan om bovenstaande indicatoren te actualiseren.

- Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte: gemiddeld genomen wordt ca. tweederde van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) op binnenstedelijke locaties gerealiseerd.?

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van het benutten bestaande voorraad

In 2027 geven we uitvoering aan het Plan van aanpak Beter Benutten bestaande woningvoorraad. Samen met gemeenten, woningcorporaties en andere partners stimuleren we maatregelen die bijdragen aan een doelmatiger gebruik van bestaande woningen en daarmee aan het vergroten van het beschikbare en passende woningaanbod.

Monitoren, herijken en bijdragen aan realisatie van de Regionale Woondeals

We ontwikkelen de regionale woondeals verder van afspraken over de inhoudelijke woningbouwopgave naar concrete en resultaatgerichte uitvoeringsafspraken met gemeenten, corporaties en andere betrokken partners. De volkshuisvestelijke opgaven worden vastgelegd in het volkshuisvestingsprogramma, waarna in de regionale woondeals afspraken worden gemaakt over de uitvoering, verantwoordelijkheden, fasering en monitoring van de realisatie.

Ondersteunen van versnelling woningbouw

We zetten de versnelling van de woningbouw voort. Dit doen we onder andere door de pilot grondbeleid op te leveren (zie [memo gedeputeerde](#)) en de resultaten te benutten voor de verdere ondersteuning van gemeenten bij woningbouwopgaven. Daarnaast positioneren we de regionale versnellingstafels steviger als gezamenlijke uitvoeringsgerichte aanpak van provincie, gemeenten, corporaties en marktpartijen. Aan deze tafels richten we ons op het snel signaleren en oplossen van concrete knelpunten in lopende woningbouwprojecten, zodat projecten op korte termijn sneller kunnen doorstromen naar realisatie.

Wat willen we bereiken?

Zorgdragen voor duurzame en toekomstbestendige werklocaties in Brabant

De Brabantse ambitie is om een vooraanstaande regio in Europa te zijn en te blijven op het gebied van kennis en innovatie. Hiervoor is een concurrerend en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor Brabantse en (inter)nationale bedrijven nodig. Dit betekent dat er voldoende een kwalitatief divers aanbod van werklocaties nodig is en het vraagt tegelijkertijd om een prettige en gezonde leefomgeving om in te werken en wonen. Belangrijk onderdeel van het aanbod aan werklocaties zijn bedrijventerreinen en campussen. Deze typen werklocaties hebben een grote waarde voor de Brabantse economie, en daarmee voor het brede welzijn van honderdduizenden Brabanders. Daarnaast ligt er een grote opgave op bedrijventerreinen voor de verduurzaming en de energietransitie. Deze opgave geeft ook kansen. Bedrijventerreinen kunnen een substantiële bijdrage leveren aan de doelen op het gebied van energie, circulariteit, klimaatadaptatie, biodiversiteit en stikstof. Het beter benutten van bestaande bedrijvenlocaties door meervoudig en intensiever ruimtegebruik is ook een belangrijk aandachtspunt. Hier willen we als Brabant samen met onze partners stappen inzetten.

Indicatoren:

- Ontwikkeling werklocaties. Oppervlakte harde en geprogrammeerde plancapaciteit voor nieuwe werklocaties, ten opzichte van de uitbreiding- en vervangingsvraag in het laagscenario t/m 2040 en in combinatie met de effecten van regionale en/of provinciale beleidskeuzes > streefwaarde 100%.
?De voortgang van de verduurzaming van Grote Oogst terreinen:??

- Ontwikkeling van een monitor om de voortgang van de verduurzaming van de 40 grootste bedrijventerreinen in beeld te brengen, om daarmee de relatieve voortgang op Grote Oogst terreinen t.o.v. niet-Grote Oogst terreinen te kunnen duiden.
- Bij einde looptijd van de samenwerking is minimaal 90% van de verduurzamingsprojecten zoals opgenomen in de lokale plannen van aanpak afgerond of in uitvoering.

Vanuit Beleidskader Gezondheid: Emissie van fijnstof (PM_{2,5}) van bedrijven op bedrijventerreinen in Noord-Brabant, streefwaarde: lager dan referentiewaarde 2015 (1,3 Kton).

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van campussen en overige strategische werklocaties

Vanwege hun maatschappelijke impact, strategische waarde en financieel rendement blijven we [campussen](#) en andere strategische werklocaties ondersteunen bij hun verdere ontwikkeling. In 2027 zetten we in op de doorontwikkeling van de Automotive Campus in Helmond, de Brainport Industries Campus in Eindhoven, het regionaal bedrijventerrein Brainport Oost en Eindhoven Airport District. Daarbij sluiten we aan bij de reeds ingezette koers en geven de ambities en prioriteiten uit het nieuwe bestuursakkoord mede richting aan onze inzet en de verdere ontwikkeling van deze locaties.

Actualiseren van (regionale) afspraken bedrijventerreinen

Op basis van de prognoses uit 2026 starten we in 2027 het proces om de regionale afspraken over werklocaties te actualiseren en scherper te richten op de kwalitatieve en kwantitatieve opgaven. Samen met de regio's en gemeenten werken we de regionale herstructureringsaanpakken verder uit, inclusief keuzes over prioritaire locaties, inzet van ruimtelijke en financiële instrumenten en de verdeling van verantwoordelijkheden. Parallel hieraan zetten we de in 2026 gestarte voorbereidende werkzaamheden voort voor de mogelijke oprichting van een provinciaal herstructureringsbedrijf in de vorm van een nieuwe verbonden partij, zodat richting kan worden gegeven aan een slagvaardige en doelmatige inzet op de herstructurering van bedrijventerreinen (zie ook [memo gedeputeerde](#)).

Uitvoeren en verdiepen project 'Grote Oogst'

De ambitie van de provincie is om het verduurzamen van bedrijventerreinen te versnellen. In 2027 zetten we de realisatie van de [aanpak Grote Oogst](#) voort, gericht op bedrijventerreinen in Brabant waar de meeste ruimte voor verbetering is op thema's als energie, klimaatadaptatie en circulaire economie. Maar ook met de [Green Deal Werklandschappen van de Toekomst](#) en via de financiële ondersteuning van de subsidieregeling SPUK Bedrijfsmatig Vastgoed, met als doel het versterken van de organisatiegraad op bedrijventerreinen, werkt de provincie aan deze versnelling. Daarnaast biedt de provincie tools en kennis op dit gebied, steunen we onderzoeken naar nieuwe manieren om verduurzaming mogelijk te maken en nemen we verduurzaming mee in de afspraken die we met regio's maken over (nieuwe) werklocaties. Met een kennisprogramma borgen en delen we de opgedane kennis en ervaringen, zodat deze ook breder op Brabantse bedrijventerreinen kunnen worden toegepast (zie ook [website](#)). Mede op basis van de evaluatie van de aanpak maken we in de volgende bestuursperiode een keuze over het vervolg van Grote Oogst.

Beleidsnota's en uitvoeringsagenda's

- [Brabantse Omgevingsvisie](#)
- [Omgevingsverordening](#)
- [Beleidskader Leefomgeving](#)

- [Beleidskader Wonen en Werken](#)
- [Uitvoeringsagenda Wonen en Werken 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

N.v.t.

Ontwikkelingen en onzekerheden

M.b.t. Powerport regio Moerdijk is de richting van de ontwikkeling nog onzeker. Welke stappen in 2027 worden gezet is ten tijde van het opstellen van de begroting 2027 afhankelijk wanneer verantwoord een nieuw bestuurlijk weegmoment gaat plaatsvinden. Verder worden veel prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Ook wordt steeds meer 'van buiten naar binnen' gewerkt: het initiatief van externe partners wordt gekoppeld aan de maatschappelijk opgaven van de Provincie. Dit biedt kansen, maar creëert in sommige gevallen ook afhankelijkheid als het gaat om het daadwerkelijk realiseren van prestaties.

De Kamerbrief Taskforce Stikstof 26 juni 2026 kan impact gaan hebben op de uitvoeringsagenda BOS2.0, omdat er capaciteit nodig is voor de uitvoer van de landelijke maatregelen. Bij het opstellen van de BOS2.0 zat het project Brainport open (ook opgenomen in de kamerbrief) nog niet in de pijplijn. Deze wordt nu in de uitvoeringsagenda opgenomen.??

Daarnaast was de aanpak vermindering ammoniakemissie veehouderijen in huidige vorm geen onderdeel van deze uitvoeringsagenda. Door de aanpassing van de omgevingsverordening is deze aanpak integraal onderdeel geworden van onze uitvoeringsaanpak.??

Van de aanvullende maatregelen zijn 9 van de 17 onderzocht of in onderzoek. Waarschijnlijk worden niet alle 17 aanvullende maatregelen onderzocht in de looptijd van de UA. Daarbij zijn door voortschrijdend inzicht en nieuwe proces ter beoordeling wel 2 nieuwe aanvullende maatregelen (mogelijk) in onderzoek.??

Het RIVM heeft de Kennisnotitie Vlaanderen gepubliceerd. De kennisnotitie laat zien dat het Vlaamse beleid, ondanks nieuw vergunde projecten, ervoor kan zorgen dat het doelgat richting 2030 kleiner wordt door lagere depositie afkomstig uit het buitenland (België). De extra verwachte reductie alleen is niet voldoende om onder de KDW te komen in onze N2000 gebieden, maar biedt wel perspectief dat de achtergronddepositie uit buitenlandse bronnen kleiner wordt.???

Wat mag het kosten?

2. Ruimte en wonen

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	20.053 N	22.140 N	24.787 N	35.583 N	30.008 N	6.626 N
	Toerekening organisatiekosten	14.540 N	16.981 N	17.412 N	16.067 N	16.067 N	16.067 N
Totaal Lasten		34.593 N	39.121 N	42.199 N	51.651 N	46.075 N	22.693 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	6.825 V	3.795 V	394 V	7.243 V	10.094 V	94 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten		6.825 V	3.795 V	394 V	7.243 V	10.094 V	94 V
Saldo van baten en lasten		27.768 N	35.325 N	41.805 N	44.407 N	35.980 N	22.599 N
<u>Reservemutaties*</u>							
	Storting in reserves	6.591 N	33.027 N	2.592 N	2.403 N	2.403 N	2.369 N
	Onttrekking aan reserves	3.471 V	8.997 V	3.148 V	2.399 V	2.399 V	2.396 V
Resultaat incl. reservemutaties		30.888 N	59.355 N	41.249 N	44.411 N	35.984 N	22.573 N

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

Wat willen we bereiken?

Voldoende Water

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: Grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: Areaal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).

Wat gaan we daarvoor doen?

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

Indicator	2027
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (KRW doelstelling 12.000 ha in 2027) *	9.600
Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen voor het vasthouden van water zijn getroffen (cumulatief) (doelstelling 27.000 ha in 2027) *	21.700

**Eind 2027 wordt het geactualiseerde Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.*

Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei

Indicator	2027
Project Roode Vaart *	Realisatie fase 2
Voortgang Geopark Schelde Delta * / **	Financiële bijdrage

Voortgang Geopark Peelhorst en Maasvallei * / **

-

* In het kader van het bestuursakkoord 2023-2027 zijn bij de PPN 2025 extra middelen ter beschikking gesteld voor het afronden van project Roode Vaart de gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta en Geopark Peelhorst en Maasvallei.

** In het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 komen we met een voorstel voor een aangepaste indicator.

Grondwateronttrekkingen

Indicator	2027	2028	2029
Omvang vergunde grondwateronttrekkingen in mln. kubieke meter	(*)	(*)	(*)

(*) Afhankelijk van de ontwikkelingen, de streefwaarde geeft nu de totale vergunde omvang aan van drinkwaterbedrijven en industrie weer, van de vergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is. In het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 komen we met een voorstel voor een aangepaste indicator.

Wat willen we bereiken?

Schoon Water

Indicatoren:

Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027. (bevat verplichte indicator BBV: % van de waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit)

- Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
- Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
- Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats

Verminderde inbreng stoffen:

- De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.

Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:

- Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde.

Deze indicatoren dragen bij aan de provinciale doelstelling om '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Schoon grondwater

Indicator	2027	2028	2029
-----------	------	------	------

Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan het project Bodem Up 1.0 in de 8 grondwaterbeschermingsgebieden die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling

Aantal van de 8

grondwaterbeschermingsgebieden, die het meest kwetsbaar zijn voor nitraatuitspoeling, dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025

*

Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2024-2026 in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig) ** 80%

* De indicatoren t.a.v. nitraatuitspoeling in grondwaterbeschermingsgebieden geven invulling aan het 7^e Nitraatactieprogramma welke in 2025 afloopt. Er wordt (landelijk) gekeken naar een opvolging omdat het inbedden in het NPLG niet doorgaat. Daarnaast komen we in het kader van de tussenevaluatie RWP in 2025 met een voorstel voor een aangepaste indicator.

** In afwachting van het vervolg Schoon water voor Brabant 2024-2026 is geen streefwaarde opgenomen in 2027 e.v.

Schoon oppervlaktewater

Indicator	2027	2028	2029
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en kreek en Natuurvriendelijke oevers (Kaderrichtlijn Water doelstelling 610 km in 2027)	350	450	
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW-doelstelling 232 stuks in 2027)	125	160	

Wat willen we bereiken?

Veilig Water

Indicatoren:

Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt Ruimte voor de rivier:

- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit.
- De regionale keringen zijn veilig. (100% voldoet aan de norm).

Wat gaan we daarvoor doen?

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2027	2028
Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)		

- Meanderende Maas Realisatie Realisatie Realisatie t/m 2028
- Oeffelt Realisatie Realisatie
- Verlengde brug veerweg Alphen

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2027	2028	2029
-----------	------	------	------

Km te herstellen regionale keringen door het waterschap: i.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen:

• Brabantse Delta	34 (*)	(**)	
• Aa en Maas			
• De Dommel			
• Rivierenland			

** aanvullende opgave bij Waterschap Brabantse Delta bovenop de bestaande dijken ten aanzien van nieuwe dijk voor waterbergingsgebied met natuurontwikkeling langs de Mark.*

*** aan de hand van laatste toetsing spelen er bij de waterschappen Aa en Maas en De Dommel geen verbeteropgaven (alleen beheer en onderhoud). De volgende toetsingscyclus is niet voor eind 2026 gepland.*

Ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken

Indicator	2027	2028	2029	2030
Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028	
Cuijk-Ravenstein	Realisatie	Realisatie	Realisatie t/m 2028	
Lith-Bokhoven	Planuitwerking			
Doeveren	Realisatie			
Moerdijk-Drimmelen	Planuitwerking	Planuitwerking		

Willemstad-
Noordschans

Verkenning

Planuitwerking

Planuitwerking t/m
2029

Wat willen we bereiken?

Vitale Bodem

Indicatoren:

In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurgebieden, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

- de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte- water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
- het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden;
Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.

Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in:

- het aantal praktiserende boeren neemt toe.

Deze indicatoren dragen via een verbeterde (grond)waterkwaliteit bij aan de provinciale doelstelling van '3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander'.

Wat gaan we daarvoor doen?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Indicator	2027	2028	2029
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp	20.000	27.000	

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Indicator	2027	2028	2029
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	

Wat willen we bereiken?

Klimaatadaptatie

Indicator:

- Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050)

Wat gaan we daarvoor doen?

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2027	2028	2029
Aantal medegefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	25	30	(*)

* Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

Indicator	2027	2028	2029	2030
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	(*)	
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	90%	100%	(*)	

*) Eind 2027 wordt het geactualiseerde Beleidskader Regionaal Water en Bodemprogramma 2028-2033 vastgesteld, waarin ook de indicatoren en streefwaarden worden bepaald die vervolgens worden verwerkt in de Begroting 2028.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Inzet verbonden partijen

Ontwikkelingen en onzekerheden

Wat mag het kosten?

3. Water en Bodem

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	50.328 N	43.848 N	75.084 N	102.684 N	26.913 N	21.520 N
	Toerekening organisatiekosten	8.407 N	8.062 N	8.291 N	5.729 N	5.593 N	5.593 N
Totaal Lasten		58.736 N	51.910 N	83.375 N	108.413 N	32.507 N	27.113 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	23.033 V	29.666 V	34.092 V	55.183 V	11.716 V	8.686 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	1.144 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten		24.177 V	29.666 V	34.092 V	55.183 V	11.716 V	8.686 V
Saldo van baten en lasten		34.558 N	22.244 N	49.283 N	53.230 N	20.790 N	18.427 N
<u>Reservemutaties*</u>							
	Storting in reserves	15.799 N	27.630 N	20.828 N	3.374 N	3.374 N	3.374 N
	Onttrekking aan reserves	24.557 V	13.471 V	37.499 V	42.081 V	9.608 V	7.245 V
Resultaat incl. reservemutaties		25.800 N	36.402 N	32.612 N	14.523 N	14.557 N	14.557 N

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

Milieu

We willen dat Brabant een fijne, veilige en gezonde provincie is om in te wonen en te ondernemen. Een schone lucht en bodem en geen hinder van onder meer geluid en geur zijn hiervoor basisvoorwaarden. In lijn met de Omgevingsvisie streven we daarom naar een continue verbetering van onze leefomgeving. Met de uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord dragen we bij aan het landelijk doel om in 2030 tenminste 50% gezondheidswinst te behalen ten opzichte van 2016. Met het actieplan Geluid 2024 - 2029 verminderen we het aantal mensen dat wordt gehinderd door het geluid van provinciale wegen.

De geplande uitbereiding van Defensie in Noord Brabant zal ook gevolgen hebben voor het milieu. De milieubelangen brengen wij naar voren in de overleggen met Defensie. Daarnaast wordt ook Brabant in toenemende mate geconfronteerd met urgente sector- en thema-overstijgende vraagstukken, zoals de noodzaak van een transitie naar een duurzame economie en samenleving. De druk op het milieu blijft onverminderd hoog, waardoor het bereiken van de doelstellingen bij een aantal thema's in het gedrang komen. Met name op de thema's Luchtkwaliteit en ZZS dreigt de haalbaarheid van de doelstellingen uit beeld te raken.

De acties uit de Uitvoeringsagenda moeten bijdragen aan het behalen van deze doelen, maar op een aantal thema's hebben de acties binnen de bevoegdheid van de Provincie onvoldoende effect om de doelstellingen te behalen. Dit komt met name omdat we vaak afhankelijk zijn van zowel landelijke als Europese regelgeving en ontwikkelingen op het gebied van andere beleidsvelden wat de invloed van de provincie op een aantal milieuthema's beperkt.

Pijler Robuuste Natuur

De Brabantse natuur is adequaat beschermd tegen ongewenste ruimtelijke ingrepen. Ze is vitaal en van voldoende omvang om bestand te zijn tegen schommelende omgevingsinvloeden zoals weersextremen. De Brabantse natuurgebieden vormen een onderling aangesloten netwerk waardoor uitwisseling kan plaatsvinden.

Pijler Brabant Natuurinclusief

Natuur levert een bijdrage aan de welvaart en het welzijn van Brabant en de Brabanders. Andersom is natuur als vanzelfsprekend onderdeel van andere maatschappelijke, ruimtelijke en economische opgaven en verweven in alle maatschappelijke sectoren.

Pijler Natuur voor en door Brabanders

Brabanders voelen zich verbonden met de natuur in natuurgebieden, in de stad, het dorp en het agrarisch gebied.

Wat willen we bereiken?

Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

Indicator:

- In 2030 is het Natuurnetwerk Brabant ingericht, verbonden en beheerd

Wat gaan we daarvoor doen?

Realisatie ecologische verbindingzones

Indicator	2012 t/m 2035	2027	2028	2029	2030
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	575	650	725	

Beheer van het Natuurnetwerk

Indicator (BBV- verplichte indicator)	2027	2028	2029	2030
Beheerde ha via de Subsidiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	84.000	84.600		

Realisatie Natuurnetwerk: inrichting

Indicator (BBV-verplichte indicator)	2012 t/m 2030	2027	2028	2029	2030
Gerealiseerde ha (cumulatief)	14.900	9.300*	10.200*		

**De realisatie komt eind 2025 naar verwachting hoger uit dan eerder geraamd. Daarna verwachten we dat het tempo van inrichting weer afneemt omdat gronden eerst verworven moeten worden. Nadat er in de komende jaren via meer dwingend instrumentarium de laatste gronden in gebieden verworven zijn, is de verwachting dat er in een keer diverse grotere gebieden ingericht worden en het tempo van de inrichting dus een sterke impuls krijgt. De meerjarenraming is hierop aangepast.*

Realisatie Natuurnetwerk: grondverwerving / functieverandering

Indicator	2012 t/m 2030	2027	2028	2029	2030
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.300	6.700	7.000		

Realisatie Faunapassages

Indicator	2023 t/m 2030	2027	2028	2029	2030
Aantal faunapassages (cumulatief)	200	125	150		

Kwaliteit van het Natuurnetwerk

Indicator	2027	2028	2029	2030
Percentage van het NNB waarvan het beheertype gelijk is aan het ambitietype	67,4%	68,9%		

** Bosrevitalisering leidt op dit moment tot versneld halen van het ambitietype natuurbos en tot extra stijging van het percentage. De meerjarenraming is hierop aangepast.*

Wat willen we bereiken?

N2000-gebieden hersteld en versterkt

Indicator:

- De kwaliteit en kwantiteit van de habitattypen en soorten uit de VHR mogen nooit achteruit gaan.
- In 2030 zijn in de N2000-gebieden de VHR-habitattypen en soorten verbeterd in oppervlakte en/of kwaliteit t.o.v. 2023 daar waar nodig volgens aanwijzingsbesluit.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verbeteren kwaliteit en kwantiteit van habitattypen en soorten

Indicator	2027	2028	2029	2030
Kwaliteit en kwantiteit VHR-soorten en habitattypen	pm	pm	pm	

Wat willen we bereiken?

Bossen aangelegd en gerevitaliseerd

Indicator:

- In 2030 is in Brabant 13.000 ha nieuw bos aangelegd t.o.v. 2020.
- In 2030 is ca. 20.000 ha bos op de zandgronden omgevormd naar vitaal bos (revitalisering van bestaande bossen) t.o.v. 2020.

Wat gaan we daarvoor doen?

Bosuitbreiding en bosomvorming

Indicator	2020 t/m 2030	2027	2028	2029	2030
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	13.000	3.000	4.000		
Gerevitaliseerd bos in ha (cumulatief)	20.000	14.000	17.000		

Wat willen we bereiken?

Biodiversiteit beschermd

Indicator:

- In 2030 is de stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren minimaal behouden t.o.v. 2022.

Wat gaan we daarvoor doen?

Behouden stand van de populaties kwetsbare en bedreigde planten en dieren

Indicator	2027	2028	2029	2030
-----------	------	------	------	------

Indicatoren uit landelijke monitoringssystematiek - $\geq 49\%$

De beginwaarde index (meetkundig gemiddelde) is gebaseerd op vaatplanten en broedvogels uit het provinciaal meetnet plus de CBS-data over dagvlinders, reptielen en amfibieën, met als criterium dat ze op de Rode lijst staan, van kwetsbaar t/m ernstig bedreigd. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 49% (stand kwetsbare soorten t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd.

Stoppen achteruitgang van kenmerkende soorten van het boerenland

Indicator	2027	2028	2029	2030
Broedparen van kenmerkende vogelsoorten	-	$\geq 79\%$		

De beginwaarde index (meetkundig gemiddelde) is gebaseerd op die boerenlandvogels uit het provinciaal meetnet, die gebruikt zijn voor de aanwijzing van leefgebieden in het natuurbeheerplan ten behoeve van het agrarisch natuurbeheer. De beginwaarde index is per 2022 bepaald op 79% (stand boerenlandvogels t.o.v. referentiesituatie van 100% in 1995). De index wordt 2-jaarlijks berekend en als deze niet meer dan 5% afwijkt van de beginwaarde als goed beschouwd. De mogelijkheid bestaat dat, n.a.v. de doorvertaling van de Natuurherstelverordening en de inbreukprocedure vogelrichtlijn, deze (beginwaarde) index wordt bijgesteld.

Wat willen we bereiken?

Basisvoorwaarden op orde: lucht-, water- en bodemkwaliteit

Indicator:

- In 2030 is de emissie en depositie van stikstof in Noord-Brabant afgenomen tot een niveau zoals in het kader van het NPLG tussen rijk en provincie is overeengekomen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reductie van emissie van stikstof

Wat willen we bereiken?

Natuur meewegen bij ruimtelijke en economische ontwikkelingen

Indicator:

- In 2030 is er een gedeelde basis voor een 'Natuurinclusief Brabant' en zijn de 8 domeinen van natuurinclusieve samenleving uitgewerkt in specifieke plannen voor Brabant.
- In 2030 is er een positieve trend voor biodiversiteit in het stedelijk gebied

Wat gaan we daarvoor doen?

Natuurinclusiviteit toepassen binnen provinciale programma's

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal plannen in uitvoering	pm*	pm*	pm*	

**Planning volgt nadat in 2025 een eerste versie van de Brabantse Agenda Natuurinclusief is opgeleverd. Op basis hiervan wordt een uitvoeringsplanning opgesteld, die richting geeft aan vervolgstappen en de prioritering van plannen in uitvoering.*

Natuurinclusief ontwikkelen, bouwen en beheren

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal SoortenManagementPlannen (cumulatief)	30	50		

Wat willen we bereiken?**Behoud, herstel en ontwikkeling van landschappen****Indicator:**

- In 2030 bestaat minimaal 10% van het landelijk gebied uit groenblauwe dooradering

Wat gaan we daarvoor doen?**Aanleg en herstel van landschapselementen**

Indicator	2027	2028	2029	2030
Percentage groenblauwe dooradering van het landelijke gebied (op basis van definities van de landelijke systematiek)	7,05*	7,18*		

**In 2024 is door ons opdracht verstrekt om een nulmeting uit te voeren op basis van gegevens uit 2023. De groenblauwe dooradering GBDA van het landelijk gebied (buiten Natuurnetwerk en bebouwde kernen) van de gehele provincie bedraagt 6,56% in 2023. Deze waarde is voor de planning geëxtrapoleerd naar 10% in 2050. Het volgen van de voortgang gebeurt bij voorkeur via het landelijk monitorings- en rapportagesysteem: de eerste rapportage komt eind maart beschikbaar en dan kunnen we deze met onze uitkomst vergelijken.*

Wat willen we bereiken?**Meer groen in de directe omgeving****Indicator:**

- In 2030 is het aantal vierkante meters groen per gemeente in de bebouwde kom (met 5%) toegenomen ten opzichte van 2023.

Wat gaan we daarvoor doen?**Stimuleren vergroening van de wijk**

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal m2 groen per gemeente in de bebouwde kom*	300.647.153			

**De nulwaarde uit 2023 is vastgesteld op: 292.295.843 m2. De meting herhalen we in 2027 en 2030. Het streefgetal voor 2027 is bepaald op basis van een 5% toename in 2030.*

Wat willen we bereiken?

Versterken van de beweging van vergroening

Indicator:

- Behoud van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van het aantal actieve 'groene' vrijwilligers

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal 'groene' vrijwilligers dat via project Natuurverbinders in beeld is*	10.000	-		

*Referentie 2019 (laatst bekende meting): 10.000.

Wat willen we bereiken?

Zeer zorgwekkende stoffen (ZZS): Brabantse burger wordt in 2030 minder blootgesteld aan ZZS en potentieel ZZS (pZZS) dan in 2023. De emissies van ZZS en pZZS door bedrijven naar water, bodem en lucht zijn in 2030 gehalveerd ten opzichte van 2023

Zeer zorgwekkende stoffen zijn de stoffen die het meest schadelijk zijn voor mens, fauna en flora. Stoffen waarvan het vermoeden bestaat dat deze ook zo schadelijk zijn, worden "potentieel zeer zorgwekkend" (pZZS) genoemd. Dit betekent niet dat deze stoffen ook verboden zijn. Ze worden legaal en vergund geproduceerd en soms ook uitgestoten. Voor ZZS is het wel wettelijk verplicht om het gebruik en de emissies bij bedrijfsactiviteiten te minimaliseren om deze stoffen zoveel mogelijk te weren uit het milieu.

Indicator:

- emissie ZZS: Top 3 van ZZS die het meest voorkomen bij bedrijven die onder provinciaal gezag vallen, namelijk; Lood, Nikkel en Cadmium, daalt.

Wat gaan we daarvoor doen?

Zeer zorgwekkende stoffen: minimalisatieverplichting voor provinciale bedrijven

Als een bedrijf deze stoffen naar de lucht uitstoot, dan is het bedrijf verplicht om deze uitstoot te minimaliseren. Daarover moeten zij iedere vijf jaar een vermijdings- en reductieprogramma toezenden, dat door de omgevingsdiensten beoordeeld wordt. De termijn van vijf jaar loopt in 2026 af. Bedrijven leveren dan hun nieuwe vermijdings- en reductieprogramma aan dat, na beoordeling, weer vijf jaar geldig is

Indicator	2027	2028	2029	2030
Percentage provinciale bedrijven * waarvan we:				
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen	100%	100%	100%	100%
- een Vermijdings- en reductieprogramma hebben ontvangen én hebben beoordeeld	100%	100%	100%	100%

- Waar mogelijk op basis van het Vermijdings- en reductieprogramma maatregelen gerealiseerd zijn voor ZZS	100%	100%	100%	100%
---	------	------	------	------

* Van de bedrijven waarvoor de provincie bevoegd gezag is en waarvan bekend is dat er ZZS vrijkomen.

Wat willen we bereiken?

Luchtkwaliteit: 50% gezondheidswinst uit Brabantse bronnen ten opzichte van 2016

Onze ambitie is om in Brabant in 2050 minimaal te voldoen aan de WHO-advieswaarden voor fijnstof en stikstofdioxide.

Indicator:

- WHO-advieswaarde PM10 van 15 µg/m³ en NO₂ van 10 µg/m³ in 2030 in Brabant
- WHO-advieswaarde PM_{2,5} van 5 µg/m³ in 2040 in Brabant
(Monitor RIVM: Luchtkwaliteit: [\[GIK\] Dashboard Gezondheid 2024](#))

Wat gaan we daarvoor doen?

Luchtkwaliteit: gezondheidswinst door schonere lucht

In 2027 gaan we verder met uitvoering van de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord. We blijven inzetten op het integraal aanpakken van opgaves, en zullen hiervoor onder meer de toegekende projecten met rijksbijdrage uitvoeren (betreft specifieke rijksuitkering). Deze projecten gaan over het onderhoudscontract voor provinciale wegen, een pilot voor combiluchtwassers, aanleg van walstroom op Moerdijk het stimuleren en faciliteren van gemeenten tot deelname aan SLA, en een bijdrage voor roulerende meetpunten. Ook zetten we ons maximaal in om Rijksmiddelen op luchtkwaliteit binnen te halen voor het mogelijk maken van Brabantse projecten. We verstevigen de slagkracht door verdere uitwerking van de pilots, versterken van de kennis over luchtkwaliteit, versterken van de dialoog met de regio, en we werken samen met partners in het Regionaal Meetnet Zuid Oost Brabant.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Percentage gemeenten dat deelneemt aan het Schone Lucht Akkoord	59%	67%	67%*	

- SLA loopt tot 2030 waardoor we geen nieuwe deelnemende gemeenten meer verwachten in 2029

Wat willen we bereiken?

Geluid: Nieuwe geluidshindersituaties voorkomen en hinder van bestaande overlastsituaties terugdringen

Geluidshinder heeft een sterke invloed op de gezondheidsbeleving van Brabanders. Onze ambitie is om in 2030 nieuwe geluidshindersituaties te hebben voorkomen en de hinder in bestaande overbelaste situaties zoveel als mogelijk teruggedrongen te hebben.

Indicator:

- Afname van het percentage Brabanders die ernstige hinder ondervinden door geluid.

Wat gaan we daarvoor doen?

Geluid: beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

We voeren een provinciale subsidieregeling uit om bewoners langs provinciale wegen in staat te stellen hun woningen te voorzien van geluidwerende maatregelen, als zij veel geluid ontvangen vanwege deze wegen. Deze isolatiemaatregelen zorgen vaak ook voor minder energieverbruik. Aanvullend bieden we bewoners een energiescan, zodat ze kunnen overwegen om gelijktijdig meerdere energiebesparende maatregelen te nemen. Deze provinciale regeling uit het actieplan geluid 2024-2029 is, waar mogelijk, gekoppeld aan de groot onderhoudsplanning bij provinciale wegen. Zo kunnen we maatregelen om de geluidsbelasting te verminderen aan of bij de weg en aan huizen optimaal afwegen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal resterende woningen met een geluidsbelasting > 60 dB met een onbekend binnenniveau of een binnenniveau > 36 dB) (provinciale wegen)	2.650	2.450	2.250	2.050

Wat willen we bereiken?

Geur: Voor bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag wordt voldaan aan de grenswaarden, zoals opgenomen in de beleidsregel industriële geur.

Voor geur veehouderij geldt dat de cumulatieve geurhinder of achtergrondbelasting op geurgevoelige objecten in de bebouwde kom niet hoger is dan 12% en in het buitengebied niet hoger dan 20%.

Indicator:

- aantal bestaande overlast situaties geur neemt af of blijft gelijk (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag)

Wat gaan we daarvoor doen?

Geur: aantal klachten over geurhinder

We monitoren het aantal klachten bestaande overlast situaties geur (van bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag).

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal klachten over geurhinder	3.875	3.488	3.164	

Wat willen we bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat.

Indicator:

- De kwaliteit van de uitvoering van VTH voldoet aan de kaders van landelijke wetgeving;
- Bij het opstellen van de provinciale beleidskaders en uitvoeringsagenda's voor o.a. Natuur, Water, Milieu, Energie, Landbouw en Voedsel wordt bewust gezien of en hoe beschikbare VTH-instrumenten ingezet kunnen worden om een bijdrage te leveren aan het bereiken van een beleidsdoel.

Wat gaan we daarvoor doen?

De vergunningverlening, toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Indicator	2027	2028
<i>De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit</i>		
Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%
Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld – norm 90%	90%	90%
<i>Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen</i>		
Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%
Mate van spontane naleving (na eerste controles)*	60%	60%
<i>Effectief toezicht met als doel om de overtredingen zo veel mogelijk op te heffen</i>		
Het % overtredingen dat bij hercontroles is opgelost	>55%	>55%
* We hanteren een % van 60% omdat sprake is van Risicogericht toezicht. Het continueren van dit niveau vraagt reeds een stevige inspanning. Indien dit goed plaats wordt dit % hoger omdat meer overtredingen worden geconstateerd. Dit staat echter haaks op het streven dat bedrijven zo goed mogelijk naleven. Dit wordt ook wel de nalevingsparadox genoemd.		

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

Inzet verbonden partijen

Ontwikkelingen en onzekerheden

Wat mag het kosten?

4. Natuur en milieu

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	177.735 N	199.225 N	191.213 N	170.441 N	162.250 N	152.342 N
	Toerekening organisatiekosten	18.074 N	21.563 N	22.802 N	21.624 N	18.102 N	15.711 N
Totaal Lasten		195.810 N	220.788 N	214.015 N	192.065 N	180.352 N	168.053 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	51.788 V	55.768 V	48.667 V	40.832 V	23.986 V	22.548 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten		51.788 V	55.768 V	48.667 V	40.832 V	23.986 V	22.548 V
Saldo van baten en lasten		144.021 N	165.020 N	165.348 N	151.232 N	156.367 N	145.505 N
<u>Reservemutaties*</u>							
	Storting in reserves	203.378 N	153.368 N	142.696 N	112.685 N	106.841 N	106.363 N
	Ottrekking aan reserves	138.227 V	154.348 V	143.710 V	126.400 V	135.216 V	123.968 V
Resultaat incl. reservemutaties		209.172 N	164.040 N	164.334 N	137.518 N	127.992 N	127.900 N

Programma 5 Economie, Kennis en Talentontwikkeling

Inleiding

Brabant behoort tot de economisch sterke en innovatieve regio's van Nederland en Europa. Die positie is niet vanzelfsprekend. Geopolitieke spanningen, hoge energieprijzen en onzekerheid over de internationale handel drukken op de economische ontwikkeling. [De Nederlandsche Bank](#) verwacht dat de Nederlandse economie na een groei van 0,8% in 2026 in 2027 weer aantrekt tot 1,2%. De inflatie daalt naar verwachting verder tot 2,3% in 2027. De vooruitzichten zijn daarmee gematigd positief, maar blijven afhankelijk van internationale ontwikkelingen en energieprijzen.

Ook de arbeidsmarkt blijft een belangrijke randvoorwaarde voor economische groei. Uit de UWV [Arbeidsmarktprognose 2026–2028](#) blijkt dat de banengroei de komende jaren beperkt is en sterk samenhangt met de ontwikkeling van de energieprijzen. De verschillen tussen regio's zijn daarbij aanzienlijk. Zuidoost-Brabant behoort tot de regio's waar tot 2028 een relatief sterke banengroei van meer dan 2% wordt verwacht. Tegelijkertijd blijven sectoren als zorg en welzijn, specialistische zakelijke dienstverlening en ICT groeien. Vergrijzing, digitalisering en AI veranderen bovendien de vraag naar arbeid en vaardigheden. Dit onderstreept het belang van blijvende investeringen in scholing en de ontwikkeling van talent.

Tegelijkertijd verandert het internationale economische speelveld. Innovatie, strategische autonomie en het verminderen van afhankelijkheden krijgen zowel nationaal als Europees steeds meer gewicht. De [Nationale Technologiestrategie](#) richt zich op tien sleuteltechnologieën waarin Nederland internationaal onderscheidend kan zijn, waaronder halfgeleiders, kunstmatige intelligentie en data, geïntegreerde fotonica, biotechnologie en cybersecurity. Ook [Europa](#) zet sterker in op het verkleinen van de innovatieachterstand, verduurzaming van de industrie en het verminderen van strategische afhankelijkheden.

Voor Brabant werken deze ontwikkelingen direct door in de economie. Onze sterke internationale oriëntatie en sterke maak- en hightechindustrie maken Brabant gevoelig voor schommelingen in energieprijzen, internationale handel en toeleveringsketens. Tegelijkertijd bieden de sterke kennis- en innovatieclusters juist kansen om te profiteren van nationale en Europese investeringen in sleuteltechnologieën en strategische autonomie. De beschikbaarheid van talent, ruimte, energie-infrastructuur en grondstoffen is daarbij steeds bepalender voor de mate waarin Brabant deze kansen kan verzilveren.

In 2027 blijven we daarom inzetten op de ontwikkeling en toepassing van sleuteltechnologieën, sterke economische waardeketens en innovatiecoalities. Daarnaast werken we aan voldoende talent, digitale infrastructuur en cyberweerbaarheid en aan goede randvoorwaarden voor het Brabantse vestigingsklimaat. Met de [Uitvoeringsagenda Economie, Kennis & Talentontwikkeling 2024–2027](#) *Onderweg naar een toekomstbestendige economie* vertalen we deze ambities naar concrete acties. In 2027, het laatste jaar van deze uitvoeringsagenda, bouwen we voort op de ingezette koers en brengen we ontwikkelde aanpakken en samenwerkingsverbanden verder in uitvoering. Daarmee werken we aan een Brabantse economie die innovatief en internationaal concurrerend is, voldoende talent weet te ontwikkelen en behouden en tegelijkertijd weerbaar en toekomstbestendig is.

Wat willen we bereiken?

Brabant is een vooraanstaande speler in het Europese innovatiesysteem

Noord-Brabant behoort structureel tot de groep Innovation Leaders en staat in de Europese top-25 van meest innovatieve regio's. Met een sterke hightech-industrie, toonaangevende kennisinstellingen en een cultuur van samenwerking, is Brabant internationaal zichtbaar als innovatiemotor. Op die basis bouwen we in 2027 verder: onze ambitie is om in 2030 door te groeien naar de top-15 meest innovatieve regio's van Europa.

Indicatoren:

- We streven naar een structurele top-15 notering in de Regional Innovation Scoreboard van de Europese Commissie in 2030

Wat gaan we daarvoor doen?**Stimuleren en faciliteren van het Brabantse MKB om innovatieve producten op de markt te brengen die bijdragen aan (een van de) vijf missies of de ontwikkeling van sleuteltechnologieën**

In 2026 zijn binnen MIT Zuid 149 haalbaarheidsprojecten beschikt. Daarnaast is in juni de openstelling voor R&D-samenwerkingsprojecten gestart. Naar verwachting worden in 2026 in totaal 200 MKB'ers met de MIT-regeling ondersteund. Voor de uitvoering van de MIT-regeling in 2027 zijn de provincies en het Rijk nog in overleg, mede vanwege aangekondigde bezuinigingen door het Rijk.

Indicator	2027
We ondersteunen per jaar 200 kleine of middelgrote MKB'ers (op basis van de MIT-regeling samen met het rijk) die werken aan innovatie voor nieuwe producten, diensten of productieprocessen	200

Mogelijk maken en stimuleren van doorbraken en toepassingen van nieuwe technologieën door de ontwikkeling van nieuwe Brabantse coalities en de uitbouw van bestaande coalities

In 2027 zetten we de ontwikkeling en toepassing van nieuwe technologieën voort binnen de maatschappelijke missies en sterke Brabantse technologiegebieden. Binnen de Missie Veiligheid werken we verder aan dual-use dronetechnologie. Voor gezond ouder worden zetten we in op medische technologie en nieuwe onderzoekstechnieken. Daarnaast werken we verder aan biotechnologie, waterstoftechnologie en een aanpak voor de hightechindustrie. Daarbij zoeken we samenwerking met bedrijven, kennisinstellingen, het Rijk en andere provincies om innovatieprojecten en -ecosystemen verder te versterken.

Indicator	2027
In 2027 hebben we voor alle missies technologische doorbraken en nieuwe toepassingen (mede) mogelijk gemaakt met nieuwe coalities	2

We organiseren internationale innovatie samenwerkingen

In 2027 zetten we de internationale innovatiesamenwerking voort om Brabantse bedrijven en kennisinstellingen te verbinden aan buitenlandse kennis, markten en ecosystemen. We organiseren onder meer internationale bezoeken en missies op gebieden waarin Brabant sterk is binnen en buiten Europa. Zo organiseren we een internationaal event ten behoeve van voedselinnovatie en organiseren we opnieuw een Brabant Innovation Day in Japan, ditmaal in Osaka met medische technologie als thema. Daarnaast zetten we stevig in op de samenwerking met Oekraïne. De €1.000.000,- per jaar voor de uitvoering van motie M94-2026 Brabant steunt Oekraïne wordt voor 2027 en 2028 als een voorlopige reservering gezet op de begroting van EKT. Vanwege de programmatische aanpak zullen de lasten bij het programma terecht komen waar de activiteiten onder vallen. PS zal spoedig via een Statenmededeling geïnformeerd worden over de uitvoering van de motie.

Indicator	2027	2028
Aantal bedrijven en kennisinstellingen die actief betrokken zijn bij door ons georganiseerde internationale ontmoetingen.	100	100

Wat willen we bereiken?

Brabant heeft internationaal een uitstekende economische concurrentiepositie.

Brabant heeft een sterke internationale economische concurrentiepositie. In de meest recente Regional Competitiveness Index uit 2022 staat Brabant op de vierde positie, tegenover de twintigste positie in 2019. Ook de Brabantse economie ontwikkelt zich positief. Volgens de voorlopige cijfers van het CBS groeide de Brabantse economie in 2025 met 1,7% ten opzichte van het jaar ervoor. Om onze internationale concurrentiepositie te behouden en verder te versterken, blijven we inzetten op innovatie, talent, sterke economische waardeketens en goede randvoorwaarden voor het Brabantse vestigingsklimaat.

Indicatoren:

- We streven naar een top-15 notering in de Regional Competitiveness Index van de Europese Commissie in 2030.
- % toename van het bruto regionaal product (BRP) ten opzichte van het voorgaande jaar (BBV-verplichte indicator)

Wat gaan we daarvoor doen?

Inspelen op uitdagingen en belemmeringen voor het Brabantse vestigingsklimaat

In 2027 geven we verder uitvoering aan de ontwikkelde strategische perspectieven voor het Brabantse vestigingsklimaat. Het Ruimtelijk Economisch Handelingsperspectief is vastgesteld en wordt verder uitgewerkt met een addendum over de Brabantse waardeketens. Daarnaast passen we het economisch perspectief toe binnen provinciale trajecten rond onder meer energie, water en bodem en stikstof. Zo zorgen we ervoor dat economische belangen en randvoorwaarden voor een toekomstbestendige innovatieve economie integraal worden meegewogen.

Indicator	2027
We hebben voor drie schaarstevraagstukken, strategische perspectieven ontwikkeld en geïmplementeerd.	3 geïmplementeerd

Ontwikkelen, benutten en behouden van voldoende talent op alle niveaus

In 2026 hebben we ingezet op het ontwikkelen, benutten en behouden van talent, onder meer met Skills The Finals, het Human Development Plan voor PACT Brabant, de Onderwijs-Arbeidsmarkttop 2026 en leerpaden op het gebied van cybersecurity, cyberweerbaarheid en waterstof. In 2027 bouwen we hierop voort en geven we verder uitvoering aan de aanpak om talent voor Brabant en het Brabantse MKB in tekortsectoren te behouden en te ontwikkelen.

Indicator	2027
We hebben onze aanpak om afgestudeerden te behouden voor het Brabantse MKB in tekortsectoren herijkt en geïmplementeerd.	Aanpak geïmplementeerd

Versterken van het fundament van de Brabantse data-economie, door inzet op de datamaturiteit van het stuwend MKB, het opleiden en behouden van datatalent, het verbeteren van de digitale infrastructuur en het verhogen van onze cyberweerbaarheid

Tot medio juli 2026 zijn 820 MKB-bedrijven door de Brabant Coaches geadviseerd over onder meer digitalisering, AI, cyberweerbaarheid, circulariteit en arbeidsproductiviteit. In 2027 zetten we de verdere professionalisering van de Brabant Coaches voort. Ook werken we verder aan het ontwikkelen en behouden van datatalent, de versterking van het Brabantse AI-ecosysteem en de data- en AI-infrastructuur. Daarnaast zetten we onze inzet op cyberweerbaarheid voort, onder meer via het Brabant House of Cyber.

Indicator	2027
In 2027 zijn 1.000 innovatieve MKB-bedrijven geadviseerd en begeleid over digitale transformatie en andere transitithema's	250

Wat willen we bereiken?

In de Brabantse samenleving plukt iedereen de vruchten van economisch succes.

In de Brabantse economie draait het vooral om mensen: inwoners krijgen kansen om mee te doen, ervaren zekerheid in werk en inkomen en profiteren van de vooruitgang die we samen realiseren. Groei heeft pas waarde als deze bijdraagt aan gezondheid, welzijn en een leefbare omgeving, nu én in de toekomst. Daarom investeren we verder in onderwijs, innovatie en een inclusieve arbeidsmarkt. Zo bouwen we aan een Brabant waar in 2030 iedereen de vruchten plukt van duurzame groei en economische kracht.

Indicatoren:

- We streven ernaar om in 2030 op de CBS-indicatoren voor brede welvaart 'bbp per hoofd bevolking' en 'Opleidingsniveau' beter dan wel gelijk te scoren ten opzichte van 2020 (startdatum Beleidskader)
- % bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) (BBV-verplichte indicator).

Wat gaan we daarvoor doen?

Verhogen van de welvaartsniveaus in alle Brabantse regio's door de kracht van de ene regio te verbinden aan de andere regio

In de uitvoeringsagenda staat opgenomen dat we hoogwaardige industrie in Brabant niet alleen willen ontwikkelen en faciliteren, maar ook behouden. Daarbij willen we de krachten van de verschillende regio's verbinden en waar mogelijk ook van elkaars krachten profiteren. In 2027 geven we samen met de Brabantse regio's verder uitvoering aan deze aanpak.

Indicator	2027
We hebben met de regio's afspraken gemaakt en een aanpak ontwikkeld die ervoor zorgt dat we meer hoogwaardige industrie voor Brabant behouden.	In uitvoering

Opstarten en/of uitvoeren van projecten gericht op innovatie in de zorg en/of preventie (bijdrage programma EKT aan Beleidskader Gezondheid)

In 2027 worden twee projecten op het gebied van preventie en gezondheid uitgevoerd: Healthhub en Zorgdata. Healthhub loopt van 1 maart 2026 tot en met 31 mei 2029 en Zorgdata van 1 juni 2026 tot en met 31 mei 2029.

Indicator	2027
Aantal projecten	2

We versterken het middelbaar beroepsonderwijs

Indicator					2027	2028
Aantal activiteiten gericht op promotie van vakmanschap en praktisch onderwijs					3	

Wat willen we bereiken?

De Brabantse economie is verregaand circulair.

Voor de transitie naar een circulaire economie zetten we in op (her)gebruik en alternatieven voor fossiele grondstoffen, reductie van zogenaamde primaire grondstoffen binnen onder andere de maakindustrie (waar de IC Semicon onder valt) en de bouw (waar we inzetten op secundaire grondstoffen en op biotische grondstoffen: de IC vezelstrategie).

Indicatoren:

- Het gebruik van niet-vernieuwbare grondstoffen is volgens de landelijke afspraken met 50% verminderd in 2030.

Wat gaan we daarvoor doen?

Reduceren van het gebruik van primaire grondstoffen

Veel geplande projecten zijn in de huidige bestuursperiode tot nu toe al in uitvoering gebracht (projecten lopen, zijn in 2026 in uitvoering gebracht of zijn al gereed.) Enkele (grote) projecten zijn nog voorzien voor 2027, zoals de doorontwikkeling van de IC semicon en een hernieuwde openstelling van de subsidieregeling voor circulaire doorbraakprojecten. Daarnaast werken we aan een MKB-programma.

Indicator	2027
In 2027 is de ketenaanpak in de maakindustrie in uitvoering gebracht voor prioritaire productgroepen (kapitaalgoederen): semicon, machinebouw algemeen.	In uitvoering

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Economie 2030](#)
- [Evaluatie fondsen uit de eerste en tweede tranche investeringsagenda Essent](#)
- [Uitvoeringsagenda Economie, Kennis en Talentontwikkeling 2024-2027](#)
- [Pact Brabant](#)
- [Aanpassingen innovatiefonds Brabant](#)

- [Aanpak Internationalisering](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [BOM Holding BV](#)
- [Businesspark Aviolanda \(BPA\)](#)
- [Havenbedrijf Moerdijk](#)
- [Brabant Startupfonds](#)
- [BrabantRing](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Geopolitieke ontwikkelingen en onzekerheid over de internationale handel en energieprijzen zorgen voor onzekerheid voor de Brabantse economie.

Daarnaast blijven verschillende schaarstevraagstukken van invloed op de innovatie- en groeikansen van Brabant. Het gaat onder meer om de krapte op de arbeidsmarkt, het tekort aan betaalbare woningen, de beperkte capaciteit op het elektriciteitsnet, schaarste aan ruimte en de beschikbaarheid van grondstoffen en materialen. Ook beperkingen als gevolg van stikstof en de achterblijvende arbeidsproductiviteit kunnen de economische ontwikkeling beïnvloeden.

De mate waarin deze ontwikkelingen zich voordoen en elkaar versterken, is onzeker en kan gevolgen hebben voor het tempo waarin economische ontwikkelingen en ambities kunnen worden gerealiseerd.

Wat mag het kosten?

5. Economie

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	90.008 N	88.999 N	50.437 N	25.403 N	24.256 N	22.206 N
	Toerekening organisatiekosten	9.833 N	9.652 N	9.934 N	7.904 N	7.904 N	7.904 N
Totaal Lasten		99.841 N	98.651 N	60.371 N	33.307 N	32.161 N	30.110 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	51.915 V	30.303 V	307 V	195 V	94 V	94 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	2.553 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten		54.467 V	30.303 V	307 V	195 V	94 V	94 V
Saldo van baten en lasten		45.373 N	68.348 N	60.064 N	33.112 N	32.066 N	30.015 N
<u>Reservemutaties*</u>							
	Storting in reserves	27.691 N	24.198 N	17.098 N	3.458 N	3.458 N	3.458 N
	Onttrekking aan reserves	36.491 V	59.481 V	39.180 V	3.096 V	2.051 V	0
Resultaat incl. reservemutaties		36.573 N	33.065 N	37.982 N	33.473 N	33.473 N	33.473 N

Omschrijving (toelichting)

Lasten

De verschillen in de raming van de lasten in 2027 ten opzichte van 2026 (€ 38,5 mln.(V)), worden met name veroorzaakt doordat er voor MIT (rijksmiddelen € 5,25 mln.(V), en Europese programma's (€ 35 mln.(V) voor cofinanciering + Efro-bijdragen) in 2027 (nog) geen/lagere bedragen voor uitvoering zijn geraamd (omdat beschikkingen nog niet zijn ontvangen).

Verder is er in 2026 een bedrag ad € 2,4 mln.(V) in de begroting opgenomen voor afronding van lopende projecten terwijl hier in begroting 2027 geen bedragen (meer) voor zijn geraamd. (Deze lopende projecten hebben betrekking op Campussen, toekomstbestendige clusters en triple helix, DataEconomie, impuls beleidskader.)

Voor Green Chemistry Campus is in 2026 € 1 mln. (V) geraamd terwijl hiervoor in 2027 niets is geraamd. Vanuit Algemeen Economisch Budget is in 2026 € 2,2 mln. (N) afgeraad t.b.v. storting in reserve Europese Programma's t.b.v. extra cofinancieringvoorziening m.b.t. Interreg/OPZuid: Defensie en Gezondheid). Verder zijn er voor de uitvoeringsagenda 2024-2027 in 2027 meer uitgaven geraamd dan in 2026 voor bv. DataEconomie, economische structuurversterking en arbeidsmarktbeleid, naar verwachting zal dit € 3 mln. (N) hoger zal zijn.

Baten

De verschillen in de raming van de baten in 2027 ten opzichte van 2026 (bijna €30 mln. lager), worden veroorzaakt doordat voor de Efro-bijdragen m.b.t. Europese programma's in 2027 nog geen bedrag is geraamd en er voor 2026 een bedrag van € 30 mln. is opgenomen.

Programma 6 Energie

Inleiding

Samen met inwoners, bedrijven, overheden en onderzoeks- en kennisinstellingen werkt de provincie aan de energietransitie, een hoofdpoging van de Brabantse Omgevingsvisie. Brabant wil de energietransitie versnellen en bijdragen aan het verduurzamen en het vergroenen van de samenleving. Daarmee draagt de energietransitie bij aan het tegengaan van verdere klimaatverandering (mitigatie). In het bestuursakkoord 'Samen Maken we Brabant' is vastgelegd dat de energietransitie rechtvaardig, haalbaar en betaalbaar moet zijn. Het programma Energie richt zich op energiebesparing en verduurzaming, de opwek van hernieuwbare energiebronnen, toegankelijkheid en beschikbaarheid van energie. In 2027 zetten we ons opnieuw hiervoor in. Dit vanwege de noodzaak om:

- de doelen van 2030 te halen;
- de Brabantse economie draaiende te houden;
- de Brabander mee te laten doen aan en profiteren van de energietransitie;
- ons te verhouden tot de vele ontwikkelingen en veranderingen in de energiesector en energie- intensieve sectoren;
- energieprojecten te kunnen uitvoeren.

In de uitvoeringsagenda 2024-2027 wordt langs een drietal uitvoeringslijnen gewerkt:

1. Uitvoeringslijn Energiebesparing en verduurzaming

Energie die je niet gebruikt, hoef je niet op te wekken en niet te transporteren. In de gebouwde omgeving, waar in Brabant 35% van het totale energieverbruik plaatsvindt, zetten wij in op het ondersteunen van gemeenten bij natuurvriendelijk isoleren. Hiervoor moeten gemeenten Soorten Management Plannen (SMP) opstellen. Ook voorzien we via verschillende duurzaamheidsloketten eigenaren van maatschappelijk vastgoed en het MKB van advies om te verduurzamen.

2. Hernieuwbare energie

De energie die in Brabant nodig is, willen we zoveel als mogelijk is betrekken uit hernieuwbare bronnen. In het kader van de Regionale Energie Strategie (RES), zijn op regionaal niveau afspraken gemaakt over de opwek van hernieuwbare energie op land (door middel van wind en zon). Naast hernieuwbare elektriciteit onderzoeken we ook de mogelijkheden van andere hernieuwbare energiebronnen, zoals geothermie (warmte uit de diepe ondergrond), riothermie (energie uit rioolzuivering) etc.

De provincie speelt hierbij een stimulerende rol door actief bij te dragen aan de verschillende initiatieven. Daarnaast heeft de provincie ook andere rollen. Denk hierbij aan de rol in het kader van het beschermen van de omgeving (via de Omgevingsverordening) en rollen die verband houden met bevoegd gezag, gericht op vergunningverlening (bij grootschalige opwekprojecten).

Ook heeft de provincie een rol in de warmtetransitie. De nieuwe Wet collectieve warmte (Wcw) geeft de provincie die [\[SR1\]](#) [\[SR2\]](#) mogelijkheid. We zijn van plan om €150 miljoen te investeren in het Nationaal Warmtefonds, zodat meer woningeigenaren hun huis kunnen verduurzamen. Provinciale Staten krijgen in Q4 2026 de gelegenheid om wensen en bedenkingen mee te geven over het voornemen.

3. Energie beschikbaar en toegankelijk

Als gevolg van elektrificatie in zowel de gebouwde omgeving (bijvoorbeeld warmtepompen en opladen auto's), de industrie en mobiliteit (elektrische voertuigen) is de vraag naar transportcapaciteit sterk gegroeid. Daar komt de decentrale opwek van elektriciteit nog bij. Dit alles leidt tot transportschaarste op het elektriciteitsnet. Samen met de Brabantse RES-regio's, de netbeheerders TenneT en Enexis en het Rijk zetten we (als voorzitter) in het Brabantbrede Bestuurlijk Overleg Energie (BBOE) in op:

- Het waar mogelijk versnellen van uitbreidingen van de energie-infrastructuur;
- Het stimuleren van energy-hubs, waarmee met de bestaande transportcapaciteit de infrastructuur beter kan worden benut.

Op de langere termijn, zetten we in op het maken van (ruimtelijke) keuzes om de ruimtelijke ontwikkeling van Brabant en de energietransitie goed op elkaar af te stemmen en vanuit beide perspectieven efficiënte keuzes te maken. Voor de meer korte termijn geven we met het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK) aan waar vanuit maatschappelijk perspectief de prioriteit moet liggen als het gaat om het wegnemen van knelpunten in de energie-infrastructuur.

Naast deze meer technische en ruimtelijke insteek, zien we de energietransitie ook als een sociaal-economische transitie. We verkennen o.a. een samenwerking met het Nationaal Warmtefonds, zodat meer woningeigenaren hun huis kunnen verduurzamen. Ook zetten we ons in voor het stimuleren van energierechtvaardigheid. Zo willen we voorkomen dat energie voor huishoudens onbereikbaar wordt. We zetten in op een verkleining van het aantal huishoudens dat een te groot deel van het inkomen besteedt aan energie. Daarnaast willen we met praktische voorbeelden gemeenten inspireren tot burgerparticipatie bij bijvoorbeeld de ontwikkeling van grootschalige opwekprojecten.

Nadere informatie over onderstaande indicatoren Energie en aanvullende data is te vinden in de Monitor Energieagenda 2019-2030.

Wat willen we bereiken?

In 2030 realiseren we 55% minder CO₂-uitstoot in Brabant ten opzichte van 1990. We streven ernaar om in 2050 klimaatneutraal te zijn

In het bestuursakkoord 'Samen maken we Brabant!' zijn de CO₂-doelstellingen uit de Energieagenda 2019 - 2030 verder aangescherpt: van 50% naar 55% CO₂-reductie in 2030 en van 90% CO₂-reductie naar klimaatneutraliteit in 2050.

Indicator:

- De uitstoot van energie gerelateerde CO₂ in Brabant (BBV-verplichte indicator).

Wat willen we bereiken?

In 2030 dient de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, opgewekt te zijn uit hernieuwbare bronnen, voornamelijk uit Brabant

We zetten erop in dat in 2030 de helft van de energie (elektriciteit, warmte en brandstoffen) die in Brabant gebruikt wordt, is opgewekt uit duurzame bronnen. Dit betekent dat de optelsom van opwek uit hernieuwbare energiebronnen op jaarbasis minimaal overeenkomt met 50% van het totale gebruik van warmte, elektriciteit en vaar- en voertuigbrandstoffen.

Indicatoren:

- De ontwikkeling van het totale energieverbruik in Brabant.
De ontwikkeling van de opwek van hernieuwbare energie in Brabant.
(Verplichte indicator uit BBV)

- Totaal gevraagde vermogen voor afname op de wachtlijst bij Enexis
- Totaal gevraagde vermogen voor teruglevering op de wachtlijst bij Enexis
- Gemiddelde energiequota - Huishoudens waarbij de energierekening als aandeel van het inkomen (te) hoog is

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen gemeenten en faciliteren ontzorgingsloketten

In samenwerking met het programma Natuur geven we uitvoering aan de Bijdrageregeling versterking biodiversiteit en versnelling energiebesparing /Alternatieve verblijfplaatsen beschermde soorten. Daarnaast ondersteunen we gemeenten via ontzorgingsloketten en zorgen we voor kennisdeling om de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed te versnellen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Ondersteunen opstellen soortenmanagementplannen (SMP)				
Faciliteren van ontzorgingsloketten:				
• Ontzorgingsloket Maatschappelijk Vastgoed	Loketten in uitvoering.	Loketten in uitvoering.	Loketten in uitvoering.	
• Ontzorgingsloket Midden en Kleinbedrijf				
• Duurzame Monumentenloket				

Realisatie windparken (vergunningverlening)

Daar waar gewenst of wettelijk toe verplicht pakt de provincie in deze uitvoeringsperiode haar bevoegdheid bij de realisatie van windparken om de RES-doelstellingen te kunnen halen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Windpark Bergeijk (De Pielis)	Voorkeursbesluit	Projectbesluit		

Energyhubs mogelijk maken

We stellen kennis en capaciteit beschikbaar aan gemeenten en bedrijven om te komen tot energyhubs (innovatieve oplossingen).

Indicator	2027	2028	2029	2030
Aantal ontwerpen van Energy hubs (provinciale regeling) in Brabant mogelijk gemaakt (cum.)		25		

Optimaliseren ruimtelijke procedures bij netuitbreidingen

We nemen, waar gewenst, een bevoegd gezag rol bij de uitbreiding en versterking van het hoogspanningsnetwerk binnen Brabant en passen daar, waar mogelijk, het instrument van een integraal projectbesluit op toe om daarmee versnelling in de besluitvorming te krijgen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
150 kV-kabeltracé Hapert – Eindhoven Zuid	Projectbesluit			
150 kV-kabeltracé Eindhoven Oost Maarheeze	Projectbesluit			

Stimuleren laadinfra

Eind 2026 is maximaal 15 % van het publieke laadnetwerk in Brabant 'druk' volgens de landelijke definitie voor een dekkend laadnetwerk voor elektrische personen- en bestelvoertuigen.

Indicator	2027	2028	2029	2030
Uitrol Laadinfrastructuur	<15%	<15%	<15%	<15%

Mobiliteit

Zie programma 8 "Basisinfrastructuur Mobiliteit" m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [De Brabantse Omgevingsvisie 'De kwaliteit van Brabant](#)
- [Energieagenda 2019-2030](#)
- [Nationaal klimaatakkoord](#)
- [Nationaal Plan Energiesysteem \(NPE\)](#)
- [Ontwerp Programma Energiehoofdstructuur \(PEH\)](#)
- [Uitvoeringsagenda Gezondheid 2024-2027](#)
- [Uitvoeringsagenda Energie 2024-2027](#)
- [Energieperspectief 2025](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij](#);
- [Energiefonds Brabant \(ondergebracht BOM\)](#);
- [Innovatiefonds Brabant \(ondergebracht BOM\)](#);
- [Enexis NV/ Enpuls](#).

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Congestie op het elektriciteitsnet

Naast congestie op het hoogspannings- en middenspanningsnet, lijkt congestie op het laagspanningsnet nu ook steeds meer voor te komen binnen Brabant. Leverde het eerste beperkingen op voor aansluitingen voor nieuwe bedrijven en voorzieningen en voor verduurzaming van bestaande bedrijven en voorzieningen, congestie op het laagspanningsnet heeft consequenties voor het wel/niet aan kunnen sluiten van nieuwe woningen, laadpalen, enz. Het energiesysteem wordt de komende jaren naar verwachting randvoorwaardelijk voor veel economische / maatschappelijke ontwikkelingen en daarmee sturend in plaats van volgend.

- Capaciteitsclaims

In relatie tot netcongestie is het rijk bezig om steeds meer regie en bevoegdheid naar zich toe te trekken als het gaat om het versnellen van de aanleg van energieinfrastructuur en/of de bevoegdheid voor bepaalde delen van het hoogspanningsnet bij provincies te leggen i.p.v. gemeenten. Dit zal leiden tot een grotere claim op provinciale capaciteit voor het voorbereiden/nemen van projectbesluiten. Deels zullen deze kosten verhaald kunnen worden bij initiatiefnemers via legesheffing of anterieure overeenkomsten.

- Rijksmiddelen voor Klimaat en Energiebeleid

Onzekerheid over voortzetting en hoogte van Klimaatmiddelen vanuit het rijk richting provincies en gemeenten. Deze middelen zijn op dit moment voor een substantieel deel bepalend voor de hoogte/grootte van de personele inzet vanuit de provincie op het behalen van de klimaat en energiedoelstellingen. In juli is een brief (update uitvoeringsmiddelen) van het ministerie van KGG ontvangen, waaruit blijkt dat voortzetting van de basisfinanciering t/m 2030 voorzien is vanuit middelen die beschikbaar gesteld zijn door kabinet Rutte IV in lijn met het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) uit 2021. De taken voor gemeenten en provincies op het gebied van klimaat en energie zijn echter afgelopen jaren fors toegenomen.

Wat mag het kosten?

6. Energie

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	10.765 N	19.180 N	11.629 N	3.552 N	3.502 N	3.502 N
	Toerekening organisatiekosten	6.300 N	7.103 N	7.370 N	2.243 N	2.243 N	2.243 N
Totaal Lasten		17.065 N	26.283 N	18.999 N	5.796 N	5.746 N	5.746 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	7.706 V	11.406 V	8.141 V	0	0	0
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	53 V	0	0	0	0
Totaal Baten		7.706 V	11.459 V	8.141 V	0	0	0
Saldo van baten en lasten		9.359 N	14.824 N	10.858 N	5.796 N	5.746 N	5.746 N
<u>Reservemutaties*</u>							
	Storting in reserves	8.033 N	11.741 N	13.802 N	0	0	0
	Onttrekking aan reserves	3.518 V	7.622 V	6.732 V	0	0	0
Resultaat incl. reservemutaties		13.873 N	18.943 N	17.928 N	5.796 N	5.746 N	5.746 N

Omschrijving (toelichting)

Lasten

De lasten voor programma 6 Energie zijn in 2027 circa 7,5 mln.(V) lager dan in 2026. Lasten uit hoofde van cofinancieringsuitgaven Europese projecten zijn in 2027 € 3 mln.(V) lager geraamd dan in 2026 (naar verwachting minder/lagere openstellingen).

Lasten gedekt vanuit specifieke uitkeringen

Voor 2027 zijn voor een aantal onderwerpen gedekt vanuit specifieke uitkeringen (SPUK's) lagere/geen lasten geraamd dan in 2026 (Totaal 3 mln.V).

Het gaat onder andere over de subsidieopenstelling voor Energiehubs (€ 1 mln. V) en Regionale Aanpak Laadinfra (€ 0,5 mln. V), Powerport Moerdijk (1mln. V), Verduurzaming MKB (€ 0,3 mln.

V) e.a..

Verder is er in 2027 € 0,6 mln. (V) minder geraamd voor diverse werkbudgetten en ook € 0,9 mln.(V) minder uitgaven in 2027 m.b.t Gebouwde Omgeving.

Baten

Inkomsten uit specifieke uitkeringen (€ 3 mln. N)

De geraamde lasten voor 2027 voor een aantal onderwerpen gedekt vanuit SPUK's zijn lager dan in 2026 (zie hierboven). Gelijk aan de raming van de lasten gedekt vanuit deze specifieke uitkeringen is de raming voor de inkomsten voor hetzelfde bedrag lager in 2027.

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van duurzame en circulaire landbouw

Indicatoren

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
Geuremissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	0,99 MouE/s	Significante afname
Ammoniakemissie uit stallen o.b.v. vergunningen veehouderij	15,2 kton/jaar	Significante afname
Totale fijnstofemissie uit stallen	1,5 kton/jaar	Significante afname

Wat gaan we daarvoor doen?

Opstellen plan van aanpak geuremissie en onderzoek naar aansluiten geuremissie landbouw en industrie

Stimuleren van projecten/activiteiten ter verminderen van ammoniakemissies uit stallen (aantal: 4)

Uitvoeren maatregelen schone luchtakkoord ter vermindering van de fijnstof emissie

Uitvoeren actieplan gewasbeschermingsmiddelen

Actualiseren regelgeving aangaande duurzame land- en tuinbouw en gezondheid

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van economisch toonaangevende landbouw- en voedselsector

	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
% plantaardige eiwitten in consumptiepatroon	40%	60%
Areaal peulvruchten in ha	445 ha	4750 ha

Wat gaan we daarvoor doen?

Bijdrage leveren aan innovatieve projecten per jaar via Landbouw Innovatie Brabant (LIB) (aantal: 30)

Uitvoeren van een actiepakket binnen landelijk programma Bean Deal gericht op meer teelt en consumptie van plantaardige eiwitten

Ondersteunen van netwerkorganisaties in de eiwittransitie

Bijdrage leveren aan de Agroproeftuin Noordoost Brabant

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van Natuur- en landschapsinclusieve landbouw

	Nulmeting (2023)	Streefwaarde 2030
Toename aantal natuurinclusieve boeren	150	500
Areaal biologische landbouw in % van totaal	3,2	15
Bijdrage Brabantse Landbouw aan doelen van bodem en waterkwaliteit		Bijdrage leveren

Wat gaan we daarvoor doen?

Ondersteunen van agrariërs die Natuurinclusief willen (gaan) ondernemen met coaching en via de regeling “Grondfonds Natuurinclusieve Landbouw”

Streefwaarden	2024	2027
Ondersteunende agrariërs	85	350 totaal

Ondersteunen van boeren bij omschakelen naar biologisch

Stimuleren van activiteiten in regionale netwerken om de biologische afzet te vergroten

Aanpassen verpachtingsvoorwaarden provinciale gronden t.a.v. het beëindigen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en kunstmest

Uitvoeren beleidsregels grond voor extensivering en grond voor natuurinclusieve landbouw

Ontwikkelen en uitvoeren overgangsgebiedenbeleid

Wat willen we bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

Indicator:

2-jaarlijkse kwalitatieve rapportage (1ste in 2025) over de ontwikkeling van het onderling begrip tussen boeren-burgers en overheden

Wat gaan we daarvoor doen?

Gezamenlijk met Vereniging Brabants Agrarisch Jongeren Kontakt (BAJK) uitvoeren van het actieplan jonge boeren

Uitvoeren van activiteiten op het gebied van ontwikkeling van kennis, vaardigheden, voedsel educatie en onderwijsvernieuwing (aantal: 5)

Opstellen plan van aanpak Vitaal Platteland

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Omgevingsvisie](#)
- [Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda Mest](#)
- [Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma wordt vooral op het gebied van innovatie nauw samengewerkt met de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij en de regionale ontwikkelingsmaatschappijen AgriFood Capital, Rewin en Brainport Development. Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Wat mag het kosten?

7. Landbouw en voedsel

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	7.926 N	25.493 N	16.433 N	11.999 N	672 N	672 N
	Toerekening organisatiekosten	6.016 N	6.398 N	6.434 N	3.479 N	3.479 N	3.479 N
Totaal Lasten		13.943 N	31.891 N	22.867 N	15.478 N	4.151 N	4.151 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	6.480 V	18.629 V	12.758 V	11.327 V	0	0
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten		6.480 V	18.629 V	12.758 V	11.327 V	0	0
Saldo van baten en lasten		7.463 N	13.263 N	10.109 N	4.151 N	4.151 N	4.151 N
<u>Reservemutaties*</u>							
	Storting in reserves	111 N	210 N	100 N	0	0	0
	Onttrekking aan reserves	100 V	169 V	190 V	0	0	0
Resultaat incl. reservemutaties		7.474 N	13.304 N	10.019 N	4.151 N	4.151 N	4.151 N

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

We gaan voor een veilig, robuust, betrouwbaar en schoon mobiliteitssysteem. Daarom zorgen we vanuit onze wettelijke verantwoordelijkheden voor een goede basis met een stevig netwerk van provinciale wegen, fietspaden en openbaar vervoer (OV). In het [beleidskader Mobiliteit Koers 2030](#) is het mobiliteitsbeleid voor de komende jaren uitgestippeld. De ambities hieruit zijn opgenomen in de uitvoeringsagenda's en vormen de basis voor deze begroting.

We zetten de komende jaren in op de groei van het OV-aanbod. Dat is nodig om de woningbouw- en verstedelijkingsopgave in Brabant, zoals vastgelegd in de NOVEX-verstedelijkingsstrategie, mogelijk te kunnen maken. Om Brabant bereikbaar én leefbaar te houden wordt ingezet op de mobiliteitstransitie. Zo start de nieuwe concessie Oost-Brabant met een fors hoger OV-aanbod. Ook voor de nieuwe concessie Zuidoost (vanaf medio 2029) streven we via de opgestarte aanbesteding conform het Bestuursakkoord naar een goede basiskwaliteit van het OV en een eerste schaalsprong op HOV lijnen in de hele regio. Echter om de snelle groei van de hightechsector in de Brainportregio, waaronder de uitbreidingsplannen van ASML op BIC-Noord, te kunnen faciliteren, zijn aanvullende middelen nodig voor de exploitatie van de Brainportlijnen. Hiervoor is een [Statenvoorstel](#) voorgelegd. Alleen dan is het mogelijk om bij de aanbesteding ook de uitvraag te doen voor deze lijnen om de werklocaties (alleen al op BIC-Noord 20.000 nieuwe arbeidsplaatsen) als gevolg van de ontwikkeling van de Brainportregio te kunnen ontsluiten door middel van rechtstreekse en snelle OV-verbindingen. De aanbesteding voor de nieuwe concessie Zuidoost-Brabant wordt gegund begin 2028 en gaat medio 2029 van start. Een deel van de Brainportlijnen valt onder concessie Oost-Brabant en de opdracht hiervoor kan pas na gunning van Zuidoost worden gegeven. Om deze Brainportlijnen te kunnen laten rijden, zijn ook dan aanvullende middelen nodig. We zetten daarbij in op volledig Zero Emissie (ZE) busvervoer. Voor het realiseren van deze ZE-ambities én om de continuïteit van de OV-concessie voor de toekomst beter te kunnen borgen, neemt de provincie een actieve rol in het regelen van busremises met voldoende stroom. Voor de concessie Zuidoost werken we in dat kader in en rond Eindhoven hard aan oplossingen.

Om de beschikbaarheid en verkeersveiligheid van de provinciale wegen en fietspaden te kunnen borgen is adequaat beheer en onderhoud nodig. Om dat te kunnen garanderen, is het uitgangspunt van 'werk-met-werk' bij de laatste [herijking van KOPI](#) losgelaten, en is de meerjaren onderhoudsplanning leidend. Zo voorkomen we achterstallig onderhoud, kapitaalvernietiging én verkeersonveilige situaties als gevolg van de staat van onderhoud. De actualisatie van de uitvoeringagenda zal plaatsvinden in 2027. Voor het handhaven van het huidige kwaliteitsniveau zijn structureel extra middelen nodig. Bij de eerste vaststelling van KOPI in 2017 is deze ontwikkeling reeds aangekocht en is het gevolg van o.a. de geleidelijke uitbreiding en opwaardering van het areaal en de toenemende ouderdom van het areaal waardoor ingrepen omvangrijker en duurder worden. Eén van de manieren waarmee de taak van beheer en onderhoud effectiever en goedkoper kan worden uitgevoerd is de nieuwe contractvorm van Waardegedreven Onderhoud (WGO). Bij deze aanpak worden de beslissingen niet alleen worden genomen op basis van technische noodzaak en / of huidige kosten, maar wordt gekeken naar de maximale waarde gedurende de gehele levensduur van de weg. Het onderhoud van het gehele areaal wordt in twee contracten op basis van langdurige samenwerking ondergebracht. Naast besparing op de engineeringskosten benutten we ook maximaal de kennis en innovaties uit de markt. In 2027 wordt het contract geïmplementeerd.

Verkeersveiligheid vinden we enorm belangrijk. Het persoonlijk leed en de maatschappelijke schade is immers enorm en het [aantal verkeersslachtoffers](#) in Brabant te hoog. Daarom blijven we samen met de partners stevig inzetten op verkeersveiligheid. Dat doen we volgens een risicogestuurde en datagedreven aanpak. We continueren de gedragsmaatregelen en educatie op scholen. Voor het verbeteren van de verkeersveilige inrichting van schoolfietsroutes stellen we cofinanciering ter beschikking. In 2027 wordt de verkeersveilige inrichting van de N615 Deense Hoek en de N267 Kromme Nol gerealiseerd. Met de [Grensverleggende Aanpak Verkeersveiligheid \(GAVV\)](#) verankeren we verkeersveiligheid in de bredere maatschappelijke en ruimtelijke opgaven. Politie en OM zijn bevoegd gezag voor de handhaving. We blijven aandacht vragen voor intensivering van controles.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst.

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW $\geq$ vorig jaar.
- De ontwikkeling in de waardering voor de Brabantse wegen via het tevredenheidsonderzoek (provinciale wegen): waardering $\geq$ vorig jaar.

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd.

- Ontwikkeling in waardering van het OV door reizigers: OV-klantenbarometer $\geq$ vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- We voeren planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie ([KOPI](#), 2022): de score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen bereikbaarheid, fietspaden en verkeersveilige inrichting binnen de vastgestelde bandbreedte.
- Nieuwe vorm van onderhoudscontracten, waarbij we het onderhoud per gebied vermarkten. zijn gegund in 2027.
- Meerjarige onderhoudscontract civiele kunstwerken (o.a. bruggen, viaducten en tunnels) in 2027 gegund.
- Inventarisatie van knelpunten klimaatadaptie provinciaal areaal (hitte, droogte, water en winter).

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

Lopende concessies:

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is maximaal 0,2%.
- De busremise Efteling is beschikbaar voor de nieuwe concessie Oost-Brabant vanaf 2027.
- De concessie West-Brabant is volledig voorzien van ZE bussen.
- OV-chipkaart is succesvol uitgefaseerd.

Nieuwe concessies:

- Nieuwe concessie Zuidoost (vanaf zomer 2029) gegund (2028).
- Duurzame beschikbaarheid van 4 remises en stroomaansluitingen voor nieuwe concessie Oost en Zuidoost. (2028).

Transitie gedeelde mobiliteit:

- Samen met de gemeenten zorgen we voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 pilots en experimenten per jaar opgestart.
- Voorzieningen bij Bravoflex overstaphaltes op orde.
- Fietsvoorzieningen bij Bravodirect haltes op orde.

Data, digitalisering en Smart Mobility

De focus van data en digitalisering ligt op een adequaat beheer én optimaal gebruik van hetgeen de afgelopen jaren is ontwikkeld. Doel is enerzijds om zo efficiënt mogelijk te werken en anderzijds om zo effectief mogelijke bijdrage aan de organisatiedoelstellingen te leveren. Ook verkeersmanagement is hierin een belangrijk onderdeel.

- Doelstellingen uit de Samenwerkingsovereenkomst Slimme en Duurzame Mobiliteit Brabantstad 2024-2028 zijn gerealiseerd (2028).
- Uitvoering van vier MPvE's in Noord-Brabant, als bijdrage aan integrale bereikbaarheids- en leefbaarheidsopgaven en de doorontwikkeling naar een landelijke standaard (SmartwayZ.NL).
- Doorontwikkeling en toepassen van Bereikbaarheid op Peil als gezamenlijk instrument voor monitoring en sturing op de bereikbaarheid van Zuid-Nederland (SmartwayZ.NL).

Wat willen we bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit.

In Brabant streven we naar NUL verkeersslachtoffers. Elk verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar.

	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Aantal dodelijke verkeersslachtoffers	99	91	141	120	114	123
waarvan op provinciale wegen	16	12	15	9	16	ntb

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2019.

- De ontwikkeling van het aantal slachtoffers met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal slachtoffers met lichamelijk letsel.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Aantal slachtoffers	2.417	1.985	2.015	2.391	2.263	2.398	ntb
waarvan op provinciale wegen	138	164	120	139	157	187	ntb

De sociale veiligheid is in 2030 toegenomen ten opzichte van 2020.

- De ontwikkeling van de OV-klantbarometer onderdeel veiligheid: OV-klantbarometer onderdeel sociale veiligheid >= vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Verkeersveiligheid

- Het risico op een verkeersongeval met letsel verkleinen, door het aanbod (infrastructuur) en het gebruik (verkeersgedrag) te verbeteren ten opzichte van de nul-situatie in Brabant. (< voorgaand jaar).

- We hebben € 10 mln. geïnvesteerd in deze bestuursperiode (2027) ter verbetering van de verkeersveiligheid van schoolfietsroutes.
- Kleinschalige maatregelen ter verbetering van de verkeersveiligheid N615 Deense Hoek en N267 Kromme zijn gerealiseerd (2027).
- Minimaal drie GAVV-projecten zijn uitgevoerd (2027).

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is lager dan in het voorgaande jaar.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We gaan in Noord-Brabant uit van een ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorig jaar.

De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het [Schone Lucht Akkoord](#) is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling concentratie NO_x en fijnstof emissies in de lucht: emissie < vorig jaar .

Wat gaan we daarvoor doen?

Duurzaamheid Provinciale infrastructuur

Energie en CO₂-reductie:

We blijven aansluiten bij het landelijk rotepap 'schoon en emissieloos bouwen' en nemen dit op in alle onderhouds- en realisatiecontracten:

- Ontwikkeling in de reductie van de CO₂-footprint van het areaal: < vorig jaar.
- Ontwikkeling in het energieverbruik van alle systemen binnen het areaal: < vorig jaar.

Materialen:

We blijven aansluiten aan bij de landelijke transitiepaden voor verduurzaming van asfalt en kunstwerken en implementeren hieruit voorkomende maatregelen en/of voorgestelde methoden voor zover deze passen binnen onze opgave:

- Ontwikkeling in het % van de onder- en tussenlagen waar minimaal 50% hergebruikt materiaal in zit.
- Ontwikkeling in het % van de deklagen waar minimaal 50% hergebruikt materiaal in zit.

ZE-ambities OV-concessies

OV-concessies:

We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2030 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

	2027	2028	2029	2030
%	80%	89%	89%	100%

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027](#)
- ['Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#)
- [Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Eindhoven Airport

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- De spanning op de arbeidsmarkt voor de vervoerders is afgenomen, maar blijft een aandachtspunt.
- Als gevolg van de afname van het aantal studenten dat gebruik maakt van het OV staat de betaalbaarheid van het OV-systeem landelijk (via rijksbijdrage voor opbrengsten Student OV-kaart (SOV)) onder druk.
- De eerste pilots met Autonoom OV zijn ook in Brabant opgestart. De mate van opschaalbaarheid de komende jaren is nog onbekend en maakt onderdeel uit van de leerervaringen die de komende jaren opgedaan worden.
- Netschaarste en leveringsproblemen kunnen ervoor zorgen dat de ZE-ambities in het OV niet in het gewenste tempo realiseerbaar zijn en/of tot meerkosten leiden.
- Ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving omtrent stikstof hebben invloed op infrastructurele projecten. Kleine aanpassingen aan infrastructuur als onderdeel van onderhoudsprojecten kunnen niet mogelijk zijn.
- Prijsstijgingen en problemen met levering van materialen vormen een risico voor infrastructurele onderhoudsprojecten. Dit wordt ook in grote mate beïnvloed door de huidige wereldwijde instabiliteit.
- Klimaatverandering leidt tot extra (dagelijks) onderhoud.
- De toename van incidenten en meldingen op onze provinciale wegen leidt tot extra druk op de onderhoudsbegroting.
- Krapte op de arbeidsmarkt voor technische personeel raakt de taak van beheer en onderhoud provinciale wegen.

Wat mag het kosten?

8. Basisinfrastructuur

mobiliteit

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
		2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	209.119 N	231.874 N	247.200 N	229.691 N	238.819 N	254.757 N
	Toerekening organisatiekosten	22.319 N	22.615 N	23.558 N	19.419 N	18.773 N	17.622 N
Totaal Lasten		231.439 N	254.489 N	270.758 N	249.110 N	257.592 N	272.378 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	10.485 V	10.693 V	9.861 V	8.264 V	7.174 V	7.161 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	710 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten		11.195 V	10.693 V	9.861 V	8.264 V	7.174 V	7.161 V
Saldo van baten en lasten		220.244 N	243.797 N	260.897 N	240.846 N	250.418 N	265.217 N
<u>Reservemutaties*</u>							
	Storting in reserves	183.850 N	87.650 N	97.368 N	79.018 N	76.869 N	68.675 N
	Onttrekking aan reserves	42.265 V	44.646 V	43.558 V	40.635 V	47.086 V	48.145 V
Resultaat incl. reservemutaties		361.829 N	286.801 N	314.707 N	279.228 N	280.201 N	285.748 N

Omschrijving (toelichting)

Het begrotingsprogramma Basisinfrastructuur Mobiliteit is opgebouwd uit een aantal (wettelijke) basistaken. Voor een goede borging van deze basistaken zijn de middelen op basis van vastgesteld beleid structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd. Ook worden de budgetten jaarlijks geïndexeerd conform het provinciaal indexatiebeleid. De onderdelen zijn:

- Algemeen: € 0,5 mln. structureel
- Verkeersmanagement: € 1,4 mln. structureel
- Data: € 6,6 mln., waarvan € 2,4 mln. structureel
- Verkeersveiligheid: € 8,8 mln., waarvan € 1,2 mln. structureel
- Beheer en onderhoud: € 50,5 mln. structureel*
- OV: € 149,7 mln. structureel en in de komende jaren verder oplopend vanwege nieuwe concessies.

* Inclusief € 34,5 mln. structureel investeringskrediet per jaar voor groot onderhoud en vervanging.

Vanwege indexatie is het oorspronkelijke investeringskrediet van € 26 mln. in de afgelopen bestuursperiode structureel verhoogd. De jaarlijkse investeringsuitgaven worden op basis van wet- en regelgeving geactiveerd en vervolgens afgeschreven. De berekende afschrijvingslasten komen op basis van de investeringsplanning ten laste van de exploitatiebegroting. De afschrijvingslasten zijn ondergebracht in een hiervoor bestemde egalisatiereserve. De toevoeging aan de egalisatiereserve loopt mee in het provinciaal indexatiebeleid en daarmee is de indexatie van het structurele investeringskrediet geborgd.

Om flexibel in te kunnen springen op het OV-aanbod en groei de komende jaren mogelijk te kunnen maken is een reserve OV ingesteld. De structurele rijksmiddelen i.h.k.v. motie Bikker en de extra bestuursakkoordmiddelen zijn toegevoegd aan de reserve.

Lasten

Het totaal van de programmalasten 08 in de begroting 2027 komt uit op € 246,7 mln. en is daarmee € 14,8 mln. (6,4%) hoger dan in de bijgestelde begroting 2026.

De lasten zijn hoger doordat:

- € 2,1 mln. hogere afschrijvingslasten als gevolg van investeringsuitgaven in voorgaande jaren;
- € 11,3 mln. hogere lasten van de drie OV-concessies (exclusief SOV) als gevolg van de contractuele indexatie en groei van het OV-aanbod in de nieuwe concessie Oost Brabant;
- € 2,1 mln. als gevolg van digitaliseringsopgaven bij verkeersveiligheid en provinciale wegen in het kader van het bestuursakkoord;
- € 2,0 mln. hoger geraamde bijdrage aan het verbeteren van de verkeersveilige inrichting van schoolfietsroutes (totaal € 10 mln. in het kader van het bestuursakkoord);
- € 5,0 mln. voor het realiseren van mobiliteitshubs;
- € 1,6 mln. inrichtingskosten van een tijdelijke busremise bij de Efteling;
- € 1,0 mln. vernieuwing OV in verband met de opwaardering van bushaltes.

Daartegenover staan lagere lasten als gevolg van:

- € 4,9 mln. lagere compensatie Studenten OV-kaart (SOV);
- € 2,0 mln. als gevolg van een lagere instroom van Zero-Emissie bussen in 2027 ten opzichte van 2026. Hiertegenover staat een lagere rijksbijdrage;
- € 4,3 mln. lagere onderhoudsbegroting: in 2026 zijn extra lasten van gladheidsbestrijding als gevolg van het winterweer begin van het jaar (€ 2,0 mln.) en extra incidenteel onderhoud voor het herstellen van de ontstane vorstschade (2,0 mln.).

De financiële toelichting op de investeringskredieten wegen is opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Baten

Het totaal van de programmabaten 08 in de begroting 2027 komt uit op € 9,9 mln. en is daarmee € 0,8 mln. lager (7,8%) dan in de bijgestelde begroting 2026. Dat komt voornamelijk door een lagere instroom van Zero-Emissie bussen in 2027 ten opzichte van 2026 en daarmee een lagere toerekening (€ 2,0 mln) van de hiervoor bestemde rijksbijdrage.

Een uitgebreid overzicht wordt gegeven in de [Programmering Mobiliteit 2027-2046](#)

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

We werken aan de (door-)ontwikkeling van het Brabantse mobiliteitssysteem vanuit een viertal robuuste en betrouwbare netwerken (OV-netwerk, wegennet, fietsnetwerk en goederencorridor) die we goed met elkaar verbinden tot een samenhangend systeem. De ambities voor de verschillende netwerken zijn vastgelegd in het [Beleidskader Mobiliteit Koers 2030](#).

Als gevolg van de woningbouw- en verstedelijkingsopgave zal de vraag naar én verdichting van de mobiliteit en daarmee de druk op de Brabantse omgeving en het mobiliteitssysteem de komende jaren flink toenemen. Grootschalige woningbouw concentreert zich rondom spoorzones, de omgeving moet leefbaar blijven en er is de stormachtige ontwikkeling van de Brainportregio. Dit zorgt ervoor dat de opgave groot is. Met het Mobiliteitsprogramma van Eisen (MPvE), ontwikkeld door het programma SmartwayZ.NL, is er een instrument voor een betere koppeling tussen mobiliteit en ruimtelijke ontwikkeling. En ook omdat niet alles kan, moeten we keuzes maken. Daarbij kijken we naar maatregelen in samenhang (gebiedsgericht) met de nadruk op uitvoeringskracht.

Ook de impact van het pauzeren van rijksinfraprojecten in Brabant als gevolg van verschillende herprioriteringen van het Mobiliteitsfonds wordt steeds meer merkbaar. Hierdoor wordt de druk op het Brabantse mobiliteitssysteem verder vergroot. Omdat de financiële middelen zo onder druk staan bij het Rijk, zijn er daarnaast in meerdere projecten discussies over aanvullende kosten, risico's en indexatie. Daarom zijn aanvullende maatregelpakketten afgesproken (o.a. voor A58 Tilburg - Breda, A2 Deil – 's-Hertogenbosch en A67 Eindhoven - Asten), vooral gericht op het onderliggende wegennet en de mobiliteitstransitie. Vanaf 2027 worden de maatregelen uit deze pakketten geleidelijk gerealiseerd. In 2027 wordt een belangrijk besluit genomen over het Voorkeursalternatief N279 Veghel – Asten. In de [Notitie Reikwijdte en Detailniveau \(NRD\)](#) is eerder een aantal kansrijke alternatieven met voldoende oplossingsvermogen benoemd. Deze zijn verder uitgewerkt inclusief kostenraming. Voor de [N629 Dongen - Oosterhout](#) is in ieder geval duidelijk dat deze vanwege stikstof op korte termijn niet realiseerbaar is. Het pakket van overbruggingsmaatregelen wordt samen met de gemeente in 2027 uitgevoerd. De N285 Noordelijke randweg Zevenbergen is volop in uitvoering en wordt in tegenstelling tot de oorspronkelijke planning pas in 2028 opgeleverd vanwege uitloop van werkzaamheden in de treinvrije periode. Om Brabant bereikbaar én leefbaar te houden, is versnelling van de mobiliteitstransitie (naar actieve en gedeelde vormen van mobiliteit) nodig. De OV-ambities liggen vast in het Toekomstbeeld OV 2040 ([TBOV 2040](#)). Een belangrijk deel hangt samen met de ontwikkeling van de Brainportregio. Begin 2027 wordt het voorkeursalternatief voor de Brainportlijnen vastgesteld. De Brainportlijnen bestaan uit twee netwerken: een stedelijke OV-as (Trambus) en regionale lijnen (Brabantliners) en is belangrijk voor de ontsluiting van (nieuwe) werklocaties. De Brainportlijnen heeft een sterke relatie met de MIRT-verkenning A2/N2. Maar ook met de Noord-Westelijke ontsluiting van de werklocatie BIC-Noord (onderdeel van convenant Beethoven); de uitvoering hiervan start in 2027. Voor de exploitatie van de Brainportlijnen is een [Statenvoorstel](#) voor aanvullende middelen uitgewerkt (zie begrotingsprogramma 08).

Op basis van de Bestuursovereenkomsten kan in 2027 gestart worden met de plan- en studiefase voor zowel de Multimodale Knoop Eindhoven (MMK) als voor Bosch Centraal.

Er wordt een lobby opgestart voor een directe OV-verbinding Brainport – Brussel.

Om grootschalige woningbouw mogelijk te maken investeert de provincie fors in mobiliteitsmaatregelen waar in het kader van [WoMo](#) (2026) diverse Brabantse gemeenten ook rijksmiddelen voor ontvangen. Deze woningbouw concentreert zich in en rondom spoorzones. We voeren een onderzoek uit naar stationsomgevingen in relatie tot stedelijke verdichtingen (o.a. Tilburg Universiteit, Oss en Roosendaal).

We ronden de realisatie van het snelfietsroutenetwerk af. Helmond – Deurne (2027) en Gemert – Eindhoven (2028) worden opgeleverd. Via de mobiliteitspakketten worden verschillende doorfietsroutes gerealiseerd. Zo wordt er bijvoorbeeld gestart met de realisatie van Tilburg – Goirle – Hilvarenbeek als onderdeel van het pakket A58 Tilburg – Breda. De ambities voor Fiets liggen vast in het Brabants Toekomstbeeld Fiets ([BTF](#)). Fietsstimulering is onderdeel van de integrale gedragsaanpak en is structureel belegd bij de uitvoeringsorganisatie Brabant Bereikbaar.

Op de goederencorridor zijn Tilburg en Moerdijk als bovenregionale knooppunten benoemd. In 2027 wordt aanpassing van aansluiting 26 op de A17 ("De Entree" van Port of Moerdijk) opgeleverd. Hiervoor zijn extra Rijksmiddelen ontvangen.

Via de [Programmering Mobiliteit](#) worden de Staten jaarlijks geïnformeerd over projecten van de mobiliteitsportefeuille en de (financiële) vertaling van de gemaakte afspraken. De huidige afspraken zijn financieel gedekt. Besluitvorming over financiële middelen voor nieuwe ambities vindt plaats in het kader van een nieuw bestuursakkoord.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem.

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of – 5 minuten.

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

**Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.*

Wat gaan we daarvoor doen?

OV-netwerk

We werken aan de doorontwikkeling van het OV-netwerk:

- Oplevering regionale verkenning Brainportlijn (onderdeel MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport) inclusief afspraken over exploitatie Brainportlijn (2027).
- Planstudie Spoorknoop Eindhoven (westelijk spooreplacement) gereed n.a.v. voorkeursalternatief MIRT-verkenning (2029).
- Start realisatie HOV4 Eindhoven in 2027 (oplevering: 2033).
- Start uitvoering spoorzone Gilze en Rijen in 2027 (oplevering: 2029).
- Bus Rapid Transit (BRT) Breda – Gorinchem - Utrecht: Bestuursovereenkomst over realisatie Hub Sleeuwijk De Tol (oplevering: ntb)
- Besluit over vervolg onderzoek barrièrewerking spoor Oss
- Definitief ontwerp HOV 't Zoet in Breda (2028)

Uitvoering van rijksprojecten (derden):

- Realisatie Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught: oplevering: 2031.
- Realisatie Maaslijn door derden (provincie niet risicodragend): oplevering in 2027.

Wegennet

Provinciaal wegennet:

- Er is een besluit genomen over het voorkeursalternatief voor de N279 Veghel – Asten n.a.v. de Notitie Detail en Reikwijdte (NDR) (2027).
- Project N285 Noordelijke randweg Zevenbergen is opgeleverd (2028).
- Start realisatie van de N605 Volkel (2029).

Rijkswegennet:

- Oplevering MIRT-verkenning A2/N2, Brainportlijn en Noordwestelijke ontsluiting Brainport (2027).
- Realisatie van korte termijn maatregelenpakket N65 (doorstroming, geluid en veiligheid): oplevering: 2028.

(Snel-)fietsrouten netwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (6 in 2025, 7 in 2026 en 9 in 2027).
- Realisatie van 3 doorfietsroutes uit KTM1 (2027)
- Realisatie van 4 doorfietsroutes uit KTM2 (2032)
- Snelfietsroute Tilburg – Goirle – Hilvarenbeek: start realisatie in 2027 (oplevering: 2032)
- Snelfietsroutes Bergen op Zoom – Antwerpen en Roosendaal – Etten-Leur: Bestuursovereenkomst in 2027 (oplevering: ntb)
- Alle afspraken over hoofdfietsnetwerk MMMP's n.a.v. BO-MIRT 2024 zijn uiterlijk 2026 vertaald naar bestuursovereenkomsten (RMP 2026 en 2027).

Goederencorridor

Goederenvervoer richt zich met name op de verduurzaming en ketenoptimalisatie op de corridors Rotterdam – Venlo en Amsterdam – Antwerpen:

- Gunning verbetering en optimalisatie haven Loven Tilburg in 2027.
- Start realisatie herbouw Sluis II in 2027 (oplevering: ntb).
- Realisatiepacten Tilburg en Moerdijk (BO-MIRT afspraken uit 2023 respectievelijk 2024) zijn gerealiseerd (2027).
- Opstellen business case voor minimaal 1 truckparking locatie in 2027.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem.

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019.

- Ontwikkeling modal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

**Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.*

Wat gaan we daarvoor doen?

Ontwikkeling knooppunten / mobiliteitshubs

- Er zijn minimaal 2 mobiliteitshubs gerealiseerd in de Brainportregio (2027).
- Planstudie Multimodale Knoop Eindhoven (MMK: ondergronds busstation, stationsgebouw noordzijde en fietsenstallingen) gereed (projectbesluit: 2029).
- Planstudie OV-knoop Bosch Centraal gereed (projectbesluit: 2029).

Mobiliteitspakketten

- Start uitvoering no-regret maatregelenpakket A58 Tilburg – Breda in 2027 (oplevering: 2031)
- Start uitvoering breed mobiliteitspakket A2 Deil – ‘s-Hertogenbosch in 2027 (oplevering: 2030)
- Start uitvoering multimodaal mobiliteitspakket A50 in 2027 (oplevering: 2030)

Multimodaal goederenvervoer

- Er zijn minimaal 3 geschikte locaties voor Clean Energy Hub's (CEH's) voor weg of binnenvaart gerealiseerd (1 in 2025, 2 in 2026 en 3 in 2027).
- De provinciale subsidieregeling Clean Energy Hubs is operationeel.

Smart Mobility

- Het werkprogramma SmartwayZ.NL 2024-2027 is uitgevoerd (2027).
- Vaststelling van het werkprogramma SmartwayZ.NL 2028–2032.
- Uitvoering van de Roadmap Autonoom OV Zuid-Nederland: vaststellen roadmap, minimaal 1 pilot uitgevoerd en plan van aanpak opschaling (2027).
- Implementeren van maatregelen in het kader van Spreiden & Mijden in samenspraak met Ministerie van IenW (2027).
- Opleveren Ontwikkelijnen en Bekostigingsstrategie MMA (2027)

Wat willen we bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Onderwijs-, zorg-, werk-, recreatie-, natuur- en dagelijkse voorzieningen en sociale contacten zijn in 2030 goed bereikbaar voor iedereen.

- Ontwikkeling van de nabijheid van voorzieningen in verschillende type regio's en voor verschillende type modaliteiten.

Wat gaan we daarvoor doen?

Toegang tot mobiliteit

We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2027 minimaal 45 gemeenten (=80% van de Brabantse gemeenten) die meedoen met Doortrappen.

Wat willen we bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar.

Wat gaan we daarvoor doen?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- Realiseren Schaa sprong Fiets: 20% meer fietsers (op de snelfietsroutes in 2027 tov 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten. Hiermee dragen we bij aan de doelstelling van drie extra gezonde levensjaren voor de Brabantse burger.

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Mobiliteit: Koers 2030](#)
- [Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027](#)
- ['Gedeelde mobiliteit is maatwerk'](#)
- [Brabants Verkeersveiligheidsplan 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden binnen het programma geen verbonden partijen ingezet.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Het pauzeren van een aantal rijkswegenprojecten en nog een mogelijke herprioritering van het Mobiliteitsfonds heeft invloed op de bereikbaarheid van Brabant.
- Ontwikkelingen in wet- en regelgeving rondom stikstof en vergunningverlening kunnen de realisatie én de kosten van (infrastructurele) projecten beïnvloeden.
- Onzekerheid en vertraging in de doorlooptijden bij behandeling door de Raad van State heeft invloed op de haalbaarheid en zekerheid van de plannen van projecten.
- De huidige instabiliteit op het wereldtoneel zorgt voor onzekerheid over de beschikbaarheid van materialen en grondstoffen en over de prijsontwikkeling. Projecten kunnen hierdoor ineens vertragen en/of flink duurder worden.
- Afspraken over continueren programma SmartwayZ.NL na 2027 zijn nog niet gemaakt.
- De mate van cofinanciering door Rijk en regio kan de haalbaarheid van opgaven en projecten beïnvloeden. Ook staan steeds vaker gemaakte afspraken met het Rijk ter discussie vanwege grote tekorten op de rijksbegroting.
- De wijze van financieren van de afspraken met de regio in het kader van de Regionale Mobiliteitsprogramma's en de regelgeving rondom de lastneming kan het ritme van de besteding van de provinciale begroting beïnvloeden. Hierdoor kan onder- of overbesteding ontstaan in een specifiek jaar. We zijn hierin in belangrijke mate afhankelijk van (de uitvoering door) gemeenten.

Wat mag het kosten?

9. Mobiliteitsontwikkeling

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	95.329 N	127.892 N	80.994 N	50.162 N	537.708 N	40.977 N
	Toerekening organisatiekosten	11.593 N	11.119 N	11.999 N	8.358 N	8.358 N	7.820 N
Totaal Lasten		106.923 N	139.011 N	92.993 N	58.519 N	546.066 N	48.797 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	863 V	2.500 V	4.242 V	570 V	50.939 V	0
	Bijdrage in toerekening org. kosten	1.903 V	0	0	0	0	0
Totaal Baten		2.765 V	2.500 V	4.242 V	570 V	50.939 V	0
Saldo van baten en lasten		104.157 N	136.511 N	88.751 N	57.949 N	495.127 N	48.797 N
<u>Reservemutaties*</u>							
	Storting in reserves	426.195 N	98.201 N	85.624 N	105.905 N	113.885 N	114.638 N
	Onttrekking aan reserves	529.218 V	157.495 V	116.882 V	76.794 V	514.852 V	83.763 V
Resultaat incl. reservemutaties		1.134 N	77.216 N	57.493 N	87.061 N	94.160 N	79.671 N

Omschrijving (toelichting)

De meerjarige begroting voor het begrotingsprogramma 09 Ontwikkelagenda Mobiliteit is opgebouwd op basis van gemaakte afspraken met partners en is sterk afhankelijk van de (meerjarige) plannings van de opgaven en projecten. De middelen zijn beschikbaar in de reserves Verkeer & Vervoer en reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF) en worden op basis van het verwachte uitgavenpatroon op de meerjarige begroting geraamd. Via een structurele toevoeging aan reserve Verkeer en Vervoer van circa € 35 mln. en van circa € 68 mln. t/m 2034 aan de reserve Spaar- en Investeringsfonds (SIF) worden de uitgaven gedekt. De toevoegingen aan de reserves worden verantwoord onder programma 31 Algemeen financieel beleid. Voor een uitgebreide specificatie van de projecten wordt verwezen naar de [Programmering Mobiliteit 2027-2046](#).

Lasten

In 2027 is totaal € 81,0 mln. aan programmalasten op de begroting geraamd (€ 46,9 mln. (36,7%) minder dan in de bijgestelde begroting 2026). De geraamde bedragen zijn bestemd voor o.a. meerjarige uitgaven voor verschillende projecten als Maaslijn (€ 11,8 mln.), wegenoverdracht van de N625 aan gemeente Oss (€ 16,7 mln.) en afspraken Regionale Mobiliteitsprogramma's (€ 18,6 mln.). De geraamde lasten zijn lager dan in de bijgestelde begroting van 2026, omdat in 2026 een hogere bijdrage aan Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught was geraamd.

Tenslotte worden er uitgaven gedaan voor een aantal reconstructieprojecten op de provinciale wegen. In 2027 is totaal ongeveer € 49,8 mln.

De uitgaven moeten op basis van wet- en regelgeving worden geactiveerd en afgeschreven (investeringen) en zijn via kapitaallasten op de meerjarige begroting geraamd. De dekking van de kapitaallasten is afkomstig uit de reserve Verkeer & Vervoer en Spaar- & Investeringsfonds (reconstructie). De financiële toelichting op de investeringskredieten wegen is opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen.

Baten

De totale baten 2027 zijn geraamd op € 4,2 mln., € 1,7 mln. hoger dan in de bijgestelde begroting 2026. Het verschil is te verklaren door hogere toegerekende rijksbijdragen voor BRT-maatregelen A50 en maatregelen in het kader van Spreiden en Mijden. Tegenover deze extra inkomsten staan ook de toegerekende kosten.

Programma 10 Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd

Inleiding

We willen een Levendig Brabant zijn waar voor iedereen iets te doen en beleven is. Een vitale en aantrekkelijke provincie waar het goed wonen, leven en werken is. Een levendig Brabant voor iedereen! Dat is onze ambitie. Cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd zijn hierbij onmisbaar. Ons [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#) en de uitwerking daarvan in de [Uitvoeringsagenda 2024-2027](#) zijn hierin leidend. We richten ons daarbij ook nadrukkelijk op doelgroepen die nu nog niet of onvoldoende worden bereikt, zoals jongeren. En we verbinden cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd aan onze andere maatschappelijke opgaven om zo nog meer impact te creëren. 2027 is het laatste jaar van onze uitvoeringsagenda. In 2027 zullen wij onze uitvoeringsagenda actualiseren voor de komende bestuursperiode en daarbij rekening houdend met het nieuwe bestuursakkoord.

In 2027 voeren wij voor de laatste keer de regeling '[Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd in de Mix](#)'. Hiermee worden en zijn de afgelopen periode jaarlijks tussen ruim 40 vernieuwende samenwerkingsprojecten ondersteund die bijdragen aan een levendig en gezond Brabant.

Ook ondersteunen we in 2027 projecten die bijdragen aan een [breed en divers kunst- en cultuuraanbod](#). En op het gebied van sport stimuleren we de toegankelijkheid via de programmalijn [Uniek Sporten](#), waarbij mensen met een beperking of chronische aandoening worden gestimuleerd en ondersteund om (meer) te gaan bewegen. Daarnaast investeren we in een sterke '[Street culture & sports scene](#)' waarmee we jongeren in beweging krijgen die niet bereikt worden met traditionele sport- of kunstvormen. We kijken in 2027 of deze aanpak vervolg verdient. We blijven aandacht besteden aan het betrekken van jongeren zoals stimuleren van museumbezoek via de projecten [Museumschatjes](#) en [Juniorconservatoren](#), het organiseren van de prijsvraag voor de 'Basisschool in beweging award' en de ondersteuning van talentontwikkeling voor cultuur en sport.

Op het gebied van Cultuur bieden we meerjarige ondersteuning (2025-2028) aan de professionele en amateurkunsten. Begin 2027 formuleren we de uitgangspunten voor de volgende meerjarige regeling professionele kunstenregeling (2029-2032) waarna de nieuwe regeling eind 2027 zal worden opengesteld. Ook blijven we inzetten van creativiteit voor maatschappelijke opgaven.

De (verbeeldings-)kracht van erfgoed is uitgewerkt in [vier verhalen](#): Bestuurlijk Brabant, Bevochten Brabant, Innovatief Brabant en Religieus Brabant. We dragen bij aan projecten die de verhaallijnen versterken. En we maken erfgoed beleefbaar en zichtbaar, ook in het landschap in samenspel met andere ruimtelijke opgaven zoals klimaatadaptatie, en natuurontwikkeling. Bij gebiedsontwikkelingen in cultuurhistorisch waardevol gebied, denken we waar mogelijk mee over kansen om erfgoed te benutten in de ruimtelijke plannen.

Samen met een aantal Brabantse bedrijven participeren wij ook in 2027 in het BrabantSport Fonds. Daarnaast zetten we in 2027 extra in op onze doelen rondom bewegingsarmoede. Zo wordt in de eerste helft van 2027 de tweede challenge Beweging Stimuleren uitgevoerd en start in het najaar de derde en laatste challenge. We hebben de intentie om daarbij samenwerking te zoeken met ASML. Ook worden er regioplannen uitgevoerd via Stichting Sportservice Noord-Brabant. Daarnaast werken we in 2027 werken we aan de voorbereiding van het EK Wielrennen dat in 2028 in Brabant zal worden georganiseerd. Tot slot brengen we het vrijetijdsaanbod in het laatste jaar van de 3-jarige campagne Goed Leven in Brabant onder de aandacht.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van een passend aanbod

Het aanbod van de producten en diensten van de vier sectoren sluit in 2030 aan op de behoeften van Brabanders, buitenlandse werknemers en (inter)nationale bezoekers. Het aanbod draagt ertoe bij dat Brabant een aantrekkelijke en fijne plek is om te wonen en te werken.

Indicatoren:

- Bezoekersaantallen cultuur, erfgoed en sport.
- Aandeel van de inwoners in Brabant dat jaarlijks cultuur en sport bezoekt of actief beoefent.
Streefwaarde: toename t.o.v. huidige score (er is groei)
- Tevredenheid inwoners met het culturele aanbod.
Aandeel van de inwoners in Brabant dat een positief oordeel heeft over het aanbod in onze provincie van tentoonstellingen, podiumkunsten en bioscopen. Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 7,4 (2023)).
- Tevredenheid inwoners met het sport- en bewegingsaanbod
- Aandeel van de inwoners dat een positief oordeel heeft over het sport- en bewegingsaanbod.
Streefwaarde: we streven naar een groeiende tevredenheid (huidige score 84% (2022)).
- Internationale bezoekers aan Noord-Brabant
Het aantal bezoekers van buiten de provincie die minimaal één nacht in Brabant doorbrengt.
Streefwaarde: we streven naar minimaal de 5e plaats in 2027 (huidige score 3e plaats (2024))
- Staat van onderhoud rijksmonumenten
- Percentage rijksmonumenten waarvan de staat van onderhoud matig tot slecht is. Streefwaarde: 15,5% in 2027 (huidige score 17,4% (2024)).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking professionele- en amateurkunst

Via de regeling professionele kunsten wordt een breed spectrum aan kwalitatief goed cultuuraanbod mede mogelijk gemaakt. We ondersteunen via de meerjarensubsidies 2025-2028 instellingen voor professionele kunsten om cultuuraanbod te ontwikkelen, namelijk topaanbod en aanbod aansluitend op de behoeften van onze inwoners en (intern)nationale bezoekers. Daarnaast maken we met de regeling amateurkunsten 2025-2028 kwalitatief goed amateurkunstenaanbod mogelijk (zie [website](#)). In 2027 bereiden we de regeling voor de nieuwe kunstenplanperiode (2029 - 2032) voor. Hierbij worden de aanbevelingen van het evaluatieonderzoek van de vorige regeling overgenomen om te komen tot een verbeterd subsidieproces professionele kunsten (zie [nieuwsbericht](#)).

Ondersteunen bibliotheken

We stimuleren innovatie, geletterdheid en leesvaardigheid, participatie in de informatiesamenleving en een leven-lang-ontwikkelen door bibliotheken. We ondersteunen bibliotheken vanuit deze opgaven en zorgen daarnaast voor het leenverkeer tussen bibliotheken. De ondersteuning van de Brabantse bibliotheken wordt uitgevoerd door [Cubiss](#). Jaarlijks onderzoeken we de tevredenheid van de bibliotheken over onze inzet. Vanaf 2026 heeft de Provincie naar aanleiding van de Wet Stelsel Openbare Bibliotheken (WSOB) een nieuwe rol. Naast de huidige inzet en de nieuwe rol van toezichthouder verkennen we ook waar we als provincie voor bibliotheekorganisaties en gemeenten nog meer van toegevoegde waarde kunnen zijn.

Vertellen van verhalen van Brabant

Onze [vier verhaallijnen](#) (Bestuurlijk, Bevochten, Innovatief en Religieus Brabant) vormen de basis voor het Brabants verhaal en het behoud van ons erfgoed. Het uitdragen en het behoud van deze verhalen gebeurt in samenwerking met onze uitvoeringsorganisatie Erfgoed Brabant via www.erfgoedbrabantverhalen.nl en via samenwerkingsverbanden rondom het Brabants Kloosterpad, [Zuiderwaterlinie](#), Hollandse Waterlinies en [Brabant Herinnert](#). Daarnaast ondersteunen we het behoud van de verhalen door initiatieven vanuit de samenleving te ondersteunen, te versterken of met elkaar te verbinden. We vertellen de verhalen ook aan de hand van onze provinciale erfgoed collecties (Noordbrabants Museum, Brabant Collectie, Brabant Cloud en Provinciaal archeologisch depot).

Bijdragen aan de instandhouding van cultureel erfgoed

We ondersteunen restauraties van rijksmonumenten in Brabant. Het betreft zo'n 10-12 rijksmonumenten per jaar. We verkennen of we de regeling op onderdelen kunnen herzien gezien het grote aantal aanvragen dat ieder jaar niet gehonoreerd kan worden. Om tegemoet te komen aan degenen die een volledige aanvraag hebben ingediend maar niet konden worden gehonoreerd, is de subsidieregeling Noodmaatregelen opengesteld, gericht op het treffen van noodmaatregelen aan de cultuurhistorisch waardevolle onderdelen van een rijksmonument. Tevens ondersteunen wij eigenaren van molens financieel in het onderhoud in aansluiting op een Rijksregeling. Tot slot dragen we zorg voor behoud, beheer en ontsluiting van archeologisch erfgoed. We investeren in de verduurzaming van monumenten, wat gezien de aard van de gebouwen niet altijd een makkelijke opgave is. Hiertoe is in 2025 het [Brabants Erfgoedfonds](#) opgericht, leenfaciliteit met een totale omvang van € 50 mln. voor herbestemming, verduurzaming, restauratie en klimaatadaptieve maatregelen van monumenten en cultuurhistorisch waardevolle gebieden. In 2026 heeft de provincie aan BOEi voor een periode van 10 jaar maximaal €37 miljoen beschikbaar gesteld voor de restauratie en herbestemming van monumenten. Met deze lening wil de provincie vooral complexe en moeilijk rendabele projecten vlot trekken (zie [nieuwsbericht](#)).

Stimuleren van topsportevenementen met maatschappelijke impact

We ondersteunen jaarlijks 8-10 evenementen en zijn mede-aanjager van (het verankeren van) de maatschappelijke activatie rond topsportevenementen via het [BrabantSport Fonds](#). We verkennen /scouten hiervoor samen met gemeenten en uitvoeringsorganisatie BrabantSport welke topevenementen kansrijk en passend zijn. Zo ondersteunen we in 2027 de Eneco Tour (wielrennen) en de [World Swimming Trials](#) (zwemmen) in Eindhoven. In 2027 treffen we daarnaast de verdere voorbereidingen voor de organisatie in 2028 voor het EK Wielrennen als uitzonderlijk evenement dat bijzonder is voor Nederland en internationale uitstraling heeft.

Vergroten van de bekendheid van het aanbod

We brengen het vrijetijdsaanbod, passend bij het Brabantse profiel, onder de aandacht bij inwoners en bezoekers via onder andere www.visitbrabant.com, marketingcampagnes, maar ook door versterking van wandel en fietsroutes van Brabant in samenwerking met onze gemeenten. 2027 wordt de in 2025 gelanceerde driejarige campagne '[Goed Leven in Brabant](#)' voortgezet.

Wat willen we bereiken?

Bevorderen van breed en divers aanbod met focus op jongeren (inclusief aanbod)

Voor doelgroepen die nu nog niet of onvoldoende worden bereikt is er een passend aanbod van de vier sectoren. Aanbod voor jongeren en het stimuleren van jongeren om kennis te maken met de vier sectoren is daarbij een bijzonder aandachtspunt.

Indicatoren:

- De mate van cultuur-, erfgoed- en bibliotheekbezoek door verschillende groepen die nu minder goed bereikt worden namelijk jongeren, niet-stedelingen en praktisch opgeleiden. Streefwaarde: toename van het percentage inwoners uit verschillende groepen dat cultuur/ erfgoed/ sport beoefent of bezoekt (huidige score: nulmeting)
Participatiegraad sport onder jongeren 16-29 jaar. Streefwaarden in 2027: jeugd 80% (huidige score 78,8%) en jongvolwassenen 75% (huidige score 59,8%)
Rapportage publieksbereik: een tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren actief werken aan vergroting en verbreding van het bereikte publiek, volgende rapportage in 2027

Wat gaan we daarvoor doen?

Stimuleren van inclusief cultuuraanbod

We voeren in 2027 nog de regeling [inclusief kunst- en cultuuraanbod](#) waarin we makers en organisaties uitdagen nieuwe publieksgroepen te betrekken en bereiken. Daarbij vragen we aandacht voor het verlagen van drempels voor cultuurdeelname. Onze focus verschuift daarmee van het ondersteunen van sec de makers naar de makers en hun publiek. We monitoren het bereikte publiek van het culturele aanbod dat wij subsidiëren. We dragen goede voorbeelden uit zodat ook anderen van de ervaringen gebruik kunnen maken. Ook zetten we de buurtcultuurregeling voort. Via buurtcultuurprojecten helpen we om ideeën te realiseren waarin culturele impulsen bijdragen aan de levendigheid in de eigen leefomgeving. We gebruiken 2027 om goed naar deze regeling in relatie tot andere regelingen kijken en komen mogelijk tot een voorstel voor aanpassing in onze te herijken uitvoeringsagenda.

Verankeren van cultuureducatie in het onderwijs

We voeren tot eind 2028 het programma [Cultuureducatie met Kwaliteit](#) periode 2025-2028 uit in lijn met de afspraken die daarover zijn gemaakt met gemeenten en het rijk. Ons streven is er nog steeds op gericht dat in 2028 cultuureducatie een structureel onderdeel wordt van het onderwijscurriculum van scholen. Dit is echter geen vanzelfsprekendheid en zal komend jaar ook nog onze aandacht vragen.

Versterken participatie Erfgoed

We dragen bij aan de doelstellingen van het in 2024 door Nederland ondertekende Europees Verdrag van Faro, waarin erfgoedparticipatie centraal staat en de maatschappelijke meerwaarde van erfgoed wordt benadrukt. Dit doen we bijvoorbeeld door de ondersteuning van projecten, zoals het project 'junior-conservatoren' gericht op bezoek door VMBO-studenten van Brabantse musea. Ook continueren via Erfgoed Brabant het project '[Museumschatjes](#)' gericht op basisschoolleerlingen en hebben we een project [Memes](#) uit Brabant voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs op een lokale erfgoedlocatie. Daarnaast ondersteunen we projecten waarin inwoners en gemeenschappen actief betrokken zijn bij het behouden, beleven en doorgeven van erfgoed, in lijn met het gedachtegoed van het Verdrag van Faro.

Vergroten mogelijkheden voor uniek sporten/- sporters

We stimuleren de samenwerking rondom de regionale loketten voor Uniek sporten. De aandacht voor [Uniek sporten](#) gaan we daarnaast verbreden naar andere doelgroepen. Daarbij worden de kansrijke initiatieven om bewegingsarmoede tegen te gaan opgespoord en opgewerkt. Hiervoor zijn we in 2026 gestart met het project beweegchallenges. Dit project heeft nog een looptijd tot eind 2027.

Vergroten en verbeteren van het aanbod

Via [VisitBrabant](#) ondersteunen we ondernemers in de sector op het gebied van productinnovatie, marketing en ondernemerschap, waarbij tevens bestaand vrijetijdsaanbod via gekoppelde arrangementen wordt aangeboden. Ook realiseren we (fiets/wandel) routestructuren, verbinden we aan de hand van routes vrijetijdsaanbod en zetten in op de promotie hiervan. Hiervoor werken we samen met Routebureau Brabant en de landelijke platforms voor wandelen en fietsen. We ondersteunen initiatieven die het aanbod op het gebied van recreatieve wandel- en fietsroutes versterken zoals bijvoorbeeld [Ons Kloosterpad](#), routes langs de [Zuiderwaterlinie](#) of iconische landmarks langs routes.

Wat willen we bereiken?

Stimuleren van innovatie en vernieuwing, inclusief talentontwikkeling

De vier sectoren (Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd) zijn vitaal en hebben voldoende ruimte en mogelijkheden om te vernieuwen. Daarmee sluiten we aan op het innovatieve profiel van Brabant. Toptalenten krijgen in Brabant kansen zich te ontwikkelen.

Indicatoren:

- Tweejaarlijkse kwalitatieve rapportage over de mate waarin organisaties in de vier sectoren beschikken over innovatievermogen waarbij onder meer gekeken wordt naar nieuwe markten, managementinnovatie, digitale transformatie, sociale innovatie en verduurzaming. Volgende rapportage 2027.
- Aantal talenten sport en cultuur dat jaarlijks wordt ondersteund via talentontwikkelingsprogramma's van de provincie in cultuur en sport. Streefwaarde: gelijk of meer (huidige score 120 talenten Cultuur en 450 talenten Sport (2023)).

Wat gaan we daarvoor doen?

Versterking van design, ontwerp en AV/film

Landelijk is de creatieve industrie in Nederland één van de topsectoren. En Brabant staat internationaal gezien in de (sub)top van creatieve provincies met een onderscheidend profiel waarin creativiteit, technologie en maakindustrie samenkomen. In de uitvoeringsagenda zijn de sectoren design, ontwerp en AV/film waar gaming onderdeel van uitmaakt, daarom genoemd als economisch kansrijk voor Brabant. Er ontstaat een win-win wanneer we onze creatieve sectoren verbinden met de maatschappelijke opgaven: creativiteit, verbeelding, verhalen, ontwerpkracht helpen om nieuwe oplossingen te creëren en het biedt de sectoren kansen voor maatschappelijke impact en nieuwe markten. Om de stand van zaken en kansen in kaart te brengen, is onlangs een inventarisatie gestart voor de disciplines AV/film/gaming. In de voorbereiding ervan is gekozen voor deze inperking, omdat genoemde disciplines teveel verschillen met Design en ontwerp om deze in één verkenning mee te nemen, zo bleek. We verwachten de uitkomsten eind 2026.

We verbinden bestaande netwerken en betrekken daarbij ook ons lidmaatschap van het internationale Districts of Creativity Network. Ook in de meerjarige financiering van culturele instellingen door de provincie maken wij ruimte voor innovatie met focus voor design, ontwerp en media en worden de Design- en ontwerpsector volop betrokken daar waar we verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht inzetten bij onze maatschappelijke opgaven.

Bijdragen aan toptalentontwikkeling Cultuur

We ondersteunen voor de periode 2025-2028 via 7 [Talenthubs](#) de ontwikkeling van circa 90 culturele toptalenten. In deze talenthubs krijgen talenten, die door de sector zelf zijn uitgekozen, ondersteuning op maat via een netwerk in de discipline waarin ze zich bewegen. We ontwikkelen deze bestuursperiode samen met de Brabantse kunstvakopleidingen, bedrijven en culturele producenten van met name Design/Ontwerp/Gaming/AV/Film een voorstel voor (inter)nationale profilering, kennisdeling en netwerkontwikkeling via ons internationale lidmaatschap Districts of Creativity.

Vergroten van private betrokkenheid in de cultuursector

Via [Brabant C](#) ondersteunen we impactvolle cultuurprojecten. In deze bestuursperiode ondersteunen we het fonds in de doorontwikkeling naar een privaat-publiek-fonds voor projectfinanciering. We stimuleren daarbij, via Brabant C, dat het Brabantse bedrijfsleven en het maatschappelijk middenveld een grotere rol in de cultuursector gaan nemen.

Beheren, vernieuwend presenteren en ontsluiten van collecties

We dragen bij aan behoud, beheer en ontsluiting van voor Brabant belangrijke collecties zoals Noordbrabants Museum, Brabant-Collectie, Brabant Cloud en Provinciaal Depot Bodemvondsten. Hierbij streven we naar verdere digitalisering van collecties door een toename van het aantal collectiestukken in de Brabantcloud. Op basis van de in 2025 vastgestelde collectie-aanpak worden de afspraken met de collectie behorende instellingen in onze provincie herijkt.

Bijdragen aan de ondersteuning van toptalenten Sport

We ondersteunen Brabantse topsporttalenten in het nastreven van hun ambities als topsporter. Dat doen we samen met partners zoals BrabantSport, NOC*NSF en sportbonden in [TeamNL Centrum Zuid](#). Daarnaast verbinden wij gearriveerde topsporters aan Brabant en zetten we ze in als ambassadeur voor (sport & bewegen) in onze provincie.

Versterken innovatie in de sport

Jaarlijks wordt via BrabantSport een innovatieagenda opgesteld, waarbij we vier à vijf [innovatieprojecten](#) op het gebied van topsport, talentontwikkeling en topsportevenementen ondersteunen. Daarnaast stimuleren we 15 gemeenten om de leefomgeving beweegvriendelijk(er) in te richten met behulp van innovatieve producten. Dit zodat inwoners op een laagdrempelige wijze gestimuleerd worden om te bewegen. We sluiten daarbij aan bij de opgave Gezondheid en Brede Welvaart. We bereiden een voorstel voor om dit project ook na 2027 te kunnen continueren.

Wat willen we bereiken?

Bijdrage aan maatschappelijke opgaven

Levendig Brabant draagt met cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd bij aan een gezonde en aantrekkelijke omgeving om te wonen, werken en verblijven, waar voldoende te doen en te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft en de sectoren worden verbonden met de maatschappelijke opgaven.

Indicatoren:

- Het aandeel van de Brabantse jongeren en volwassenen dat voldoet aan de beweegrichtlijnen. Streefwaarde 75% in 2030 (huidige score (2024) 57% jongeren en 47 % volwassenen).
- Een kwalitatieve rapportage over de projecten waarin vanuit Levendig Brabant een bijdrage wordt geleverd aan de maatschappelijke opgaven.

Wat gaan we daarvoor doen?

Inzetten van verbeeldingskracht, creativiteit en ontwerpkracht

Onze maatschappelijke opgaven zijn groot en complex. Eenvoudige oplossingen zijn er niet. Wij zijn ervan overtuigd dat de inzet van creativiteit en ontwerpkracht bij kan dragen aan deze maatschappelijke opgaven en zo bij kan dragen aan nieuwe oplossingen. In 2027 continueren we onze aanpak. De aanpak is erop gericht de creatieve sector te betrekken bij het oplossen van maatschappelijke opgaven en vraagstukken. Zo ontstaat er een win-win. In 2026 is een opdracht over het thema Energierechtvaardigheid gestart. Daarnaast lopen er verkenningen onder meer met betrekking tot Landbouw & Voedsel, Sport en Klimaat.

Erfgoed verbinden met ruimtelijke opgaven

De omgevingsvisie biedt kansen om vanuit het cultureel erfgoed opgaven uit andere sectoren met elkaar te verbinden. Erfgoed kan een brede drijvende, inspirerende kracht zijn. Het verhaal van het verleden en de fysieke overblijfselen hiervan, vormen de identiteit van een gebied. De digitale Cultuurhistorische Waardenkaart ([CHW](#)) is daarbij een waardevol instrument. Deze kaart biedt een overzicht van cultuurhistorisch waardevolle gebieden en complexen in de provincie. De kaart is in 2025 geactualiseerd en opgenomen in de Omgevingsverordening. We versterken onze relatie met de Brabantse gemeenten door met hen de Cultuurhistorische waardenkaart te bespreken in relatie met eventuele gebiedsontwikkelingen in de gemeenten, zodat we eerder kunnen meedenken over kansen om erfgoed te benutten in ruimtelijke plannen. Ook adviseren en beoordelen we gemeentelijke ruimtelijke en omgevingsplannen in relatie tot erfgoed en participeren we in integrale ruimtelijke projecten/ontwikkelingen waar behoud van cultuurhistorisch waardevol landschap van belang is.

Stimuleren dat Brabanders meer gaan bewegen

We willen zoveel mogelijk Brabanders stimuleren om meer te gaan bewegen, juist ook degene die nog niet voldoen aan de beweegnorm. We stemmen af met gemeenten en andere partners in het sportveld welke stappen gezet kunnen worden om bij te dragen aan deze ambitie. Als vervolg op Stimulans voor Bewegen zetten we deze bestuursperiode in op de zogenoemde Themachallenges. Daarbij richten we ons minder op incidentele losstaande projecten, maar meer op achterliggende oorzaken en problemen (wicked problems). In de periode 2025-2027 wordt hiertoe jaarlijks een challenge uitgezet rond een specifiek thema/specifieke doelgroep gerelateerd. Daarnaast worden in 2027 via de Stichting Sportservice Noord-Brabant (SSNB) regioplannen uitgevoerd om beweging en sport te stimuleren. Ook investeren we in een sterke '[Street culture & sports scene](#)' waarmee we jongeren in beweging krijgen die niet bereikt worden met traditionele sport- of kunstvormen. We kijken in 2027 of deze aanpak vervolg verdient. Ook in 2027 zullen we het in 2025 gestarte project 'Basisschool in beweging Award' (zie [Statenmededeling](#)) uitvoeren. Met de bovengenoemde prestaties geven we mede uitvoering aan het realiseren van de provinciale doelstellingen uit het beleidskader Gezondheid (zie [PS 40/21](#)).

Beleidskaders en uitvoeringsagenda's

- [Beleidskader Levendig Brabant 2030](#)
- [Uitvoeringsagenda 2024-2027](#)

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Stichting Brabant C Fonds](#)

- [Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Ontwikkelingen en onzekerheden

In zijn algemeenheid worden vele prestaties geleverd in samenwerking met externe partners. Daarmee zijn er ook onzekerheden voor wat betreft het conform planning behalen van prestaties en de uitnutting van budgetten.

Wat mag het kosten?

10. Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrije

tijd

Bedragen x € 1.000		Realisatie	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
<u>Lasten</u>							
	Programmalasten	62.047 N	56.374 N	53.276 N	48.708 N	49.115 N	48.843 N
	Toerekening organisatiekosten	4.015 N	3.867 N	4.012 N	3.568 N	3.568 N	3.568 N
Totaal Lasten		66.062 N	60.241 N	57.288 N	52.275 N	52.683 N	52.411 N
<u>Baten</u>							
	Programmabaten	1.724 V	1.544 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V	1.418 V
	Bijdrage in toerekening org. kosten	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten		1.724 V	1.544 V	1.532 V	1.561 V	1.591 V	1.418 V
Saldo van baten en lasten		64.338 N	58.697 N	55.756 N	50.714 N	51.091 N	50.992 N
<u>Reservemutaties*</u>							
	Storting in reserves	34.031 N	3.038 N	3.122 N	4.753 N	4.753 N	4.753 N
	Onttrekking aan reserves	14.650 V	12.707 V	8.961 V	4.620 V	4.620 V	4.450 V
Resultaat incl. reservemutaties		83.718 N	49.028 N	49.917 N	50.847 N	51.225 N	51.295 N

Algemeen financieel beleid

Elk programma heeft in de begroting naast de lasten van dat programma, ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi op de programma's staan de algemene dekkingsmiddelen die binnen het onderdeel algemeen financieel beleid zijn geraamd en bijdragen aan een sluitende begroting.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting, de uitkering provinciefonds en de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille.

Daarnaast zijn er diverse overige algemene inkomsten zoals de dividendopbrengsten.

De begroting kent naast de 10 programma's en de algemene dekkingsmiddelen nog een aantal centrale posten zoals de overhead, de post onvoorzien en een aantal nog niet aan de programma's toegedeelde stelposten.

Algemene dekkingsmiddelen

Wat willen we bereiken

De geraamde algemene dekkingsmiddelen voor 2027 ad ruim € 933 mln. dragen bij aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsonderdeel worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandsche Waterschapsbank

Nadere informatie over de verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

In de bijlagenbundel –bijlage 9b van de begroting is aangegeven op welke wijze deze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid.

Wat mag het kosten?

Omschrijving (toelichting)

Algemeen financieel beleid

Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2025	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	realisatie	na wijziging	2027	2028	2029	2030
Algemene dekkingsmiddelen						
<u>Lasten</u>						

Algemeen financieel beleid

Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2025	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	realisatie	na wijziging	2027	2028	2029	2030
Dividenden	1 N	0	0	0	0	0
Financieringsfunctie	477 N	527 N	462 N	462 N	462 N	462 N
Ontwikkelbedrijf	578 N	8.519 N	2.111 N	69 N	42 N	4.587 N
Overige algemene dekkingsmiddelen	4.567 N	336 N	282 N	282 N	282 N	282 N
Totaal Lasten	5.622 N	9.382 N	2.855 N	813 N	786 N	5.331 N
<u>Baten</u>						
Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	310.265 V	369.081 V	378.308 V	387.765 V	397.459 V	407.396 V
Decentralisatie- uitkeringen via provinciefonds	32.942 V	53.273 V	55.902 V	33.914 V	25.759 V	2.616 V
Dividenden	43.823 V	30.909 V	31.525 V	30.909 V	32.796 V	33.450 V
Financieringsfunctie	89.857 V	87.476 V	78.306 V	71.275 V	69.607 V	69.747 V
Ontwikkelbedrijf	7.322 V	2.254 V	429 V	353 V	321 V	270 V
Overige algemene dekkingsmiddelen	20.213 V	2.883 V	0	0	0	0
Uitkering provinciefonds	449.027 V	374.113 V	388.411 V	417.459 V	434.739 V	447.874 V
Totaal Baten	953.449 V	919.988 V	932.881 V	941.674 V	960.682 V	961.352 V
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	947.827 V	910.606 V	930.026 V	940.861 V	959.896 V	956.021 V

Financiële toelichting - Algemene dekkingsmiddelen

Financiële toelichting - Algemene dekkingsmiddelen

Lasten ontwikkelbedrijf

Het betreft de exploitatielasten van het ontwikkelbedrijf, waarvan de hoogte elk jaar afhankelijk is van de activiteiten van het ontwikkelbedrijf, waaronder de aan- en verkoop.

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst wordt voor 2027 geraamd op € 378,3 mln. op basis van de huidige inzichten van omvang en samenstelling van het wagenpark en de uit het [Bestuursakkoord 2023-2027](#) vastgestelde verhoging van 2,5%. Gelijktijdig met de begroting vindt de vaststelling van het opcententarief 2027 plaats door de vaststelling van de heffingsverordening door Provinciale Staten. Het voorgenen tarief in de opcentenverordening is gebaseerd op het [Bestuursakkoord 2023-2027](#), waarbij een jaarlijkse stijging is afgesproken van het tarief van 2,5%. Het voorgenen opcententarief 2027 komt daarmee uit op 89,2 voor 2027. De stijging 2027 van de opbrengsten 2026 ten opzichte van 2026 wordt voor volledig verklaard door de stijging van het opcententarief.

Uitkering provinciefonds: Algemene uitkering

De raming van de algemene uitkering is conform bestendige gedragslijn gebaseerd op de meicirculaire 2026. De raming is bij de bestuursrapportage-II 2026 bijgesteld en toegelicht. In het begrotingsbedrag 2027 wordt conform financiële beleid uitgangspunten een marge aangehouden voor het geraamde accres vanaf 2027.

Uitkering provinciefonds: Decentralisatie-uitkeringen

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2027 zijn conform bestendige gedragslijn gebaseerd op de meicirculaire 2026.

Dividenden

De raming m.b.t. het dividend heeft voornamelijk betrekking op de winstuitkering van Enexis. Sinds 2026 (winst over 2025) is de uitkering gemaximeerd op € 100 mln. voor alle aandeelhouders. Met dien verstande dat de uitkering jaarlijks wordt geïndexeerd. 2025 (winst over 2024) was het laatste jaar dat het dividend niet gemaximeerd was.

Financieringsfunctie

In 2027 ontstaat een daling van de rente-inkomsten als gevolg van een lagere inschatting van de rente op het saldo bij Schatkistbankieren. In de loop van 2027 volgt bij de bestuursrapportage een bijstelling van de verwachte inkomsten, indien nodig. Daarnaast worden in 2027 de laatste obligaties afgelost, waardoor de rente daalt. Dit wordt gecompenseerd door verwachte rente van herbeleggingen in 2027.

Overhead, Vpb en stelposten

In de begroting is een aantal centrale (stel)posten opgenomen.

Wat mag het kosten?

Omschrijving (toelichting)

Bedragen x € 1.000	Jaarrek. 2025	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	realisatie	na wijziging	2027	2028	2029	2030
Overhead, Vpb en stelposten						

<u>Lasten</u>						
Onvoorzien	0	308 N	1.308 N	1.308 N	1.308 N	1.308 N
In te zetten begrotingsruimte	0	0	27.385 N	413.374 N	146.077 N	146.077 N
Overige stelposten	0	411 N	1.187 N	40.884 N	63.304 N	85.561 N
Overhead	89.817 N	106.619 N	110.408 N	103.364 N	102.096 N	101.264 N
Voorz.dubieuze debiteuren	1.791 N	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	91.608 N	107.338 N	140.288 N	558.930 N	312.786 N	334.210 N
<u>Baten</u>						
Overhead	94 V	0	623 V	590 V	590 V	14 V
Totaal Baten	94 V	0	623 V	590 V	590 V	14 V
Totaal Overhead, Vpb en stelposten	91.515 N	107.338 N	139.665 N	558.341 N	312.196 N	334.196 N
Saldo van baten en lasten	856.312 V	803.268 V	790.361 V	382.521 V	647.700 V	621.825 V

Financiële toelichting - Overhead,Vpb en stelposten

Onvoorzien

De stelpost onvoorziene uitgaven betreft de jaarlijks in de begroting opgenomen stelpost onvoorzien ad € 1,3 mln.

In te zetten begrotingsruimte

De vrije begrotingsruimte kan ingezet worden in de bestuursperiode 2023/2027. Conform afspraken wordt in de Perspectiefnota 2027 wordt voor 2027 een knelpuntenbuffer aangehouden De resterende begrotingsruimte is doorgeschoven naar 2028.

Overhead

Om Provinciale Staten op eenvoudige wijze inzicht te geven in de totale kosten van overhead voor de gehele organisatie en ook zeggenschap over die kosten te geven, is voorgeschreven dat in de begroting op een centrale plek de kosten van overhead worden opgenomen. De overhead wordt niet meer aan de afzonderlijke programma's in de begroting toegerekend. Een verdere toelichting op de overhead is opgenomen in de bijlagenbundel-bijlage 4 van de begroting.

Paragrafen

Bedrijfsvoering

Inleiding

Bedrijfsvoering gaat over alles wat nodig is om de organisatie goed te laten werken. Het gaat om personeel, informatisering, automatisering, communicatie, organisatie, financieel beheer en beleid en facilitaire dienstverlening. Een goede bedrijfsvoering helpt ons om de doelen uit de begroting te bereiken. In deze paragraaf leest u wat we in 2027 gaan doen om onze ambities te realiseren. We richten ons hierbij op de belangrijkste onderwerpen.

Onze organisatie is volop in ontwikkeling. Onze medewerkers zijn van cruciaal belang bij het waarmaken van onze ambities. Om die reden werken we aan de versterking van het ambtelijk vakmanschap, de vitaliteit en de duurzame inzetbaarheid van iedere medewerker, door een passend opleidingsaanbod. Een veilige en inclusieve werkomgeving, voor de bestuurders en voor alle medewerkers blijft onze aandacht krijgen. We zorgen voor heldere sturingslijnen en duidelijke rollen in de organisatie. Onze managers nemen deel aan een leiderschapsprogramma, om zo te werken aan (persoonlijk) leiderschap dat past bij de organisatievisie.

De realisatie van onze opgaven vraagt om wendbaarheid en flexibiliteit, ook in de inzet en werving van medewerkers. We blijven ons dan ook inspannen om op het juiste moment de juiste talenten en expertise te kunnen bieden, in een arbeidsmarkt die nog steeds gespannen is. We zetten daarbij in op moderne arbeidsmarktcommunicatie en slagvaardige procedures, met aandacht voor de wensen van de sollicitant en de kwaliteit van de werving.

Als moderne organisatie werken we, op basis van het vastgestelde kader 'AI in dienst van Brabant', uit hoe AI kan worden ingezet in ons werk en ons beleid. Daarbij besteden we aandacht aan wat het werken met AI betekent voor onze medewerkers en de kwaliteit van ons werk.

Naast het creëren van awareness voor de kansen die digitalisering biedt, zetten we in op kaderstelling op terreinen als bijvoorbeeld privacy, informatieveiligheid en informatiemanagement. We pakken zaken op die als onderliggende bouwstenen gelden om dat goed te doen. Denk aan procesmanagement, verbetering van het proces van vraag naar en aanbod aan i-voorzieningen en versterking van de architectuurfunctie. We richten ons ook meer op vergroting van onze digitale autonomie en soevereiniteit. Ook veiligheid in en om het gebouw heeft onze blijvende aandacht.

Wat willen we bereiken?

Klimaat en verduurzaming

Wat betreft duurzaamheid sluiten we aan bij de klimaatakkoord doelstellingen uit het bestuursakkoord. Voor de verdere verduurzaming van het gebouw volgens de door uw Staten vastgestelde roadmap verduurzaming ([Document NoordBrabant - Statenmededeling Verduurzaming van het provinciehuis - voortgang extra impuls uit addendum bij het bestuursakkoord - iBabs Publiekspitaal](#)) wordt bij succesvolle afronding van het vergunningstraject in 2027 gestart met de plaatsing van de solar carports en bijbehorende accu voor energieopslag.

Wat willen we bereiken?

Organisatieontwikkeling

In 2027 gaan we verder op de ingezette koers, zoals vastgelegd in de organisatievisie. Veranderingen die worden ingezet dragen bij aan heldere sturingslijnen, aan het uitrollen van de organisatievisie en aan de realisatie van onze ambities. Intern willen we steeds sterker worden, als het gaat over succesvol veranderingen inzetten. De werkgroep Organisatieontwikkeling zorgt ervoor dat we samen leren van de eerder ingezette verander- en ontwikkeltrajecten. Wat werkt wel, wat werkt niet, wat kan er de volgende keer beter? Zo borgen we kennis en worden we steeds slagvaardiger.

Versterking van het ambtelijk vakmanschap van onze medewerkers blijft belangrijk. Het opleidingsaanbod waarmee we zijn gestart in 2026, wordt voortgezet en aangevuld. In het programma krijgen ambtenaren de ruimte om zich te bekwamen in de vaardigheden, kennis en houdingsaspecten die belangrijk zijn voor het werken in een dynamische politiek bestuurlijke omgeving. We bieden een gevarieerd opleidingsaanbod op maat, zowel voor nieuwe ambtenaren als voor meer ervaren collega's. Daarnaast zetten we regelmatig teamontwikkelingstrajecten in, om de samenwerking binnen en tussen teams te versterken. Dit gaat ons helpen om onze doelstellingen te realiseren en de bestuurlijk-ambtelijk samenspel goed te laten verlopen. Om onze opgaven te realiseren en onze visie te verwezenlijken, is het daarnaast belangrijk dat medewerkers duidelijkheid hebben over hun rol en over hun aanspreekpunt waar het de dagelijkse werkzaamheden betreft. Daarom werken we toe naar een meer uniforme invulling van de rol van teamleider. Dit wordt in 2027 ondersteund door een ontwikkelprogramma waaraan alle teamleiders kunnen deelnemen.

Op niveau van het management is er aandacht versterking van het leiderschap in onze organisatie. Binnen de provinciale directie wordt geanticipeerd op vernieuwing als gevolg van een ontstane vacature en een komend pensioen. In 2027 wordt een leiderschapsprogramma verzorgd voor alle managers. Dit programma is gebaseerd op het leiderschapskompas en sluit aan op de organisatievisie.

Wat willen we bereiken?

Aantrekkelijk werkgeverschap, goed werknemerschap en realisatiekracht

Voor de realisatie van onze opgaven is het belangrijk op het juiste moment de juiste talenten en expertise in huis te hebben. Dat is in de huidige arbeidsmarkt geen makkelijke opgave. Het nieuwe werving- en selectiebeleid sluit aan op de huidige arbeidsmarkt en de wensen van sollicitanten. Daardoor kunnen we slagvaardig en wendbaar reageren op de vragen die zich voordoen. Ook de groei en doorontwikkeling van onze eigen medewerkers verliezen we hierbij niet uit het oog. We stimuleren onze medewerkers daarbij om zelf de regie te nemen op hun eigen loopbaan. Zo sturen we op het behouden van talenten, behoudt van kennis en anticiperen we op de competenties die we in de toekomst nodig hebben. In 2027 gaan we in dat kader actief aan de slag met het versterken van onze Strategische Personeelsplanning.

Ondanks dat we proberen zoveel mogelijk kennis zelf in huis te hebben, is er regelmatig versterking nodig van externen. Dat speelt met name bij vervanging van ziekte, bij pieken of als er zeer specifieke kennis nodig is. Ons huidige inhuurbeleid is erop gericht om een aantrekkelijke samenwerkingspartner te zijn, maar is ook gericht op kostenbeheersing en het bewaken van juridische kaders. In 2027 werken we toe naar een vereenvoudigd en toekomstbestendig inhuurlandschap, waarbij we zakendoen met minder verschillende partijen. Het doel daarvan is efficiënter te werken en de kosten nog beter te bewaken.

Om een aantrekkelijk werkgever te blijven, besteden we niet alleen aandacht aan professionele ontwikkeling, maar ook aan vitaliteit en duurzame inzetbaarheid. Onze medewerkers hebben de mogelijkheid om zich te verdiepen in hun talenten, loopbaanontwikkeling en persoonlijke ontwikkeling. Daarnaast sturen we actief op de uitkomsten uit het medewerkersonderzoek en de vitaliteitscan uit 2026. Zo start er in 2027 een traject om de werkdruk bij bepaalde organisatieonderdelen in kaart te brengen en te verminderen. En wordt er gericht beleid uitgezet om jonge ouders en mantelzorgers te ondersteunen.

Wat willen we bereiken?

Datagedreven werken, informatiebeheer en Digitale transformatie

De komende jaren gaan we verder met het versterken van datagovernance, datakwaliteit en de toepassing van data bij beleidskeuzes waardoor onze beleidsprogramma's sneller en beter onderbouwd kunnen sturen op onze maatschappelijke opgaven. Daarbij vragen nieuwe wet- en regelgeving (zoals de nieuwe Archiefwet en NIS2) en toenemende cyberdreigingen om verdere professionalisering van informatiebeveiliging, privacy, continuïteit, digitale weerbaarheid en een verdere versterking van ons informatiemanagement. Onderdeel daarvan is te komen tot meer betrouwbare, realtime data en stuurinformatie voor onze personele en financiële administraties.

We versterken hiervoor de basis door in te zetten op één centraal processenlandschap waarin duidelijk is welke processen bij welk programma liggen en wie proceseigenaren zijn. We richten de architectuurfunctie beter en duidelijker in en optimaliseren hiermee het proces van vraag en aanbod naar voorzieningen op het vlak van data en digitalisering. Op die manier kunnen we de echte behoefte vertalen naar een duidelijke oplossingsrichting op gebied van processen, informatievoorziening en IT. Tenslotte, tegemoetkomend aan geopolitieke ontwikkelingen, ontwikkelen we ook een actieplan om op termijn onze leveranciersafhankelijkheid en zeggenschap over data te vergroten (digitale autonomie en soevereiniteit).

Wat willen we bereiken?

Veiligheid en weerbaarheid

We hebben te maken met een veranderende samenleving. Helaas gebeurt het regelmatig dat onze bestuurders of medewerkers geconfronteerd worden met geweld en agressie. In 2026 werd het meldpunt integriteit en weerbaarheid ingericht, werden er een aanpak rondom Veilig Publieke Taak uitgewerkt en werd het agressieprotocol vastgesteld. Dit zorgt voor inzicht in hetgeen er speelt. We bieden ondersteuning bij meldingen en zetten gericht interventies in waar dat nodig is. In 2027 ontwikkelen we het beleid, het opleidingsaanbod en de instrumenten door, om zo het bestuur en onze medewerkers nog beter te ondersteunen.

Om te zorgen dat we onze publieke taken veilig kunnen blijven uitvoeren nemen we passende maatregelen. Dreiging van (hybride) oorlogsvoering en een verhoogd risico op bijvoorbeeld stroomstoringen vragen om crisis- en continuïteitsplannen. Hier is in 2026 een start mee gemaakt en deze worden verder ontwikkeld in 2027. Veiligheid in en om het gebouw heeft onze blijvende aandacht. In 2027 wordt gestart met het aanbrengen van een brandblusinstallatie in de vorm van een watermistinstallatie op verdieping 2 t/m 23 van het provinciehuis. Hiermee wordt het monumentale gebouw ook op brandveiligheid weer toekomstbestendig.

Wat willen we bereiken?

Indicatoren

Wat gaan we daarvoor doen?

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Indicator: 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen

Digitale Transformatie: Aantoonbaar in control zijn op het vlak van informatieveiligheid (d.m.v. jaarlijkse audit) en voldoen aan de eisen vanuit de NEN-ISO 27001, BIO en NIS2

Indicator	2026	2027	2028	2029
-----------	------	------	------	------

Certificering BIO	ja
Certificering NEN-ISO 27001	ja

Digitale Transformatie: Jaarlijks realiseren van concrete voorbeelden waarin data publieke waarde genereert

Indicator	2026	2027	2028
Realiseren voorbeelden waarin we publieke waarde genereren met data	*)		

*) Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat huidige Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.

Digitale Transformatie: Vaststellen van sets van data principes om de sturing op onze data te verbeteren (en inzet van tooling op dit vlak)

Indicator	2026	2027	2028
Sets dataprincipes	*)		

*) Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat huidige Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.

Digitale Transformatie: We halen ethische vragen/dilemma's ten aanzien van aspecten van de digitale transformatie op uit de organisatie waarover we in gesprek gaan om te leren hoe hiermee om te gaan

Indicator	2026	2027	2028
Aantal ethische vragen/dilemma's	*)		

*) Voor Digitale Transformatie zijn voor 2026 e.v. nog geen streefwaarden opgenomen, omdat huidige Uitvoeringsagenda digitale transformatie 2024-2025 eindigt in 2025. Na vaststelling van de nieuwe uitvoeringsagenda Digitale Transformatie zullen de indicatoren (bij daartoe geëigende S&V-moment) in de begroting verwerkt worden.

Telefonische bereikbaarheid

Indicator:

- Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen bij Brabantloket is 85% en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

Tijdige afhandeling van facturen

Indicator: 90% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

Tijdige afhandeling van subsidies

Indicator: 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Indicator	2025	2026	2027	2028
Norm Quotumwet* (% van het totaal aantal verloonde uren)	49,4	2,58%	ntb	ntb

* De norm Quotumwet werd tot 2025 weergegeven in aantal Fte. Vanaf 2026 geven we dit weer in '% van het totaal aantal verloonde uren'. Dit percentage wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage en is gebaseerd op landelijke prognoses. Deze zal pas begin 2027 duidelijk worden. Van het totaal aantal verloonde uren binnen onze organisatie, moeten wij dat quotumpercentage realiseren aan 'garantiebanen' (voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).

Ziekteverzuim**Indicator:**

- Verzuimpercentage, uitgedrukt in het aantal verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar.
Streefwaarde: lager of gelijk aan 5,50%
- Verzuimfrequentie, uitgedrukt in het aantal verzuimgevallen per werknemer per jaar. Streefwaarde: gemiddeld 1 keer per medewerker per jaar.

Ontwikkelingen en onzekerheden

- Arbeidsmarkt: In de huidige arbeidsmarkt blijft het uitdagend om telkens op het juiste moment de juiste talenten binnen te halen, binnen de geldende financiële en juridische kaders. Dit geldt ook voor het inhuren van specifieke kennis of tijdelijke expertise.
- Effect van de energiemarkt en klimaatakkoord wetgeving: De energiemarkt blijft in beweging. Dit kan ook in de toekomst leiden tot kostenstijgingen die o.a. bij ons als afnemer in rekening worden gebracht.
- Verhoogde indexeringen: De huidige economische situatie en ontwikkelingen in de wereld hebben tot gevolg dat we te maken hebben met prijsstijgingen, zowel voor diensten als voor materialen. De in de begroting opgenomen bedragen voor indexering lopen niet altijd gelijk op met de werkelijke indexeringen en prijsstijgingen die leveranciers hanteren.
- (Geo)politieke ontwikkelingen. Deze zijn bijvoorbeeld van invloed op de positionering van de 'Big Tech' leveranciers en daarmee op de relatie die wij met ze (willen) hebben. Denk aan de vraag waar we onze data in de cloud wel en niet willen hebben staan. Deze ontwikkelingen kunnen leiden tot politieke keuzes ten aanzien van de randvoorwaarden voor onze digitale transformatie. Dit kan op termijn tot potentieel hogere kosten voor digitalisering leiden.

Investeringschema 2026-2030

Bedragen x € 1.000

	2026	2027	2028	2029	2030
1. Provinciale investeringen					
<u>Bedrijfsvoering en Financiën</u>					
Provinciehuis (Doorontwikkeling)	2.067	0	0	0	0
Verduurzaming Museumkwartier	138	187	641	498	1.169
ICT en Automatisering	1.560	885	1.005	1.635	885
Subtotaal	3.765	1.072	1.646	2.133	2.054

Wat mag het kosten?

Omschrijving (toelichting)

Bedrijfsvoering	Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
Bedragen x € 1.000	2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
Capaciteitsbudget	167.282 N	181.255 N	186.908 N	160.737 N	156.209 N	152.348 N
Budget 'overige personeelskosten'	6.309 N	7.170 N	7.469 N	6.535 N	6.374 N	6.232 N
Budget 'overige bedrijfsvoeringskosten'	26.345 N	34.145 N	35.639 N	31.601 N	30.473 N	29.651 N
Saldo van baten en lasten	199.936 N	222.570 N	230.016 N	198.874 N	193.057 N	188.231 N
Bijdragen personeelskosten 'Werken voor derden' onder programma's gepresenteerd	6.609 V	53 V	0	0	0	0
Saldo Organisatiekostenbudget met inkomsten 'Werken voor derden'	193.327 N	222.517 N	230.016 N	198.874 N	193.057 N	188.231 N

Financiële toelichting

Het organisatiekostenbudget neemt in 2027 met ongeveer € 7,4 mln. toe ten opzichte van 2026.

Voor het capaciteitsbudget is sprake van een toename van ongeveer € 5,6 mln. Deze toename komt met name door toename van de loonkosten als gevolg van de (volledige) doorwerking van de cao 2026-2028 en loonstijgingen die per 1 juli 2026, 1 januari 2027 en 1 januari 2028 ingaan. Door de koppeling met de loonkosten van overige personeelskosten bewegen deze kosten ook mee met de toename van het totale capaciteitsbudget met 0,3 mln.

De overige bedrijfsvoeringskosten nemen in 2027 toe met ca € 1,5 mln. ten opzichte van 2026. De toename is als volgt te verklaren:

- Vanuit de stelpost overheadmiddelen is er in 2026 vanuit bestaande programmamiddelen budget omgezet naar organisatiekostenbudget om de organisatie te ondersteunen en de uitvoering van taken te versterken. In 2027 heeft nog niet een volledige herallocatie van alle middelen plaatsgevonden, waardoor hier nog een saldo ad € 3,4 mln. resteert en begroting 2027 hoger is dan 2026.

Provinciale heffingen

Inleiding

Eén van de inkomstenbronnen van de provincie betreft de provinciale heffingen. Deze bestaan uit:

- de heffing opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- de Grondwaterheffing;
- de Nazorgheffing in het kader van de Leemtewet;
- diverse leges.
- De provincie kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Beleidskaders

- Grondwaterheffingsverordening
- Verordening Nazorgheffing Noord-Brabant
- Legesverordening Provincie Noord-Brabant

Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar. Op basis van de belastingcapaciteit 2026 (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) wordt in 2027 rekening gehouden met een opbrengst van € 378,3 mln.

Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2027 wettelijk bepaald op 147,7 opcenten. In de heffingsverordening opcenten MRB is voor 2027 het tarief vastgesteld op 89,2 opcenten (PS 09/26) opcenten. In onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde en voorgenomen opcententarieven van alle provincies

Voorgenomen	Vastgesteld	Percentage
-------------	-------------	------------

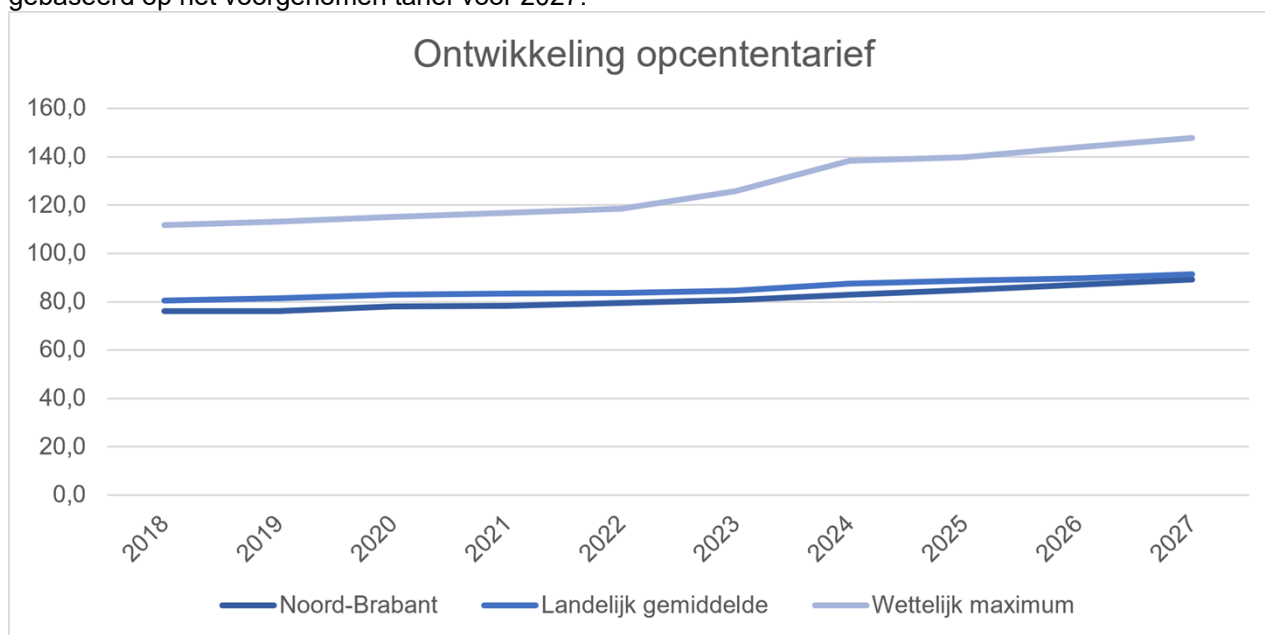
		tarief per	tarief per	Stijging	onbenutte
		per 1 jan 2027	per 1 jan 2026	t.o.v. 2026	belastingcapaciteit
1	Zuid-Holland	106,6	104,4	2,1%	27,8%
2	Gelderland	101,5	98,3	3,3%	31,3%
3	Groningen	95,7	95,7	0,0%	35,2%
4	Fryslân	94,4	92,1	2,5%	36,1%
5	Drenthe	92,0	92,0	0,0%	37,7%
6	Limburg	92,0	88,5	4,0%	37,7%
7	Noord-Brabant	89,2	87,0	2,5%	39,6%
8	Utrecht	88,4	86,4	2,3%	40,1%
9	Flevoland	85,5	84,7	0,9%	42,1%
10	Zeeland	84,4	84,4	0,0%	42,9%
11	Overijssel	84,4	82,2	2,7%	42,9%

12	Noord-Holland	82,1	82,1	0,0%	44,4%
----	---------------	------	------	------	-------

Gemiddeld tarief	91,4	89,8	1,7%
Maximaal tarief	147,7	144,0	2,6%

Onbenutte belastingcapaciteit

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een zevende plaats. In 2026 blijft de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde. Naar verwachting geldt dit ook voor 2027. De onbenutte belastingcapaciteit voor Noord-Brabant is gebaseerd op de ruimte onder het wettelijk maximum voor het jaar 2027, zijnde 58,5 punten (147,7 -/- 89,2). Eén punt verhoging komt in 2027 overeen met € 4,241 mln. extra opbrengsten. De onbenutte belastingcapaciteit 2027 komt daarmee uit op ca. € 248,1 mln. (58,5 x € 4,146 mln.). N.B. De berekening van de onbenutte capaciteit is gebaseerd op het voorgenomen tarief voor 2027.

Er is een relatie tussen de opcentenheffing (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. In het verdeelmodel van het fonds telt de belastingcapaciteit (tegen een algemeen rezentarief) mee als een (negatieve) inkomstenmaatstaf. Anders gezegd: een relatief grotere belastingcapaciteit (zoals in Noord-Brabant) leidt tot een naar verhouding lagere provinciefondsuitkering.

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen, namelijk kosten van onderzoek, metingen en schadevergoedingen in verband met de onttrekking van grondwater. De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. Voor 2026 zijn de inkomsten grondwaterheffing geraamd op € 8,6 mln. De heffing vindt plaats op grond van de [Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant 2023](#) die voor het laatst is gewijzigd op 16 december 2022 (PS 75/22). De baten uit de grondwaterheffing zijn in de begroting 2026 opgenomen bij programma Water en bodem. Zoals in de verordening is aangegeven wordt de grondwaterheffing jaarlijks geïndexeerd op basis van de CBS consumentenprijsindex (jaarmutatie maand mei). Voor 2026 wordt daarmee het tarief grondwaterheffing € 0,0390 verhoogd met 3,3% naar € 0,0403. Op 12 december 2025 wordt aan Provinciale Staten een Grondwaterverordening voorgelegd die op 1 januari 2026 in werking treedt. Met deze verordening wordt op 1 januari 2027 op het gebruik van grondwater boven de 50.000 m3 vanaf het jaar 2026 een heffing opgelegd.

Nazorgheffing

Nazorgheffing in het kader van de Nazorgregeling Wet Milieubeheer.

Op grond van de Wet milieubeheer (Wm) is de provincie verantwoordelijk voor de nazorg van stortplaatsen waar na 1 september 1996 nog afval is/wordt gestort, uitgezonderd (mede) door het Rijk gedreven stortplaatsen, in Brabant baggerdepot Hollandsch Diep. Om het eeuwigdurend milieuhygiënisch beheer door de Provincie te verzekeren is, conform de wettelijke regeling, een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De exploitant van een stortplaats die onder deze wettelijke regeling valt, moet een actueel (tussentijds) nazorgplan voorleggen aan de provincie. Op basis hiervan wordt met het Rekenmodel IPO-Nazorg Stortplaatsen en baggerdepots (RINAS) een doelvermogen bepaald. Om het doelvermogen op te bouwen wordt aan de exploitant een (voorlopige) aanslag opgelegd die in het fonds wordt gestort. De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde [verordening Nazorgheffing Noord-Brabant](#) die door Provinciale Staten voor het laatst is gewijzigd op 5 april 2024.

De nazorgheffing is uitsluitend bestemd voor de uitvoering van de nazorg van gesloten stortplaatsen. De provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden belegd conform het door het Algemeen bestuur van het Nazorgfonds vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden bij sluiting van de stortplaats verrekend met de door de exploitanten te betalen heffing. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting en jaarrekening die door het Algemeen bestuur worden vastgesteld.

Er zijn in Brabant negen stortplaatsen waarop de wettelijke regeling van toepassing is:

- Kragge II, Bergen op Zoom;
- Gulbergen, Nuenen;
- Spinder, Tilburg;
- Meerendonk, 's-Hertogenbosch;
- Zevenbergen;
- Haps;
- Vlagheide, Schijndel;
- Nyrstar, Budel-Dorplein; In 2013 gesloten, 2014 definitieve afrekening, provincie voert nazorg uit en draagt het financieel risico.
- Baggerdepot Dintelsas; In 2013 gesloten, 2014 definitieve afrekening, provincie voert nazorg uit en draagt het financieel risico.

De provincie heeft de periodieke 5-jaarlijkse ALM-studie in 2023 uitgevoerd. Door het aflopen van de Overeenkomst op 12 juni 2024 is er afgesproken om de aspecten techniek, juridisch, financieel en lobby weer op te pakken. Verder zijn er in het Bestuurlijk Overleg Stortplaatsen (BO-Stortplaatsen) in 2024 afspraken gemaakt voor de nog te sluiten stortplaatsen over het aanleveren van geactualiseerde tussentijdse nazorgplannen en het vervolgens opleggen van de zogenaamde voorlopige aanslagen. Door (landelijke) ontwikkelingen (o.a. [Werkprogramma storten 2024-2029](#) van Ministerie Infrastructuur en Waterstaat) konden de afgesproken termijnen niet worden gehaald en zijn nieuwe afspraken gemaakt over de aanleverdatum en het opleggen van de voorlopige aanslagen. In het BO-Stortplaatsen van 11 juni 2025 is overeengekomen dat deze concept-nazorgplannen uiterlijk 1 oktober 2025 worden ingediend. In het BO-Stortplaatsen van 18 september 2025 is dit verschoven naar uiterlijk oktober 2025. De definitieve geactualiseerde tussentijdse nazorgplannen zijn in december 2025 en januari 2026 ingediend. Door de provincie is in maart en april 2026 op de plannen beschikt en zijn op basis hiervan op 15 april 2026 de voorlopige aanslagen opgelegd. Hiertegen zijn geen bezwaren ingediend. Met alle exploitanten zijn betalingsregelingen overeengekomen.

Gezien de voorziene sluitingsdatum per 1 januari 2030 voor de stortplaatsen Gulbergen, Zevenbergen, Vlagheide en Meerendonk gaan we de komende periode hiernaar toe werken om op tijd definitieve, goedgekeurde nazorgplannen en daarmee duidelijkheid over de definitieve aanslag richting exploitant te hebben. Dit zorgt voor een soepele overdracht van de nazorg aan de provincie. Dit traject vraagt de nodige technisch, inhoudelijke, financiële en juridische afstemming.

Omgevingswet

De Omgevingswet is per 1 januari 2024 in werking getreden. Vanaf dat moment is ook de nieuwe legesverordening in werking getreden. De grootste wijziging is de invoering van legesheffing op milieubelastende activiteiten (milieuleges). Bij de (voorheen) Wabo komen er enkele categorieën van vergunningverlening bij.

Kostendekkende tarieven

Het beleid van Provinciale Staten zijn kostendekkende tarieven; de aanvrager betaalt dus de directe kosten van de vergunning via leges.

De legestarieven worden jaarlijks geïndexeerd op basis van de indexering die de omgevingsdiensten doorvoeren in hun uurtarieven. Zij voeren de vergunning taken voor de provincie uit. De indexering (loon- en prijsstijging) verschilt per omgevingsdienst enigszins, waardoor de indexatie ook enigszins kan verschillen. Waar sprake is van opvallende, grotere afwijkingen ten opzichte van 2024 worden deze beknopt toegelicht.

Hieronder worden de legestarieven per onderdeel aangegeven en toegelicht.

Omgevingswet, water

De indexatie van deze tarieven zijn gebaseerd op de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB) doorrekent. De ODZOB voert deze taken namens de provincie uit.

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
-----------	---------------------	-------------	-------------	---------	-----------	------------------------

Open bodemenergiesystemen

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.4.2.1 t/m 200.000 m3	10	€ 7.063	€ 7.043	-€ 20	-0,3%	€ 70.428
2.4.2.a 200.001 t/m 500.000 m3	5	€ 9.246	€ 9.220	-€ 27	-0,3%	€ 46.098
2.4.2.b meer dan 500.000 m3	10	€ 11.558	€ 11.525	-€ 33	-0,3%	€ 115.245
2.4.2.2 Wijzigingen	10	€ 3.532	€ 3.521	-€ 10	-0,3%	€ 35.214
Drinkwater & industriële toepassingen						
2.4.1.1 t/m 500.000 m3	0	€ 5.394	€ 5.378	-€ 16	-0,3%	€ 0
2.4.1a 500.001 t/m 1.000.000 m3	0	€ 10.787	€ 10.756	-€ 31	-0,3%	€ 0
2.4.1b meer dan 1.000.000 m3	1	€ 35.958	€ 35.854	-€ 104	-0,3%	€ 35.854
Totaal leges Omgevingswet, onderdeel Water	36					€ 302.838

begroting 2027

a. Netto kosten taakveld € 302.838

b. Overhead & BTW n.v.t.

Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief

Opbrengst heffingen € 302.838

Dekking (opbrengst heffing / kosten) 100%

Omgevingswet, ontgrondingen

De indexatie van deze tarieven zijn gebaseerd op de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Zuidoost Brabant (ODZOB) doorrekent op basis van hun begroting 2026. De ODZOB voert deze taken namens de provincie uit.

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.5.1.1a t/m 10.000 m3	5	€ 3.472	€ 3.462	-€ 10	-0,3%	€ 17.310
2.5.1.1b 10.001 m3 t/m 25.000 m3	7	€ 5.468	€ 5.453	-€ 16	-0,3%	€ 38.169
2.5.1.1c 25.001 m3 t/m 50.000 m3	6	€ 10.937	€ 10.905	-€ 32	-0,3%	€ 65.432
2.5.1.1d 50.001 m3 t/m 100.000 m3	3	€ 21.874	€ 21.811	-€ 63	-0,3%	€ 65.432
2.5.1.1e 100.001 m3 t/m 500.000 m3	2	€ 32.897	€ 32.803	-€ 95	-0,3%	€ 65.605
2.5.1.1f meer dan 500.000 m3	2	€ 52.948	€ 52.796	-€ 153	-0,3%	€ 105.592
2.5.1.2 Wijzigen of verlengen vergunning	0	€ 3.472	€ 3.462	-€ 10	-0,3%	€ 0
2.5.1.3 Wijzigen vergunning met extra hoeveelheid specie	0	€ 0	€ 0	€ 0		€ 0
2.5.1.4 Intrekken vergunning	2	€ 3.385	€ 3.375	-€ 10	-0,3%	€ 6.751
2.5.1.5 Cultuurtechnische verbetering zonder specieafvoer	2	€ 3.385	€ 3.375	-€ 10	-0,3%	€ 6.751
2.5.1.6 Natuurprojecten zonder specieafvoer	1	€ 3.385	€ 3.375	-€ 10	-0,3%	€ 3.375
Totaal leges Omgevingswet, onderdeel ontgrondingen	30					€ 374.418

begroting 2027

a. Netto kosten taakveld € 374.418

b. Overhead & BTW n.v.t.

Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief

Opbrengst heffingen	€ 374.418
Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%

Omgevingswet, voorheen Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

De tarieven zijn geïndexeerd met een gewogen gemiddelde indexcijfer gebaseerd op de tariefstijging die doorberekend wordt door de Brabantse omgevingsdiensten op basis van hun begrotingen 2026.

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.2.1 Een verzoek om beoordeling van een omgevingsplanactiviteit die alleen betrekking heeft op een bouwactiviteit:		€ 826	€ 837	1,30%	€ -
2.2.2.1a Bouwkosten lager dan € 20.000	26	€ 2.651	€ 2.686	1,30%	€ 69.834
2.2.2.1b Bouwkosten tussen €20.000 en € 50.000	20	€ 3.374	€ 3.418	1,30%	€ 68.369
2.2.2.1c Bouwkosten tussen €50.000 en € 100.000	17	€ 4.097	€ 4.151	1,30%	€ 70.566
2.2.2.1d Bouwkosten tussen €100.000 en € 400.000	10	€ 6.748	€ 6.837	1,30%	€ 68.369
2.2.2.1e Bouwkosten tussen €400.000 en € 1.000.000	9	€ 12.894	€ 13.063	1,30%	€ 117.570
2.2.2.1f Bouwkosten tussen € 1 mln. en € 5 mln.	7	€ 25.908	€ 26.249	1,30%	€ 183.741
2.2.2.1g Bouwkosten tussen € 5 mln. en € 25 mln.	6	€ 48.201	€ 48.835	1,30%	€ 293.009
2.2.2.1h Bouwkosten meer dan € 25 mln.	5	€ 1.942	€ 83.019	1,30%	€ 415.096
2.2.2.2a/b Beoordelen bodemrapport	4	€ 241	€ 244	1,30%	€ 977
2.2.2.3 Beoordelen advies agrarische adviescommissie	0	€ 747	€ 757	1,30%	€ -

2.2.2.4 Toetsing ontheffing i.h.k.v. exploitatieplan	0	€ 482	€ 488	1,30%	€	-
2.2.3 en 2.2.4 a t/m d Binnenplanse ontheffing grond & bouw	3	€ 723	€ 733	1,30%		€ 2.198
2.2.5 a/c Slopen / wijzigen beschermd monument	0	€ 3.769	€ 3.818	1,30%	€	-
2.2.5 b/d Slopen beschermd stads & dorpsgezicht	0	€ 1.928	€ 1.953	1,30%	€	-
2.2.6 Slopen	0	€ 1.928	€ 1.953	1,30%	€	-
2.2.7 Kappen	3	€ 603	€ 610	1,30%		€ 1.831
2.2.8 a/b Handelsreclame	0	€ 723	€ 733	1,30%	€	-
2.8.1 Andere activiteiten	0	€ 843	€ 854	1,30%	€	-
2.8.2 Overige omgevingsvergunningen	0	€ 843	€ 854	1,30%	€	-
2.2.12 Gelijkwaardige maatregel bouwactiviteiten	0	€ 2.202	€ 2.231	1,30%	€	-
2.2.13 Verlengen tijdelijke vergunning bouwactiviteit	0	€ 1.101	€ 1.116	1,30%	€	-
Subtotaal leges Omgevingswet (voorheen Wabo)	110					€ 1.291.559

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.2.9 Vergunningverlening aanhaken Omgevingsvergunning aanhaken Wnb, N2000 (PNB bevoegd gezag)	5	€ 3.136	€ 3.235	3,20%	€ 16.175
2.2.10 Omgevingsvergunning aanhaken OW (Wnb), FF-activiteiten (PNB bevoegd gezag)		€ 6.197	€ 6.393	3,20%	€ -
Subtotaal Interne adviezen	5				€ 16.175

Totaal leges Omgevingswet (voorheen Wabo)	115	€ 1.307.734
---	-----	-------------

begroting 2027

a. Netto kosten taakveld	€ 1.307.734
--------------------------	-------------

b. Overhead & BTW	n.v.t.
-------------------	--------

Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief

Opbrengst heffingen	€ 1.307.734
---------------------	-------------

Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%
--------------------------------------	------

Omgevingswet, Natuur

De ramingen en tarieven liggen in lijn met het voorafgaande begrotingsjaar. Daarbij is rekening gehouden met de indexatie van de uurtarieven die de Omgevingsdienst Brabant-Noord (ODBN) aan ons doorrekenen. Deze indexatie is gebaseerd op de begroting 2026 van de ODBN. Zij voeren deze taken voor de provincie uit. Op enkele onderdelen zijn de onderliggende uren per vergunning iets bijgesteld op basis van ervaringsgegevens.

Door de stikstofproblematiek ligt de vergunningverlening bij gebiedsbescherming (2.6.1.1 t/m 2.6.1.3 en de Adviezen met Instemming) goeddeels stil en dus ook de (leges)opbrengsten. Dit leidt tot taakverschuivingen. Het financiële effect is dat er nauwelijks tot geen legesinkomsten staan tegenover deze taken.

Daarom zijn de inkomsten voor deze categorieën voorzichtigheidshalve afgeraamd met 80%.

Verder zijn de tarieven van 'Adviezen met Instemming' gelijk gesteld aan de legestarieven.

Adviezen met instemming zijn onderlinge verrekeningen tussen bevoegde gezagen. Dit betreft in feite vergunningtaken, alleen is de levering dan bijv. aan een gemeente in plaats van een vergunningaanvrager. Volgens de Omgevingswet mogen deze tarieven niet meer afwijken van de legestarieven.

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming uitgebreide procedure	155	€6.508	€ 6.714	3,2%	€1.040.675
2.6.1.2 Vergunningverlening gebiedsbescherming (gedeeltelijke) intrekking	50	€ 2.636	€ 2.719	3,2%	€ 135.953

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.6.1.3 Omzetten PAS-melding naar vergunning	50	€ 1.600	€ 1.600	0,0%	€ 80.000
2.6.2.1 Ontheffingverlening schadebestrijding, overlastbestrijding en populatiebeheer art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	15	€ 2.795	€ 2.884	3,2%	€ 43.259
2.6.2.2 Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. onderzoek en onderwijs, opvang beschermde dieren art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	5	€ 178	€ 184	3,2%	€ 918
2.6.2.3 Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolenparken, GAN, ruimtelijke ontw. > 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	65	€ 9.292	€ 8.198	-11,8%	€ 532.863
2.6.2.4 Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	180	€ 6.467	€ 6.671	3,2%	€ 1.200.801
2.6.2.5 Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	7	€ 2.486	€ 2.564	3,2%	€ 17.951
2.6.2.6 Ontheffingverlening soortenbescherming soortenmanagementplannen (SMP)	16		€ 32.023		€ 512.369
2.6.2.7 Goedkeuringsbesluit soortenbescherming SMP	40		€ 6.789		€ 271.555
2.6.3.1 Ontheffingverlening compensatie herplantplicht art 4.5:	19	€ 1.657	€ 2.240	35,2%	€ 42.559
2.6.3.2 Ontheffingverlening herplantplicht art 4.5:	5	€ 1.714	€ 1.768	3,2%	€ 8.842
2.6.3.3 Ontheffing herplanttermijn art 4.5:	4	€ 1.226	€ 1.609	31,3%	€ 6.438

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2026	Tarief 2027	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.6.3.4 Ontheffing bedoeld in art. 6.12, derde lid, Interim Omgevingsverordening Noord-Brabant (ontheffing wachttermijn)	5	€ 887	€ 915	3,2%	€ 4.573
2.6.5 Goedkeuringsbesluit restartikel	1	€ 433	€ 447	3,2%	€ 447
Subtotaal leges Omgevingswet, onderdeel Natuur	616				€3.899.202

Aframing Vergunningverlening gebiedsbescherming ivm onzekerheden	80%				€1.005.302
--	-----	--	--	--	------------

Totaal Omgevingswet, onderdeel natuur leges & Ami					€2.893.900
---	--	--	--	--	------------

	begroting 2027
a. Netto kosten taakveld	€ 2.893.900
b. Overhead & BTW	n.v.t.
<i>Overhead is onderdeel van het ingekochte uurtarief</i>	
Opbrengst heffingen	€ 2.893.900
Dekking (opbrengst heffing / kosten)	100%

Leges milieuvergunningen

Met de komst van de Omgevingswet stelt het Rijk de bevoegde gezagen in staat om leges te heffen op Milieuvergunningen. Dit is aan de orde als initiatiefnemers milieubelastende activiteiten gaan ondernemen. Initiatiefnemers zijn hoofdzakelijk grote industriële bedrijven, grootschalige mestverwerkers, energie opwekkers, verbranders van afvalstoffen, etcetera. Met het heffen van milieuleges wordt aangehaakt op een landelijke lijn om hiertoe over te gaan. De VNG-modelverordening heeft hiervoor als basis gediend. Meer informatie staat in de [Statenmededeling 'Heffen milieuleges'](#).

Uitgangspunt voor de leges zijn kostendekkende tarieven. De tarieven zijn gebaseerd op een conservatieve inschatting van het aantal uren vermenigvuldigd met het gemiddelde functionele uurtarief die omgevingsdiensten ons doorrekenen. De stijging van de tarieven vloeit voort uit de indexering van de uurtarieven door de Omgevingsdiensten.

Over de feitelijke urenbesteding van deze vergunningen moeten ervaringsgegevens verzameld worden. De tarieven zullen, net zoals bij de andere tarieven gebeurt, jaarlijks worden geactualiseerd en herijkt wanneer nodig.

De omvang van de opbrengsten in deze leges in 2026 is onduidelijk, maar op basis van de ervaringen in 2025 en de ontwikkeling daarin is de aanname dat dit € 0,6 miljoen is.

In de legestabel van 2025 waren bij art. 2.3.16, 2.3.17, 2.3.18 en 2.3.20 de kosten van de eerdere staffels niet opgeteld bij de meerkosten van de opvolgende staffel. Dit is in het tarief voor 2026 gecorrigeerd.

Hierdoor wijkt het stijgingspercentage af van de andere tarieven van milieuleges.

Onderdeel	Aantal begroot 2027	Tarief 2027	Mutatie %	Opbrengst begroot 2027
2.3.1.1 Basistarief oprichting MBA uitgebreide procedure		€ 32.400		
2.3.1.2 Vermeerdering hoge drempelinrichting		€ 16.200		
2.3.1.3 Vermeerdering IPPC		€ 16.200		
2.3.2.1 Basistarief verandering MBA uitgebreide procedure		€ 10.125		
2.3.2.2 Verhoging per milieuaspect				
a. Afval		€ 3.375		
b. Afvalwater		€ 3.375		
c. Bodem		€ 3.375		
d. Geluid		€ 3.375		
e. Lucht		€ 3.375		
f. Veiligheid		€ 3.375		
2.3.3.1 Basistarief verandering MBA reguliere procedure		€ 6.075		
2.3.3.2 Verhoging per milieuaspect				
a. Afval		€ 2.025		
b. Afvalwater		€ 2.025		

c. Bodem	€ 2.025
d. Geluid	€ 2.025
e. Lucht	€ 2.025
f. Veiligheid	€ 2.025
2.3.4.1 Voorschriften of gelijkwaardige maatregel MBA	€ 4.050
2.3.4.2 Wijziging voorschriften	€ 4.050
2.3.4.3 Wijziging gelijkwaardige maatregel	€ 4.050
2.3.5.1 MER - beoordeling onderzoeksrapporten	€ 5.400
2.3.5.2 MER - beoordelingsbeslissing	€ 5.400
Stelpost opbrengst	€ 1.000.000

Leges Vergunningen/ontheffingen Legesverordening 2022, paragraaf 3.1 t/m 3.3

De legestarieven in paragraaf 3.1 t/m 3.3 van de Legesverordening Noord-Brabant 2022 hebben betrekking op het behandelen van aanvragen om beschikkingen die we op grond van de Wegenverkeerswet 1994 en Omgevingsverordening Noord-Brabant ontvangen. De [Legesverordening](#) is aangepast vanwege de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024.

Onderdeel (in aantallen)	Geraamd
Ontheffing wedstrijd voertuigen meer gemeenten art. 148/10 WVV 1994	15
Verklaring geen bezwaar wedstrijd in één gemeente art. 148/10 WVV 1994	15
Ontheffing voertuig of –combinatie art. 9.1 RV, m.u.v. H5, afd. 7, 8, 10 en 11 RV (exceptionele transporten)	2.800
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1, H5, afd. 7, 8, 10 en 11	0
Ontheffing art. 87 RVV 1990	20
Vergunning art. 4, eerste lid, Verordening wegen:	
- Werk andere wegbeheerders	26
- Verkeersmaatregelen op de weg voor werken of activiteiten buiten de weg	100

-	Kabels of leidingen	225
-	Borden (bewegwijzering, stroken-borden, reclame, objecten, terreinen)	5
-	Kunstobject	1
Vergunning art. 5, eerste en tweede lid, Verordening wegen:		
-	Evenement (niet optocht)	15
-	Evenement	15
-	Voorwerpen i.v.m. particuliere bouw- of onderhoudswerken buiten de weg	1
-	Overige activiteiten (wedstrijden zonder voertuigen, voorwerpen, stoffen)	0
Totaal vergunningen / ontheffingen		3.238

De tarieven voor 2027 zijn geïndexeerd.

De verwachte aantallen aanvragen voor het komende jaar zijn gelijk aan de geraamde aantallen in de begroting 2026, namelijk 3.238 (in 2025 3.125 gerealiseerd vooral door minder ontheffingen voor exceptioneel vervoer via RDW). Een precies aantal per jaar is moeilijk te voorspellen, omdat we niet op voorhand weten hoeveel activiteiten burgers en bedrijven zullen aanvragen. De tarieven baseren we op de uren die het ambtelijk personeel gemiddeld besteedt aan de behandeling van een aanvraag. Aanvragen voor exceptionele transporten beoordeelt de Dienst Wegverkeer (RDW) en zij vraagt zo nodig de betrokken wegbeheerder om advies. Een deel van de leges die de RDW voor de behandeling om een ontheffing in rekening brengt bij de aanvrager, draagt zij jaarlijks voor een deel af aan wegbeheerders. Hiervoor geldt een wettelijk tarief van € 16,- per beschikking. De RDW draagt een jaar na realisatie af. De totaal geraamde opbrengst aan leges Verkeer & Vervoer voor 2027 is € 238.428 (in 2026 € 229.060,-). Vanwege de gestegen tarieven zijn de geraamde opbrengsten uit leges iets hoger dan in de begroting 2026.

Leges voor projectbesluiten ten behoeve van energieprojecten

De Legesverordening voor 2026 biedt ook de grondslag voor het heffen van leges voor de behandeling en de beoordeling van een aanvraag voor het verkrijgen van een projectbesluit ten behoeve van een energieproject (artikel 3, tweede lid). Dat is voor het eerst en dus nieuw ten opzichte van de voorgaande jaren. Vanwege hun rol bij de energietransitie worden GS in toenemende mate verzocht een projectbesluit vast te stellen dat groen licht geeft voor de realisatie van energieprojecten. In deze context is besloten leges te heffen voor de voorbereiding, het opstellen en het vaststellen van een dergelijk projectbesluit. Energieprojecten verschillen onderling van elkaar onder meer qua aard, omvang, de belangen die moeten worden afgewogen en de (locatie)specifieke omstandigheden. Denk aan hoogspanningstracés, - stations, zonne- en windparken. Daarom worden de leges per project afzonderlijk op basis van maatwerk vastgesteld. Daartoe wordt na de indiening van de aanvraag tot vaststelling van een projectbesluit, een begroting opgesteld van de kosten van de werkzaamheden en van de activiteiten die GS dient te verrichten om het projectbesluit voor te bereiden, op- en vast te stellen en de projectprocedure te doorlopen. Aangezien het hier om een nieuwe legesheffing gaat, is de raming op PM gezet vanwege gebrek aan historische realisatiecijfers, daarbij betreft ieder projectbesluit maatwerk.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten is een bepaalde mate van risicobereidheid nodig. Overheden dienen echter ook op een verantwoorde manier met publieke middelen om te gaan. De juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen moet worden gemaakt. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument.

Wat willen we bereiken?

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen.

Wat gaan we daarvoor doen?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat de beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvermogen. We richten ons in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de begroting. Ontwikkelingen m.b.t. de inkomsten van het Rijk en het verloop van de belastinginkomsten komen aan bod in de sturing en verantwoordingsdocumenten.

Beleidskaders

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting.

Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's;
- een inventarisatie van de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- financiële kengetallen;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie.

De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en normering. GS hebben op 10 september 2019 een geactualiseerde beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen vastgesteld. De nota is via een statenmededeling aan uw Staten voorgelegd. Overige beleidsuitgangspunten ten aanzien van risicomanagement staan in deze paragraaf bij de diverse onderdelen weergegeven.

Inventarisatie risico's

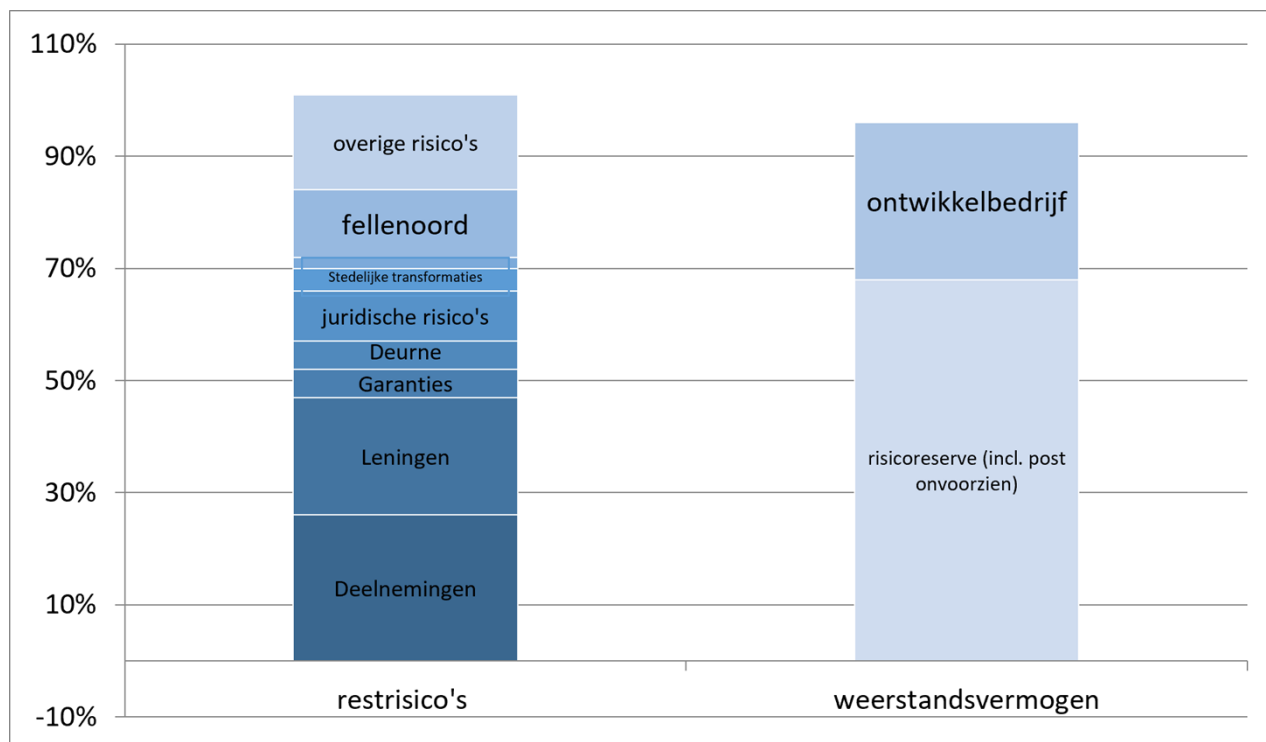
In deze paragraaf worden de belangrijkste restrisico's genoemd. Deze zijn afgedekt in de risicoreserve en reserve ontwikkelbedrijf (inclusief de hieruit getroffen voorzieningen). We benoemen de individuele risico's die ca. 80% van de totale risico-inschatting beslaan. In de bijlagenbundel-16a bij deze begroting is een totaaloverzicht opgenomen.

Onderwerp	Restrisico jaarrekening 2025	Restrisico begroting 2027	Toelichting
(x € 1 mln.)			
Deelnemingen	62,1	60,5	Het restrisico is gebaseerd op individuele risico-inschatting. Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde (incl. voorziening grondbedrijf), met uitzondering van de ORR.
Leningen	58,3	49,3	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risicoboordelingen van de leningen.
Juridische en bedrijfsvoeringsrisico's	20,9	22,3	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is vooralsnog een becijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang
Gebiedsontwikkeling Fellenoord	28,1	28,1	Risico grondexploitatie op de gebiedsontwikkeling Fellenoord
Project glastuinbouw Deurne	12,8	10,8	Risicoafdekking voor het in 2019 in ontwikkeling genomen glastuinbouwgebied Deurne. Meer toelichting in de paragraaf ontwikkelbedrijf.
Garanties	11,4	11,4	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking
Stedelijke transformatie	9,1	9,1	Risicoafdekking voor Stedelijke transformaties
Claims rond beleidswijzigingen Ruimtelijke ordening	4,4	4,4	Het restrisico op schadeclaims door beleidswijzigingen ruimtelijke ordening.
Subtotaal	207,1	195,9	88,1 % (jaarrekening 2024 86,9%)
Overige risico's	33,2	39,2	11,9 % (jaarrekening 2024 13,1%)

Totaal risico's	240,3	235,1	100%
-----------------	-------	-------	------

De belangrijkste verschillen in de restrisico's stand begroting 2027 ten opzichte van de jaarrekening 2025 zijn:

- De verkoop van de aandelen in Monumentenbeheer
- Diverse wijzigingen in de risico afdekking op bestaande leningen
- Actualisatie van de juridische- en bedrijfsvoeringrisico's

Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisico's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Uit de risico-inventarisatie volgt de benodigde weerstandscapaciteit voor 2027: € 235,1 mln.

De beschikbare weerstandscapaciteit is € 226,6 mln. Binnen deze middelen kunnen restrisico's worden opgevangen, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

Bedragen x € mln.	Incidentele weerstandscapaciteit	Structurele weerstandscapaciteit	Totaal op jaarbasis
Risicoreserve		159,2*	

Reserve ontwikkelbedrijf	66,1**	
Totaal reserves		225,3
Post onvoorzien	1,3	1,3
Totale weerstandscapaciteit		223,5
Theoretische ruimte van onbenutte belastingcapaciteit		226,6***

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 10 is € 6,6 mln. hoger). Deze storting is bedoeld voor toekomstige risico's. Om een goed beeld te geven van de ratio laten we deze middelen buiten beschouwing

** Inclusief de gevormde voorzieningen

*** De onbenutte belastingcapaciteit geeft een theoretische ruimte van € 248,1. Dit levert een theoretische ruimte op vanaf jaar 2027.*

Ratio weerstandsvermogen

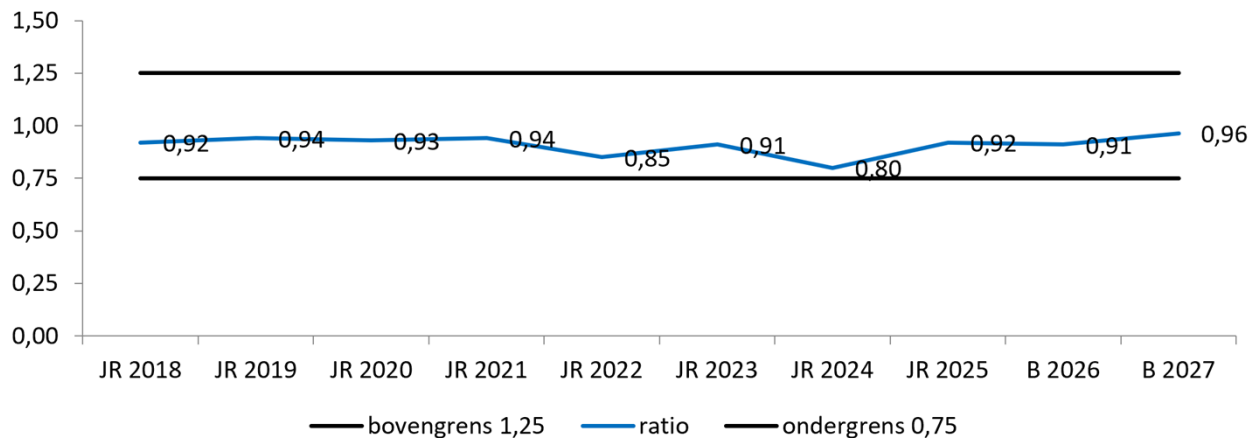
Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt. In het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de beschikbare weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie (benodigde weerstandscapaciteit).

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{226,6}{235,1} = 0,96$$

Een stabiel meerjarig beeld van de indicator geeft aan dat risicomanagement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd risicomanagementsysteem. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan worden besloten de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien naar de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de beschikbare weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afweegmomenten.

Ontwikkeling ratio weerstandsvermogen binnen bandbreedte

Conclusie

De ratio blijft binnen de met PS afgesproken bandbreedte van 0,75 – 1,25. Op basis van de ratio weerstandsvermogen kan worden geconcludeerd dat de risico's kunnen worden opgevangen binnen deze afgesproken bandbreedte van de weerstandscapaciteit.

In de bijlagenbundel bij de begroting zijn in bijlage 16 opgenomen:

- Het totaaloverzicht van de risico-inventarisatie en risicoafdekking;
- De voorgeschreven kengetallen m.b.t. de uiteenzetting van de financiële positie.

Onderhoud kapitaalgoederen

Om kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties te voorkomen, moeten kapitaalgoederen worden onderhouden.

De Staten stellen voor de kapitaalgoederen die de provincie in eigendom heeft, het te handhaven kwaliteitsniveau en de bijbehorende budgetten, vast. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen beschrijven we de uitwerking van het vastgesteld beleid.

Onderhoud wegen

Wat willen we bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem én veilige mobiliteit. Om dat te bereiken voert de provincie beheer en onderhoud uit op haar wegenareaal en dragen zo bij aan een goed functionerend provinciaal wegennet als onderdeel van het totale Brabantse wegennet vanuit de kernwaarden veiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid.

De provincie houdt de provinciale wegen en fietspaden, bruggen en viaducten, bermen, groen, verkeers- en faunavoorzieningen in stand door:

- het onderhouden en beheren van de objecten;
- het waar mogelijk verbeteren van de verkeersveilige inrichting;
- het oplossen van kleine verkeersknelpunten;
- het op orde hebben en houden van mobiliteits- en verkeersdata.

De technische- en functionele kwaliteit van de provinciale infrastructuur wordt gewaarborgd door alle onderdelen en objecten van die infrastructuur op goede wijze in stand te houden via het dagelijks onderhoud (exploitatie), groot onderhoud en vervanging (investering).

Het dagelijks onderhoud wordt uitgevoerd door middel van meerjarige partnercontracten met aannemers. Deze contracten noemen we het onderhoudspartnercontract (OPC) en het elektronisch partnercontract (EPC) met een looptijd van vier jaar met een optie voor het verlengen met nog eens vier jaar.

Voor de gladheidsbestrijding beschikken we over materieel dat jaarlijks wordt onderhouden en/of vervangen. Voor een efficiënte uitvoering van de beheer- en onderhoudstaak beschikken we over vijf steunpunten verdeeld over Brabant. Hiervan zijn de Oud Gastel, Helmond en Uden gerenoveerd, wordt nog een besluit genomen over de toekomst van het steunpunt Eethen en wordt steunpunt Westerhoven vóór 2029 omgebouwd naar een busremise voor de concessie Zuidoost.

We werken daarnaast samen met bijvoorbeeld Rijkswaterstaat op het gebied van calamiteiten- en gladheidsbestrijding.

Het provinciale (fiets-)wegennet bestaat uit*:

Hoofddrijbaan	550 km, waarvan 48 km 2x2
Fietspaden	450 km
Berm	790 hectare
Bomen	52.500 stuks
Kunstwerken	855 stuks
Verkeersregelininstallaties (VRI)	94 stuks, waarvan 59 I-VRI
Lichtmasten en bewegwijzeringsmasten	10.035 stuks
Dynamische verkeersmanagement systemen	49 stuks

**De overdracht van de N625 's-Hertogenbosch – Oss is nog niet in de cijfers verwerkt.*

Groot onderhoud en vervanging vindt plaats op basis van de Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur (KOPI). KOPI is opgesteld in 2017. De laatste herijking dateert van 2022 en heeft een looptijd 2023-2027. In KOPI zijn de kaders voor aanleg en onderhoud van de provinciale wegenstructuur opgenomen. Tevens zijn hierin de kwaliteitseisen vastgelegd en zijn koppelkansen voor diverse thema's beschreven. Door in de meerjaren onderhouds- en vervangingsplanning ook de feitelijke toestand buiten te betrekken wordt de kwaliteit van het wegennet in stand gehouden en achterstallig onderhoud voorkomen. Het uitgangspunt van 'werk-met-werk' is bij de herijking in 2022 losgelaten en de meerjarige onderhoudsplanning is terug leidend. Door voortdurende uitstel en soms stopzetten van reconstructieprojecten vanwege de stikstofproblematiek liepen namelijk ook de gecombineerde onderhoudsprojecten steeds vaker vertraging op. Dat er geen sprake was van achterstallig onderhoud kon zo niet langer worden gegarandeerd. Projecten waar dit mogelijk aan de orde kon zijn, is extra incidenteel (vaak ook duurder) onderhoud uitgevoerd en/of zijn met prioriteit opgenomen in de meerjarige onderhoudsplanning.

De komende herijking van KOPI (periode 2028-2032) vindt plaats door het nieuwe college. Een goede structurele borging van het onderhoud vinden we belangrijk. Als we het huidige kwaliteitsniveau van het provinciale wegareaal willen handhaven, zijn structureel aanvullende middelen nodig. Het verlagen van het kwaliteitsniveau zal niet automatisch leiden tot lagere onderhoudskosten over de gehele levensduur van het areaal én kan ook leiden tot verkeersonveilige situaties als gevolg van de afgenomen staat van het onderhoud. Dat is iets wat niet wenselijk is.

Deze ontwikkeling van toenemende financiële druk op de onderhoudsbegroting is reeds in 2017 bij de eerste vaststelling KOPI aangekondigd en bij de opeenvolgende herijkingen nader gespecificeerd. Een trend die zich ook de komende jaren zal doorzetten. Door de uitbreiding en de opwaardering van het provinciale netwerk in de afgelopen jaren en de toegenomen ouderdom van het areaal wordt de (toekomstige) onderhoudsopgave groter. Daarnaast leiden ook de recente prijsstijgingen, klimaatverandering (o.a. vorst- en hittede schade en wateroverlast) en de extra inzet van elektrisch materieel, dit in verband met de stikstofproblematiek, tot toenemende druk op de meerjarige onderhoudsbegroting. In de afgelopen jaren is via het instellen van een egalisatie-reserve voor de kapitaallasten de indexatie van het investeringskrediet voor onderhoud geborgd via het provinciaal indexatiebeleid. De provinciale weg N625 's-Hertogenbosch – Oss is overgedragen aan de gemeente Oss. Hierdoor zullen de toekomstige onderhoudskosten lager worden. We blijven kijken naar andere mogelijkheden om wegvakken over te dragen op basis van de uitgevoerde inventarisatie. Vanaf 2027 werken we met het contract van Waardegedreven Onderhoud (WGO). Met deze nieuwe contractvorm, waarbij onderhoudsprojecten gebiedsgericht en meerjarig bij twee aannemers wordt ondergebracht, verwachten we de onderhoudstaak efficiënter en effectiever te kunnen uitvoeren. Ten slotte investeren we in het datagedreven werken.

Wat mag het kosten?

Onderhoud wegen

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
Budget onderhoud wegen	20.670	19.406	15.042	15.042	15.042	15.042
	20.670	19.406	15.042	15.042	15.042	15.042

De onderhoudsbegroting voor het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur is onderdeel van het begrotingsprogramma 8 Basisinfrastructuur Mobiliteit.

Voor een goede borging van deze basistaak zijn exploitatiemiddelen op basis van het vastgestelde beleid KOPI structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd (€ 15,0 mln.) en bestaan uit de volgende onderdelen:

- Dagelijks beheer en onderhoud via contracten OPC en EPC
- Gladheidsbestrijding
- Calamiteitenbestrijding
- Steunpunten

De afname van de onderhoudsbegroting ten opzichte van de (bijgestelde) begroting 2026 (€ 4,4 mln.) is vooral het gevolg van hogere lasten van gladheidsbestrijding en extra incidenteel onderhoud voor het herstellen van vorstschade als gevolg van het winterweer begin 2026. Daarnaast was het aantal incidenten en calamiteiten op provinciale wegen in 2026 relatief hoog. De raming voor 2027 is hiervoor nog niet bijgesteld. Via strakke sturing proberen we hier meer grip op te krijgen.

Tegenover het uitgavenbudget van € 15,0 mln. staan geraamde inkomsten (ruim € 2,3 mln.) o.a. uit opbrengsten uit leges voor vergunningen en ontheffingen en bijdragen voor uitgevoerde werken voor derden zoals gladheidsbestrijding.

Investeringschema 2026-2030

	Bedragen x € 1.000				
	2026	2027	2028	2029	2030
1. Provinciale investeringen					
<u>Mobiliteit</u>					
N-261	3.100	0	0	0	0
Wegeninvesteringen	-8.566	97.691	105.086	34.959	57.859
Steunpunten en districtskantoren	531	400	400	2.900	400
Materieel provinciale wegen	1	0	0	200	200
LED verlichting Wegeninvestering	35	0	0	2.500	0
Wegeninvesteringen	60.510	33.953	4.000	34.300	0
Wegeninvesteringen	347	0	9.000	0	0
Wegeninvesteringen	293	0	0	0	0
Wegeninvesteringen	1.140	15.842	10.996	199.748	0
Subtotaal	57.391	147.886	129.482	274.607	58.459

Daarnaast wordt door de Staten ieder jaar bij de begroting een nieuwe jaarschijf voor het structureel investeringskrediet voor groot onderhoud en vervanging op de meerjarige begroting gevoteerd (€ 34,5 mln. voor 2031 inclusief indexatie). Op basis van wet- en regelgeving dienen de uitgaven voor groot onderhoud en vervanging op basis van het levensduurverlengende karakter te worden geactiveerd en afgeschreven (in 15 jaar). Voor het vergroten van de flexibiliteit exploitatie en investeringen en de borging van de dekking van de toekomstige afschrijvingslasten is een egalisatiereserve ingesteld. De toevoeging aan de egalisatiereserve loopt mee in het provinciale indexatiebeleid en daarmee is het structurele investeringskrediet geïndexeerd voor reguliere prijsstijgingen (€ 1,0 mln. structureel in verband met indexatie begroting 2027).

De investeringen worden vastgesteld via het meerjarige investeringsschema. Voor 2027 is € 97,7 mln. voor groot onderhoud en vervanging geraamd. Hieronder valt ook het meerjarige contract Waardegedreven Onderhoud (WGO) dat eind 2026 is gegund.

Voor het realiseren van extra ambities investeren we soms aanvullend in het provinciale wegennet of andere infrastructuur als onderdeel van programma 09 Mobiliteitsontwikkeling. In 2027 totaal ongeveer € 33,9 mln. Zo is er de realisatie van de N285 Noordelijke randweg Zevenbergen geraamd en kleinschalige verkeersveiligheidsmaatregelen (KVM) zoals de aanpak van de kruisingen Deense Hoek / N264 en Kromme Nol / N267. Tenslotte is er de grootschalige reconstructie van de N279 Veghel – Asten (€ 15,8 mln.). In 2027 wordt op basis van de alternatieven uit de Notitie Reikwijdte en Detailniveau een Voorkeursalternatief gekozen.

Het nieuwe investeringsschema wordt door de Staten bij de begroting vastgesteld. De afschrijvingslasten worden gedekt door de reserve Verkeer & Vervoer en reserve Spaar- & Investeringsfonds (SIF).

Inzicht in de extra investeringen in het provinciale wegennet wordt gegeven via de [Programmering Mobiliteit 2027-2046](#).

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

De provincie streeft naar een schone, open en veilige werkplek met een flexibele invulling. Het onderhoud van de provinciale gebouwen en installaties is erop gericht de bestaande voorzieningen op een doelmatige en veilige manier in stand te houden. Deze activiteiten gelden ook voor de ruimten die aan derden verhuurd worden.

Wat willen we bereiken?

De provincie zorgt voor een functionele en veilige werkomgeving door het onderhoud van gebouwen en installaties doelmatig en volgens het vastgestelde kwaliteitskader uit te voeren.

In 2025 zijn de onderhoudsboeken geactualiseerd. Voor het opstellen van het onderhoudsplan is zoals vastgesteld uitgegaan van minimaal conditiescore 3 op basis van de NEN2767 norm.

In het onderhoudsplan zijn zowel het jaarlijkse als meerjarig onderhoud opgenomen. Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van de gebouwen en de installaties te waarborgen, de veiligheid te garanderen en de uitstraling van de gebouwen in stand te houden. De kosten voor dit onderhoud wordt in de jaarlijkse exploitatie opgenomen. Het meerjarig onderhoud heeft betrekking op het niet-reguliere en groot onderhoud aan gebouwen, installaties, apparatuur en inrichting. Bij het meerjarig onderhoud wordt waar mogelijk gezocht naar duurzame oplossingen.

Onderhoud provinciehuis

Gedeputeerde Staten hebben vanuit hun uitvoerende bevoegdheid ingestemd met een tijdelijke afwijking van het kwaliteitskader voor de bitumen dakafwerking en koperen dakrandafwerking op verdieping 1. De conditiescore 4 wordt tot en met 2032 geaccepteerd om beide bouwdelen in één doelmatige, samenhangende vervangingsingreep uit te voeren, zonder veiligheids- of continuïteitsrisico's. In 2027 wordt gestart met het aanbrengen van een brandblusinstallatie in de vorm van een watermistinstallatie op verdieping 2 t/m 23 van het provinciehuis.

Onderhoud museum

Het Museumkwartier aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. Het eigenaarschap hiervan is belegd binnen het programma Cultuur, Sport, Erfgoed en Vrije tijd. Waar het onderhoud en beheer van dit complex voorheen werd georganiseerd door de Stichting Beheer Museumkwartier, wordt dit sinds januari 2025 uitgevoerd door het programma Facilitaire Dienstverlening. Het betreft zowel het verhuren van de diverse ruimten (met name aan het Noordbrabants Museum) als het organiseren van de onderhouds-gerelateerde zaken en vervangingsinvesteringen. Ook het provinciaal Depot Bodemvondsten is gevestigd op deze locatie.

Wat mag het kosten?

Onderhoud gebouwen

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030
Provinciehuus	1.352	1.991	2.036	2.036	2.036	2.036
Noordbrabants museum	954	824	866	671	701	683
	2.306	2.814	2.903	2.707	2.737	2.720

Onderhoud vaarwegen

Wat willen we bereiken?

De provincie Noord-Brabant is vaarwegbeheerder van de Dintel, de Mark, de Roode Vaart, het Mark-Vlietkanaal, de Steenbergsche en Roosendaalse Vliet en de Steenbergsche en Heense haven. Deze wateren zijn in eigendom van het waterschap Brabantse Delta. Het toekennen van de vaarwegfunctie door de provincie vraagt om een verdergaand beheer en onderhoud dan het kwantiteitsbeheer waarvoor het waterschap verantwoordelijk is. Daarom heeft de provincie het waterschap Brabantse Delta in medebewind opgeroepen voor de uitvoering van het vaarwegbeheer. Gedeputeerde Staten stellen de scheepvaartklassen vast welke bepalend zijn voor het onderhoudsniveau van de provinciale vaarwegen. Provinciale Staten leggen deze vast in de Verordening water Noord-Brabant. De bepaling van de feitelijke diepte en het profiel van de vaarwegen wordt overgelaten aan het waterschap als integraal waterbeheerder. Middels een financiële verdeelsleutel dragen de provincie en het waterschap de kosten voor het kwantiteitsbeheer en het vaarwegbeheer naar evenredigheid.

De provincie voert zelf geen beleidsprestaties i.c. werkzaamheden uit aan de vaarwegen. De juridische basis van de medebewindstaak is geformaliseerd met een financiële overeenkomst tussen provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta over het vaarwegbeheer, waarin de kosten van investeringen via een verdeelsleutel worden toebedeeld. Via onderhoudsprogramma's voor baggeren, kunstwerken en bermbeheer worden de vaarwegen bevaarbaar gehouden.

Wat mag het kosten?

Onderhoud vaarwegen

Bedragen x € 1.000	Realisatie	Begroting 2026	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
	2025	na wijz.	2027	2028	2029	2030

Onderhoudsbijdrage aan waterschap	5.078	3.044	2.984	2.208	2.208	2.208
	5.078	3.044	2.984	2.208	2.208	2.208

Financiering, treasury

Inleiding

De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële stromen, de financiële posities en de daaraan verbonden risico's. Met de vaststelling van de Verordening treasury Noord-Brabant 2021 is er expliciet gekozen om het vermogen van onze provincie actief en risicoarm in te zetten voor de doelen die onze provincie heeft gesteld. Afgeleid van deze inzet is er tevens een rendementsverwachting gekoppeld, die kan worden toegevoegd aan de jaarlijkse middelen en zodoende ook bijdraagt aan verwezenlijking van de gestelde doelen.

Beleidskaders

De uitvoering van het treasurybeleid wordt bepaald middels door de rijksoverheid vastgestelde wet- en regelgeving, zoals:

- Provinciewet;
- [Wet Financiering decentrale overheden \(Wet Fido\)](#);
- [Ministeriële regelingen, zoals Regeling uitzettingen en derivaten decentrale overheden \(Ruddo\)](#)
- [Regeling Schatkistbankieren](#) en het [Besluit Begroting en Verantwoording \(BBV\)](#),

Maar ook door provinciale regelgeving:

- de [Financiële beleids- en beheersverordening provincie Noord-Brabant](#);
- de [Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#);
- de hierop gebaseerde uitvoeringsregels voor GS in het [Treasurystatuut Noord-Brabant 2022](#).

De financiële resultaten van treasury komen in de begroting tot uitdrukking bij het algemeen financieel beleid in het onderdeel algemene dekkingsmiddelen.

Het Treasury Committee (TC) is een kwaliteitsinstrument binnen de complexe wereld van treasury en overheid. In de TC wordt bestuurlijke- en inhoudelijke kracht gebundeld om o.a. zo objectief mogelijk naar treasury-dossiers te kijken. Om de objectiviteit en specifieke deskundigheid te verbeteren is in 2023 een adviescommissie ingesteld door GS die GS en PS moet adviseren in het traject van voorstellen in het kader van de publieke taak vanuit de immunisatieportefeuille. De adviescommissie (vergelijkbaar met een investeringscommissie bij private fondsen) bestaat uit drie onafhankelijke leden, bestaande uit een voorzitter en twee leden die in 2023 zijn geworven. Een voorstel in het kader van de publieke taak vanuit de immunisatieportefeuille zal in het proces altijd ter advies aan de adviescommissie worden voorgelegd, voordat – via de TC – GS een voorlopig besluit neemt om het voorstel aan PS voor wensen en bedenkingen voor te leggen.

Wat willen we bereiken?

De doelstellingen van treasury richten zich op:

- Optimaliseren van rendementen;
- Beheersing van risico's;
- Minimaliseren van kosten;
- Toegang tot vermogensmarkten;
- Inzicht bieden in de ontwikkeling van het EMU-saldo.

Wat gaan we daarvoor doen?

Optimaliseren van de rendementen

Het vermogen van de provincie is ondergebracht in de Immunisatieportefeuille. Deze portefeuille is gericht op het op lange termijn behalen van een rendement ten behoeve van de exploitatiebegroting van de provincie.

In 2021 is, via de 'Koers 2030', de beleggingsdoelstelling aangepast aan de toen actuele rentestanden. De doelstelling bedroeg initieel € 106,3 mln. Vanaf 2023 is een stapsgewijze ombuiging gerealiseerd van € 30 mln. Dat leidt tot een doelstelling in 2027 van € 76,3 mln. Dit doelrendement bestaat uit dividend van Enxys en rendement op het vermogen.

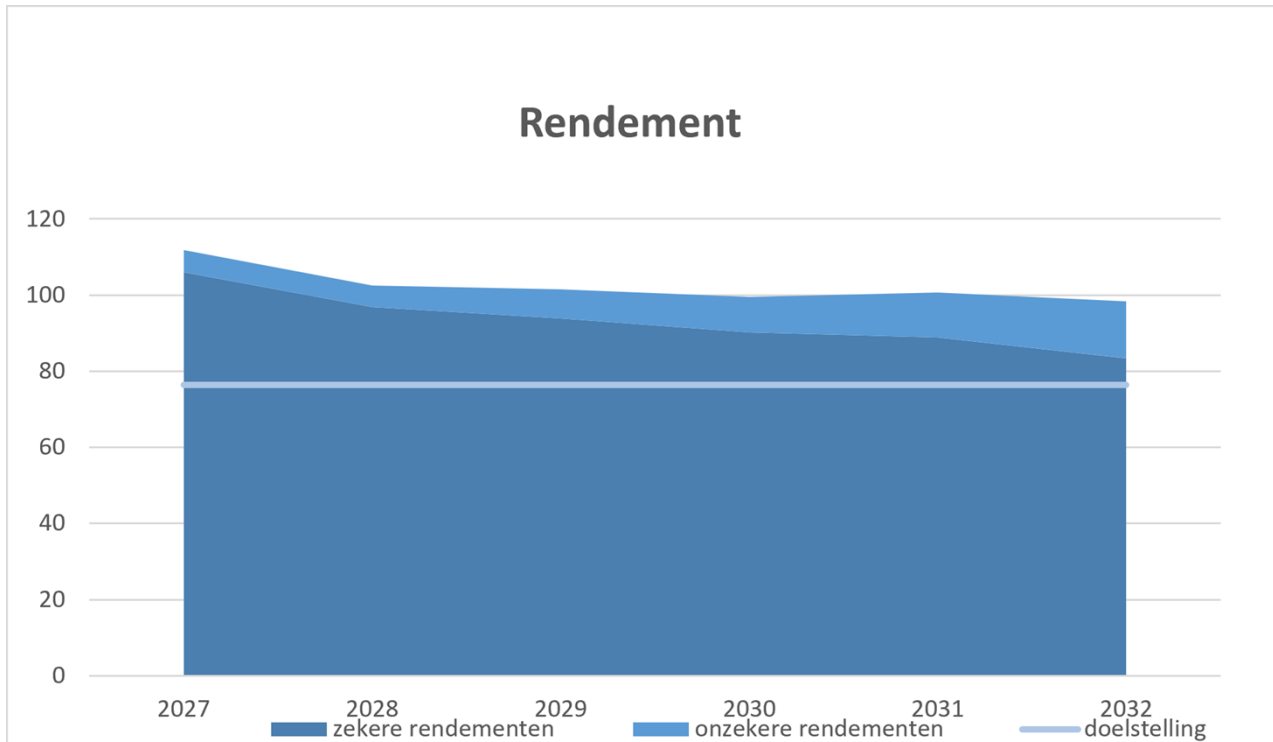
Via investeringen in de publieke taak willen wij allereerst een maatschappelijk rendement realiseren en tegelijkertijd een financieel rendement. Daarmee kunnen we of meer doelen realiseren dan nu in de begroting zijn opgenomen, of dezelfde doelen met minder budget uit de reguliere begroting.

Op basis van de lange termijn liquiditeitsprognose wordt een beleggingsmix (beleggingscategorieën in hoofdlijnen) opgesteld. Uitgangspunt is minimalisatie van de risico's door voldoende kwaliteit en spreiding van partijen, financieringsinstrumenten, beleidsterreinen en door looptijden af te stemmen op de liquiditeitsbehoefte. Dit alles binnen de bovengenoemde kaders. Conform de wet Fido is de provincie verplicht haar nog niet ingezette liquide middelen onder te brengen bij de "Schatkist" (Verplicht Schatkistbankieren). Zo wordt de EMU-schuld (maximale overheidsschuld is 60% van het Bruto Binnenlands Product) verlaagd. Verplicht Schatkistbankieren wil zeggen dat het agentschap van het ministerie van Financiën de gelden bewaard, maar dat de provincie de volledige zeggenschap behoudt. Sinds medio september 2022 ontvangen wij rente bij de schatkist. Op dit moment (augustus 2026) bedraagt de rente 2.18%. Voor 2027 gaan we uit van € 4,0 mln. aan rente-inkomsten op deze rekening. Vanaf 2028 zijn er voorzichtigheidshalve lagere rendementen geraamd, deze worden indien van toepassing later bijgesteld tijdens de reguliere S&V momenten.

In 2026 zijn tot dusverre in totaal 12 leningen verstrekt aan 10 gemeenten en twee waterschappen voor in totaal € 190 mln. Het gemiddeld rendement op de langlopende leningen bedraagt 3,26%. Voor 2027 levert dit ongeveer € 6 mln. aan rente op. De rentestijgingen in 2026 worden voornamelijk veroorzaakt door geopolitieke onrust in het Midden-Oosten, een weer oplopende inflatie en ingrijpen van de centrale banken. [De Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#) is door PS op 16 juli 2021 vastgesteld. Op 24 juni 2022 heeft PS de [Eerste wijziging Verordening treasury Noord-Brabant 2021](#) vastgesteld. Deze wijziging is op 6 juli 2022 gepubliceerd en op 7 juli 2022 met terugwerkende kracht vanaf 27 juli 2021 geldend. De Verordening geeft meer ruimte om te investeren in de publieke taak. Naast de nieuwe en aangepaste Verordening treasury is er ook een risicoreserve ingesteld van € 90 mln. voor het opvangen van mogelijke vermogensverliezen. Belangrijk uitgangspunt hierbij is en blijft dat het immunisatievermogen eeuwigdurend in stand dient te blijven (€ 2,252 mld.).

De huidige inkomstenstroom is voor 2027 - 2032 als volgt geprognosticeerd:

Grafiek 1

Deze grafiek maakt inzichtelijk dat de rendementen fluctueren, maar qua trend aflopend zijn. Dat is logisch, omdat in de grafiek rekening wordt gehouden met de huidige beleggingen. De nieuwe (nog niet bekende) investeringen en beleggingen komen later in beeld. Vanaf 2027 wordt er rekening gehouden met “nog te realiseren rendement” op herbeleggingen en een onzeker rendement op de rekening courant bij de schatkist.

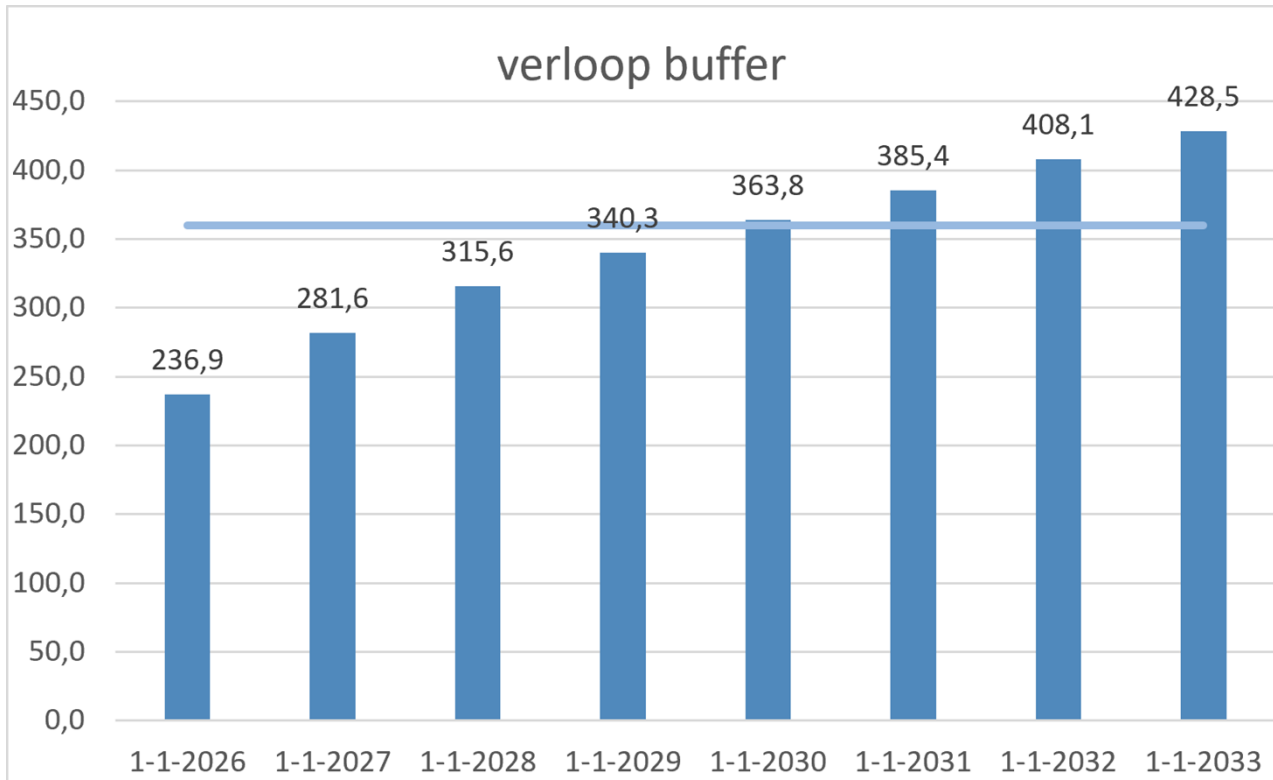
Overschotten en tekorten op de begrote inkomsten worden geëgaliseerd via een storting respectievelijk onttrekking uit de “buffer” binnen de dividend- en rentereserve. Het saldo van de “buffer” bedroeg eind 2025 € 236,9 mln. De verwachte stand van de ‘buffer’ per 31-12-2026 bedraagt € 281,6 mln. Op basis van de huidige rentestand en een nieuwe prognose van het dividend van Enexis vanaf 2026, ontstaan er geen tekorten op het doelrendement van € 76,3 mln. per jaar. De buffer zal naar verwachting groeien naar € 428,5 mln. in 2032. De dividend- en rentereserve wordt ingezet om zorgvuldig het evenwicht te bewaren. In 2027 bedraagt de rendementsdoelstelling € 76,3 mln. en het verwachte rendement (incl. herbeleggingsrendement) € 111,8 mln., waardoor er een overschot wordt geraamd van € 35,5 mln. € 1,5 mln. is bestemd als dotatie aan de reserve Nazorgfonds, zodat de “buffer” in 2027 met € 34 mln. toeneemt.

De prognose van de beschikbare buffer tot en met 2032 kan als volgt worden

weergegeven:

rafiek II

G

Naast de “buffer” is er binnen de dividend – en rentereserve ook een “egalisatiedeel”. Ieder jaar vinden er “vaste” onttrekkingen plaats. In de periode tot en met 2028 loopt het egalisatiedeel naar nihil. Het egalisatiedeel bedraagt per ultimo 2026 € 2,9 mln., zodat het totaal van de dividend – en rentereserve ultimo 2026 € 284,5 mln. bedraagt. In 2027 wordt er € 2,9 mln. onttrokken uit het “egalisatiedeel” en per saldo € 34,0 mln. toegevoegd aan de “buffer”, zodat er per saldo € 31,1 mln. wordt toegevoegd aan de dividend – en rentereserve in 2027 en het saldo per ultimo 2027 naar verwachting € 315,6 mln. bedraagt.

Conform het [Bestuursakkoord](#), zetten we ons vermogen in op een verbrede inzet van de immunisatieportefeuille voor maatschappelijke doeleinden. In 2021 zijn onze randvoorwaarden aangepast in de Verordening treasury Noord-Brabant 2021, welke door PS op 16 juli 2021 is vastgesteld.

Beheersing van de risico's

Het Treasury Statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt– (waaronder rente– en valutarisico), krediet– en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hiermee omgaat.

Tabel I

Wettelijke verplichtingen (wet Fido)	Wat is het?	Consequentie 2027
Kasgeldlimiet – kortlopende schulden	De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto-vlootende schuld per kwartaal mag hebben. Voor de provincies is dat vastgesteld op 7,0% van de jaarlijkse begroting. Dat is ongeveer € 110,0 mln.	Deze norm is in 2027 niet relevant voor de provincie aangezien er geen opgenomen geldleningen zijn.

Renterisiconorm – langlopende schulden	Het renterisico op langlopende schulden mag de wettelijke renterisiconorm niet overschrijden. De grondslag van de renterisiconorm is het begrotingstotaal en vastgesteld op 20%. Dat is ongeveer € 314,3 mln.	Deze norm is in 2027 niet relevant voor de provincie aangezien er geen opgenomen geldleningen zijn..
Overige risico's	Wat is het?	Consequentie 2027
Valutarisico	Ontstaat door schommelingen in wisselkoersen.	Geen, omdat er alleen middelen worden uitgezet en belegd in euro's.
Kredietrisico's	Risico op terugbetaling (=wanbetaling) van beleggingen en/of rentebetalingen. Ook in 2027 zullen naar verwachting investeringen worden gedaan en leningen worden verstrekt met een maatschappelijk doel. Zie hieronder hoe de risico's daarop worden bepaald en gemitigeerd.	In juni 2021 is door PS de Verordening Treasury Noord-Brabant 2021 vastgesteld en gepubliceerd. In deze Verordening staan geen ratingeisen vermeld. Daarmee volgt de provincie de wet Fido en Ruddo. Hierin is bepaald dat de ratingeis minimaal A moet zijn. Ook in 2027 zullen de beleggingen continu worden gemonitord en indien nodig wordt actie ondernomen om de risico's te mitigeren.
Liquiditeitsrisico's	Het tijdig kunnen voldoen van de facturen en andere betalingsverplichtingen.	De aanwezige liquide middelen worden afgestemd op de verwachte ontvangsten en uitgaven met diverse liquiditeitsplanningen. In verband met de huidige en verwachte hogere rendementen via <i>Verplicht Schatkistbankieren</i> geldt dat wij in 2027 de buffer liquide middelen niet persé heel laag willen houden.
Renterisico	Het risico op wijziging (verhoging) van de variabele rente die betaald moet worden.	Er zijn geen rentederivaten meer in bezit.

Gevolgen van de stijgende inflatie en rente voor onze provinciale begroting

Op dit moment (juli 2026) bedraagt de inflatie ongeveer 3,1% (juli 2025: 2,9% en juli 2024: 3,7%). Dat wil zeggen dat de consumentengoederen en –diensten (CPI) 3,1% duurder zijn geworden ten opzichte van juli 2025. De inflatie in Europa lag in juni 2026 op 2,8% (juni 2025: 2%). Recentelijk heeft de ECB de rente dan ook verhoogd van 2% naar 2,25%. De begroting (zowel de inkomsten als uitgaven) van de provincie is voor een deel gevoelig voor inflatie.

Voor wat betreft de inkomsten, onderscheiden we – onder andere – de volgende stromen:

Provinciefonds (PF), Algemene uitkering (geraamd in 2027 € 434 mln. inclusief Decentralisatie-uitkering); Motorrijtuigenbelasting (MRB) (geraamd in 2027 ongeveer € 378 mln.) wordt o.b.v. het lopende bestuursakkoord jaarlijks verhoogd met 2,5%;

Dividend en rente uit vermogen immunisatieportefeuille (doelstelling 2027: € 76,3 mln.).

De uitgavenkant bestaat uit structurele - en incidentele uitgaven.

Per saldo wordt de hoge inflatie aan de kostenkant gecompenseerd door een hogere Algemene uitkering van het PF (€395 mln.) en door de vaste verhoging van 2,5% van MRB (over € 360 mln.)

Kredietrisico's in het kader van investeringen en leningen in het kader van de publieke taak

Bij de begroting 2022 is er een extra Risicobuffer voor “vermogensverlies” ingesteld van € 90 mln., welke is verdeeld in 3 compartimenten. Dit is noodzakelijk omdat ook risicoarm investeren altijd (beperkte) risico's met zich meebrengt. Deze buffer moet ervoor zorgen dat projecten tot stand kunnen komen en ons vermogen op niveau blijft.

Het risico op de totale portefeuille aan financieringen en investeringen in het kader van de publieke taak bedraagt € 2,4 mln. Dit is berekend op basis van de in de financiële markt gebruikelijke “Value at Risk–methode” (VaR), daarnaast wordt bij ieder project een initiële risicoberekening gemaakt. Het restant van de gehele risicobuffer bedraagt derhalve € 87,6 mln. voor het afdekken van nieuwe risico's.

In bijgaande tabel II geven we overzicht van de berekende individuele risico's van de leningen in het kader van de publieke taak

tabel II

Project	Jaar van verstrekking	Resterende som	rente (minimaal)	Probability of default (1)	Los Given Default (LGD) maximaal (2)	Expected Loss (EL) (3)	Expected Loss (%)
NWB	2015	€ 50.000.000	4,06%	0,03%	90%	€ 13.770	0,03%
BNG	2016	€ 49.800.000	4,742%	0,03%	90%	€ 13.887	0,03%
SR Beekse Bergen fase I	2017	€ 41.500.000	2,79%	5,21%	15%	€ 258.363	0,78%
Ministerie van Defensie	2018	€ 22.000.000	1,41%	0,03%	15%	€ 1.032	0,00%
Gemeenten ZO-Brabant (zonnepanelen)	2018	€ 9.522.138	div.	0,03%	11,25%	€ 391	0,00%
Enexis	2020	€ 154.140.895	2,15%	0,04%	90%	€ 56.684	0,04%
Tranche A		€ 5.349.485	1,40%	0,04%	90%	€ 1.953	0,04%
Tranche B							
Pivot Park Grizzly(4) ¹	2022					NB	
Hypothecair							
Achtergesteld							
Leenfaciliteit Woningcorporaties	2022	€ 45.000.000	div.	0,03%	11,25%	€ 1.523	0,00%
SR Beekse Bergen Fase II	2022	€ 20.000.000	1,71%	5,21%	15%	€ 159.035	0,78%
Strategische Grondbank	2022	€ 42.500.000	1,50%	1,01%	30%	€ 130.707	0,31%
Eindhoven Airport	2025	€ 55.000.000	3,05%	0,29%	59%	€ 96.928	0,18%
NRF	2025	€ 50.000.000	n.t.b.	0,44%	38%	€ 83.600	0,17%
Pukkemuk	2025	€ 12.500.000	2,56%	5,21%	30%	€ 193.916	1,55%
Value at Risk	Begroting	2027				€ 2.373.274	
gehele portefeuille	Jaarrekening	2025				€ 1.400.925	

De kans op wanbetaling of verzuim wordt uitgedrukt in de ¹⁾ “Probability of Default”.

Als de kans zich daadwerkelijk voordoet dan wordt het verlies uitgedrukt in de ²⁾ “Loss Given Default”.

Het totale verwachte verlies is dan de ³⁾ “Expected Loss”. Dit zijn individuele berekeningen, zonder rekening te houden met scenario's en kruisverbanden die zich kunnen voordoen. Via de “Value at Risk”-methode worden deze scenario's en kruisverbanden wel berekend via 5.000 simulaties. Uiteindelijk wordt dan een integraal risicobedrag bepaald.

4) Het risico van de leningen aan Pivot Park wordt, samen met de overige financiële risico's van de financiering van Pivot Park, afgedekt via de Algemene Risicoreserve en de Reserve Ontwikkelbedrijf.

Minimaliseren van de kosten

Voor het beheer van de beleggingsportefeuilles is sinds 2016 ASR-vermogensbeheer verantwoordelijk. In 2024 is het beheer van de portefeuille voor een periode van vier jaar aan ASR-vermogensbeheer gegund. BNP Paribas is geruime tijd geleden als bewaarbank aangesteld. De beleggingen waren tot en met 2026 gesplitst in een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. De laatste obligaties m.b.t. de investeringsagendaportefeuille zijn in 2026 afgelost. Het is wettelijk niet toegestaan om te beleggen in obligaties of om de bestaande obligaties te switchen naar een langere looptijd. Wel om te switchen naar dezelfde of kortere looptijd, zoals in het verleden is gebeurd. De obligatieportefeuilles lopen dus langzaam af. In 2027 valt de laatste obligatie vrij in de immunisatieportefeuille. In de plaats van de obligaties zijn leningen aan decentrale overheden de afgelopen jaren toegenomen (saldo per ultimo 2026 bedraagt ongeveer € 2,4 mld.).

De waarde van de reserves van de immunisatieportefeuille en de investeringsagendareserve bedragen begin 2027 naar schatting respectievelijk € 2,5 mld. en € 254 mln. Aan het beheer en bewaren van dit vermogen zijn kosten verbonden. Voor 2027 ramen wij de kosten op ongeveer € 244.000 per jaar. Het gaat dan om het beheer en bewaarloon van obligaties alsmede het beheer en afsluiten van leningen aan decentrale overheden.

Toegang tot Vermogensmarkten

Door Verplicht Schatkistbankieren voor de provincie is het belang van de toegang tot vermogensmarkten weliswaar veranderd, maar nog steeds essentieel voor het uitzetten van middelen aan decentrale overheden en voor het beheer van de obligatieportefeuilles.

EMU-saldo

Het EMU-saldo voor **2027** bedraagt op basis van de begrotingscijfers **2027** -/- € 85,67 mln. (zie bijlage 14). Bij de begroting 2026 was de inschatting (o.b.v. de meerjarenraming) dat het EMU-saldo in **2027** -/-€ 104,9 mln. zou bedragen.

Renteschema

Renteschema	
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	€ 0
b. De externe rentebaten	-/- € 77.525.103
Totaal door te rekenen externe rente	-/- € 77.525.103

c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- € 0
c.	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- € 0
		-/- € 0
Saldo door te rekenen externe rente		-/- € 77.525.103
d1.	Rente over eigen vermogen	€ 0
d2.	rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde)	€ 0
		-/- € 77.525.103
De aan taakvelden (programma's, inclusief overzicht overhead) toe te rekenen rente		
e.	De werkelijke taakvelden (programma's inclusief overzicht Overhead) toegerekende rente (Rentomslag)	-/- € 0
f.	Renteresultaat op het taakveld treasury	-/- € 77.525.103

Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en risico's van de provincie als gevolg van banden met externe rechtspersonen, waarin de provincie zowel financieel deelneemt als zeggenschap heeft. De provincie neemt zowel deel in rechtspersonen, tot stand gekomen op grond van de publiekrechtelijke Wet Gemeenschappelijke Regelingen als in rechtspersonen, gestoeld op privaatrechtelijke samenwerkingsvormen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 15 van het [Besluit Begroting en Verantwoording provincies \(BBV\)](#) en de daarop van toepassing zijnde toelichting. Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- De visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
- De lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
 1. Gemeenschappelijke regelingen;
 2. Vennootschappen en coöperaties;
 3. Stichtingen en verenigingen, en,

4. Overige verbonden partijen.

In de lijst van verbonden partijen wordt ten minste de volgende informatie opgenomen:

- de wijze waarop de provincie een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
- het belang dat de provincie in de verbonden partij heeft aan het begin en het einde van het boekjaar;
- de omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het boekjaar;
- de omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het boekjaar;
- de eventuele risico's, als bedoeld in [artikel 11, eerste lid, onderdeel b](#) BBV, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie (alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie).

Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk (zeggenschap) en een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen risicodragend ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij kunnen worden verhaald op de provincie.

De provincie kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties als die een bijdrage leveren aan het publiek belang. Het publieke belang dat verbonden partijen vertegenwoordigen wordt door Provinciale Staten gewogen bij de toetreding van de provincie tot een organisatie.

Bestuurlijk belang verbonden partijen

Het bestuurlijk belang bij een verbonden partij uit zich in de invloed die kan worden uitgevoerd bij de verbonden partij. Bij privaatrechtelijke organisaties is dat onder andere stemrecht op besluiten die tijdens de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AvA) of ledenvergadering zijn geagendeerd, vaak in combinatie met een voordrachts- of benoemingsrecht van bestuurders en leden van het toezichtsorgaan; de Raad van Commissarissen (RvC) of Raad van Toezicht (RvT). Bij gemeenschappelijke regelingen zijn we als provincie vertegenwoordigd in het Algemeen en/of Dagelijks Bestuur. De mate van invloed per verbonden partij is opgenomen in de navolgende tabellen.

Financieel belang verbonden partijen

Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van het provinciaal aandeel in de deelneming (zie ook de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing), dan wel gelijk aan de (jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

De provincie ontvangt ook inkomsten uit verbonden partijen in de vorm van dividend. Met de volgende verbonden partijen zijn dividendafspraken gemaakt: Eindhoven Airport N.V., Brabant Water N.V., ZEH N.V., NWB Bank N.V. en BNG Bank N.V. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen. Ook zijn er dividendafspraken met Enexis Holding N.V. Deze deelneming is onderdeel van de immunisatieportefeuille en het dividend loopt via het rendement van de immunisatieportefeuille.

Wanneer de jaarrekeningen van de verbonden partijen gereed en vastgesteld zijn, worden deze gepubliceerd op de website van de provincie Noord-Brabant. Deze zijn te vinden via: www.brabant.nl/jaarrekeningenverbondenpartijen.

Nota

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de [Nota Verbonden Partijen](#) die op 2 februari 2024 door Provinciale Staten is vastgesteld. In de Nota Verbonden Partijen zijn de kaders en uitgangspunten vastgelegd voor de wijze waarop we als provincie omgaan met verbonden partijen. De nota beschrijft wat de belangrijkste onderwerpen zijn waarop we willen sturen, welke instrumenten tot onze beschikking staan en hoe we die als provincie inzetten. De kaders en uitgangspunten hebben betrekking op het aangaan, beheer, wijzigen en beëindigen van verbonden partijen. Ook zijn in de nota andere zaken die relevant zijn beschreven, zoals wet- en regelgeving en de wijze waarop op de monitoring, evaluatie en verantwoording rondom verbonden partijen plaatsvindt.

Complexiteit op inhoud of samenwerking met de andere betrokken partijen kan vragen om maatwerk en afwijking van de algemene uitgangspunten, zoals opgenomen in de [Nota Verbonden Partijen](#). Bovendien is de provincie ook niet altijd in de formele positie om besluiten af te dwingen. Indien Gedeputeerde Staten bij de uitoefening van hun bevoegdheden zijn afgeweken van de vastgestelde kaders en uitgangspunten (bijvoorbeeld wanneer de bezoldiging van bestuurders de WNT-norm overschrijdt), wordt hierover per verbonden partij gerapporteerd onder het kopje 'Risico's en aandachtspunten'.

Mutaties Verbonden Partijen

We geven een overzicht van de (verwachte) mutaties binnen de verbonden partijen van de provincie:

[Automotive Campus Helmond](#)

De provincie Noord-Brabant is al geruime tijd betrokken bij de ontwikkeling van de Automotive Campus in Helmond. Deze betrokkenheid is in de afgelopen jaren verschoven van een voornamelijk faciliterende rol (jaarlijkse subsidieverlening) naar een meer strategische positie binnen het bredere ecosysteem. Vanuit het provinciale beleid voor werklocaties, innovatie en regionale economie is de Automotive Campus gepositioneerd als een belangrijke vestigingslocatie voor hoogwaardige bedrijvigheid en als drager van toekomstige mobiliteits- en energieoplossingen.

De gemeente Helmond en de provincie Noord-Brabant zetten gezamenlijk in op versterking van de organisatorische slagkracht door mede-eigenaarschap van Campus Sui Moveo (CSM) B.V., de entiteit waarin het huidige vastgoed van de campus is ondergebracht. Daarbij bestaat het voornemen om dit vastgoed, inclusief de bijbehorende gronden, samen met de reeds in eigendom van gemeente en provincie zijnde strategische gronden onder te brengen in één gezamenlijke ontwikkelstructuur.

CSM B.V. is momenteel volledig eigendom van Bouwbedrijf Van de Ven. In de afgelopen periode is onderzocht of een nieuwe publiek-private samenwerking (PPS) kon worden opgezet voor de gezamenlijke ontwikkeling van de gronden van de gemeente, de provincie en CSM B.V. Deze verkenning heeft echter niet geleid tot een haalbaar samenwerkingsmodel. Daarom kiezen gemeente en provincie er nu voor gezamenlijk het eigenaarschap van CSM B.V. te verwerven. Zie ook [Statenvoorstel 40/26](#).

Provinciale Staten zijn op 10 februari 2026 via een [Statenmededeling](#) geïnformeerd over de doorontwikkeling en het voornemen tot aankoop van het vastgoed. Vervolgens zijn zij via een [Statenvoorstel](#) in de gelegenheid gesteld om wensen en bedenkingen kenbaar te maken.

[Provinciaal warmtebedrijf](#)

De [Wet collectieve warmte \(Wcw\)](#) heeft onder andere als doel om een nieuwe marktordening gestalte te geven, waarin de rol van de overheid toeneemt. De Wet is door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen en zal naar verwachting op 1 januari 2027 in werking treden. Daarmee worden belangrijke kaders definitief. Enexis, Energie Beheer Nederland (EBN) en de provincie Noord-Brabant sloten op 30 januari 2025 een [intentieovereenkomst](#) om de oprichting van een publiek warmtebedrijf te verkennen, in afwachting van inwerkingtreding van de nieuwe wet. Provinciale Staten zijn op 31 maart 2026 geïnformeerd over de resultaten van de juridische en financiële verkenning naar een Regionaal Warmtebedrijf voor Brabant en de verdere uitwerking daarvan met Enexis (Enpuls) en NDW. Op dit moment wordt nog onderzocht hoe dit het beste vorm kan krijgen.

[Herstructurering bedrijventerreinen](#)

Provinciale Staten zijn via een [Memo van de gedeputeerde 23 maart 2026](#) en de [Statenmededeling van 11 november 2025](#) op de hoogte gebracht over de stand van zaken rondom de provinciale aanpak voor de herstructurering van bedrijventerreinen in Noord-Brabant. De herstructurering van bedrijventerreinen in Noord-Brabant is noodzakelijk om bestaande ruimte beter te benutten en bedrijven ruimte voor ontwikkeling te geven. Gemeenten en regio's hebben ambities geformuleerd, maar lopen in de uitvoering vast door een tekort aan kennis, capaciteit en financiering. Hierdoor blijven kansen liggen, terwijl de druk op de ruimte en maatschappelijke opgaven zoals energietransitie en netcongestie toenemen. Provinciale inzet is nodig om deze stagnatie te doorbreken en de slagkracht van gemeenten te vergroten. Daarbij is verkend welk instrumentarium het beste aansluit bij de opgave en hierbij is geconcludeerd dat deze opgave het meest effectief kan worden opgepakt via een zelfstandige, aan de provincie gelieerde uitvoeringsorganisatie.

Voor het nieuwe instrument zijn voldoende uitvoeringskracht, versterking van revolverendheid en kennisopbouw, en bestuurlijke afstand essentieel. Daarom wordt gestuurd op oprichting van een nieuwe provinciale verbonden partij, vanwege slagvaardigheid en effectiviteit. De provincie werkt deze aanpak de komende periode verder uit, in samenhang met regionale afspraken over prioriteiten en inzet.

[N.V. Monumenten Beheer Brabant](#)

Na verkoop van de aandelen op 16 juni 2026 heeft de provincie geen financieel en bestuurlijk belang meer in Monumenten Beheer Brabant, waardoor deze niet langer als verbonden partij wordt aangemerkt. Zie ook [Statenvoorstel 18/26](#) en de [Statenmededeling van 9 juni 2026](#).

[Gemeenschappelijke Regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving \(GR UNO\)](#)

De twaalf provincies verkennen de oprichting van de Gemeenschappelijke Regeling Uitvoeringstaken Natuur en Omgeving (GR UNO), een bedrijfsvoeringsorganisatie als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen. Met deze regeling wordt beoogd het beheer van de Nationale Databank Flora & Fauna (NDFF) wettelijk te verankeren. Provinciale Staten zijn in november 2025 via een [Statenvoorstel](#) in de gelegenheid gesteld hun zienswijze op de ontwerp gemeenschappelijke regeling kenbaar te maken.

[Exitproces](#)

Op dit moment is Green Chemistry Campus B.V. (GCC) de enige verbonden partij die zich in een beëindigingsproces bevindt.

Risico's en aandachtspunten

Een verbonden partij wordt getoetst op aandachtspunten en risico's op het gebied van beleid, governance en financiën. Per onderdeel wordt een kleurcode toegekend:

Groen Geen noemenswaardige aandachtspunten of risico's.

Oranje Aandachtspunten of risico's die binnen het uitvoeringsmandaat vallen van GS. Dit heeft geen hoge urgentie en de risico's zijn beperkt. Bijvoorbeeld bestuurswisselingen, statuten die herzien moeten worden of licht tegenvallende resultaten.

Rood Grote aandachtspunten die soms directe actie vereisen en onder de aandacht van PS dienen te worden gebracht. Bijvoorbeeld niet afgedekte financiële risico's, slecht functionerend bestuur of toezichthouder, als er geen publiek belang (meer) is of tegenvallende resultaten.

In de tabel is daarnaast een kolom opgenomen waarin wordt aangegeven of wordt voldaan aan de kaders van de nota. Indien een score 'oranje' of 'rood' wordt toegekend, of indien sprake is van overige relevante ontwikkelingen, worden deze afwijkingen onderaan de tabel nader toegelicht.

In de bijlagenbundel wordt nader ingegaan op het Innovatiefonds, Energiefonds, Brabant C fonds, Groen Ontwikkelfonds, Leisure Ontwikkelfonds en Brabant Startup Fonds.

Lijst van verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen en Benelux Groepering Territoriale Samenwerkingen (BGTS) en Europese Groepering voor territoriale samenwerking (EGTS)

Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
1.1 Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Milieu, Energie & Circulaire Economie			actief	
1.2 Zuidelijke Rekenkamer	Kwaliteit Openbaar Bestuur			monitorend	
1.3 Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant	Natuur Milieu, Energie & Circulaire Economie Wonen, Werken & Leefomgeving			actief	
1.4 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	Natuur Milieu, Energie & Circulaire Economie Wonen, Werken & Leefomgeving			actief	
1.5 Omgevingsdienst Brabant Noord	Natuur Milieu, Energie & Circulaire Economie Wonen, Werken & Leefomgeving			actief	
1.6 De Hollandse Waterlinies	Cultuur, Sport en Erfgoed			actief	
1.7 BGTS Geopark Schelde Delta	Water en Bodem Cultuur, Sport & Erfgoed			actief	
1.8 EGTC Rhine-Alpine	Slimme en Groene Mobiliteit			actief	

1.7 BGTS Geopark Schelde Delta

De Provincie Noord-Brabant heeft bij de oprichting een expliciete uitstapregeling in de statuten van de BGTS Geopark Schelde Delta opgenomen. Deze regeling bepaalt dat de provincie uittreedt zodra ten minste één van de vier Brabantse gemeenten in de Scheldedelta (Bergen op Zoom, Roosendaal, Woensdrecht of Steenberghe) toetreedt tot de BGTS. Zo werd voldaan aan de UNESCO-eis om een rechtspersoon voor het Geopark op te richten, terwijl de gemeenten tijd kregen om zich voor te bereiden op hun participatie. Indien geen van deze gemeenten kan of wil toetreden, verlaat de provincie in principe de BGTS per 31 december 2027, tenzij Provinciale Staten op dat moment besluiten hiervan af te wijken.

De mogelijke overdracht van taken aan de betrokken gemeenten is nog onderwerp van gesprek. De gemeenten hebben zorgen geuit over de benodigde financiële middelen en personele inzet voor deelname. De provincie is hierover in gesprek met de gemeenten. Daarnaast draait sinds 2025 een ambtenaar van de gemeente Bergen op Zoom mee met het kernteam van de BGTS.

1.8 EGTC Rhine-Alpine

De governance vraagt momenteel extra aandacht, omdat EGTC Rhine-Alpine zich in een turbulente fase bevindt. Dit komt door de fusie van twee Trans-Europese transportcorridors (TEN-T). De voormalige corridors Rhine-Alpine en North Sea-Mediterranean zijn samengevoegd tot de nieuwe North Sea–Rhine–Mediterranean corridor. Deze geografische uitbreiding maakt het noodzakelijk om nieuwe leden aan te trekken, met name uit Frankrijk, zodat de EGTC dezelfde impact kan behouden en haar doelstellingen kan realiseren binnen het vergrote netwerk. Daarnaast speelt een complexe context door gewijzigde Europese prioriteiten een rol. We verwachten dat de situatie in de loop van 2026 stabiliseert, dankzij ingezette maatregelen en strategische keuzes.

2. Vennootschappen en coöperaties

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen Kaders Nota VP
2.1	Enexis NV	Milieu, Energie & Circulaire Economie			Actief	
2.2	Brabant Water NV	Water en Bodem			Actief	
2.3	Eindhoven Airport NV	Slimme & Groene Mobiliteit			Actief	

2.4	BOM Holding BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Milieu, Energie & Circulaire Economie	Actief	
2.5	Ruimte voor Ruimte Beheer BV / CV	Wonen, Werken en Leefomgeving		Actief
2.6	Business Park Aviolanda BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Wonen, Werken en Leefomgeving	Actief	
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	Algemeen financieel beleid Water en Bodem	Monitorend	
2.8	BNG Bank NV	Kwaliteit Openbaar Bestuur Algemeen financieel beleid	Monitorend	
2.9	ZEH NV	Milieu, Energie & Circulaire Economie	Monitorend	
2.10	Pivotpark Holding BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Wonen, Werken en Leefomgeving	Actief	
2.11	Green Chemistry Campus BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling Milieu, Energie & Circulaire Economie	Actief	
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	Natuur Water en Bodem	Actief	

2.13	Brabant Startup Fonds BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling	Actief	
2.14	BrabantRing BV	Economie, Kennis en Talentontwikkeling	Actief	
2.15	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV	Wonen, Werken en Leefomgeving Slimme & Groene Mobiliteit	Actief	

2.1 Enexis N.V.

In de energietransitie van Brabant speelt Enexis als strategische partner een belangrijke rol. De samenwerking tussen Enexis en de provincie vormt een belangrijk fundament voor het behalen van diverse doelstellingen uit het [Energieperspectief 2050](#), dat voortbouwt op de provinciale Energieagenda 2019-2030. De provincie zet daarbij in op een toekomstbestendig energiesysteem met een brede mix van duurzame energiebronnen. Tegelijkertijd brengen de omvangrijke netuitbreidingsopgave, aanhoudende netcongestie en de nog niet volledig uitgekristalliseerde rol van Enexis binnen de warmtetransitie onzekerheden met zich mee voor de realisatie van de provinciale energie- en warmtedoelen. De provincie gaat hier de komende tijd op verschillende tafels met Enexis over in gesprek om deze onzekerheden te agenderen en beheersmaatregelen te verkennen. Om die reden is voor het onderdeel Beleid de kleurcode oranje toegekend. Naast de toenemende druk op het elektriciteitsnet neemt ook de bijbehorende investeringsbehoefte toe. Om de financiering op lange termijn veilig te stellen, heeft de AvA besloten het dividendbeleid aan te passen (zie [Statenmededeling van 11 maart 2025](#)). Daarnaast zal warmte in 2050 een belangrijk onderdeel vormen van de energiemix en, bij inwerkingtreding van de Wet collectieve warmte, een publieke voorziening worden.

In 2026 krijgen de Statuten, het Convenant en het Reglement voor de Aandeelhouderscommissie (AHC) een technische update om compliant te zijn aan de nieuwe wetgeving.

De RvB voldoet met een man-vrouw verhouding van 3/1 anno 2025 niet aan de gewenste diversiteit, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen (ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit mannen en ten minste een derde van het aantal leden bestaat uit vrouwen).

2.2 Brabant Water N.V.

De kleurcode Oranje voor het onderdeel Beleid is toegekend omdat de drinkwatervoorziening in Brabant onder druk staat. Regionaal is er een acuut probleem. In West-Brabant is er vóór 2030 een toename in capaciteit nodig. De realisatie van de nieuwe grondwaterwinning in Kruisland is daarbij essentieel. Voor de rest van Brabant is de ontwikkeling van aanvullende bronnen (brak grondwater en zeewater) en de inzet op waterbesparing belangrijk. De basis blijft het beschermen van de huidige bronnen. Deze komen steeds verder onder druk te staan waardoor de zuiveringsinspanning toe neemt.

De provincie werkt met Brabant Water, Evides en andere partijen aan maatregelen om de drinkwatervoorziening structureel te versterken. Het '[Regionaal Actieplan Beschikbaarheid Drinkwaterbronnen 2023-2030](#)' van Brabant Water en de provincie biedt inzicht in de acties om toekomstige drinkwatertekorten te voorkomen. Lopende acties zijn onder meer de ontwikkeling van een nieuwe winning in Kruisland, het benutten van brak grondwater en zeewater, beschermen van de huidige bronnen, en inzet op besparing. Provinciale Staten zijn in [2024](#) en [2025](#) geïnformeerd via de Statenmededelingen over de drinkwaterstrategie en de analyse van aanvullende bronnen.

Als aandeelhouder heeft de provincie geen statutaire bevoegdheid over de strategie van Brabant Water, wat afwijkt van de wens in de Nota Verbonden Partijen om bij strategievorming betrokken te worden. De ILT houdt toezicht op kwaliteit, leveringszekerheid en doelmatigheid. De provincie wordt betrokken bij reflecties op de ondernemingsstrategie en werkt vanuit haar wettelijke zorgplicht samen met Brabant Water op basis van de overeenkomst Op pad naar een duurzame drinkwatervoorziening 2023–2030.

2.3 Eindhoven Airport N.V.

Eindhoven Airport streeft naar vermindering van geluidsoverlast voor de omgeving en reductie van de CO₂-uitstoot. Om in 2030 ten opzichte van 2019 een geluidsreductie van 30% te realiseren, wordt ingezet op vlootvernieuwing. De nieuwe vliegtuigen zijn groter, wat het tevens mogelijk maakt om binnen de beschikbare geluidsruimte een grotere vervoerscapaciteit te realiseren. Hoewel dit positieve effecten heeft op het gebied van geluid en CO₂-uitstoot, leidt vlootvernieuwing in combinatie met vlootverzwaring ook tot een toename van de stikstofuitstoot. Dit heeft gevolgen voor de benodigde natuurvergunning van Eindhoven Airport N.V.

In 2024 werd de aanvraag voor een natuurvergunning van Eindhoven Airport positief geweigerd. De minister stelde destijds dat voor de bestaande exploitatie geen natuurvergunning nodig was vanwege bestaande rechten, maar legde wel een maatwerkvoorschrift met een stikstofemissieplafond op. Inmiddels heeft de rechtbank geoordeeld dat voor de luchthaven wel een natuurvergunning is vereist. Daarnaast heeft de minister een nieuw stikstofemissieplafond vastgesteld voor Eindhoven Airport.

Eindhoven Airport heeft begin 2026 een nieuwe vergunningaanvraag ingediend, waarin rekening is gehouden met toekomstige ontwikkelingen zoals vlootvernieuwing en vlootverzwaring.

Vanwege onderhoud van de start-landingsbaan sluit Eindhoven Airport van februari 2027 t/m juli 2027. Voor de werknemers in dienst van ketenpartners is er in deze periode bij Eindhoven Airport N.V. nauwelijks tot geen werk beschikbaar. Dit leidt tot een risico van mogelijke uitstroom van werknemers. Eindhoven Airport treft hiervoor samen met de ketenpartners mitigerende maatregelen.

Per 28 maart 2026 is de heer W. (Willem) Van der Leegte toegetreden tot de RvC van Eindhoven Airport N.V. op voordracht van medeaandeelhouder gemeente Eindhoven. Hij vervangt de heer C.G.M. (Carlo) Van Kemenade.

De governance bij Eindhoven Airport voldoet op een aantal punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor Eindhoven Airport N.V. geldt de WNT niet.
- Binnen de RvC voldoet de man/vrouw met een 4/1 verhouding niet aan de gewenste verhouding, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen (3/2).
- De aandeelhouders van Eindhoven Airport N.V. hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van Eindhoven Airport N.V.. Conform de statuten stelt de directie jaarlijkse een businessplan met begroting op over een periode van de komende vijf jaar. De RvC is statutair bevoegd om dit businessplan goed te keuren. Dit wijkt af van de richtlijn uit de Nota verbonden partijen van de provincie, waarin is vermeld dat de provincie als aandeelhouder betrokken wil worden bij de totstandkoming of wijziging van de strategie van verbonden partijen. Halfjaarlijks worden de aandeelhouders van Eindhoven Airport N.V. met een toelichting geïnformeerd over (de voortgang op) het vastgestelde businessplan.

Met een belang van 24,5% heeft de provincie in de AvA geen doorslaggevende stem. De provincie zal binnen haar invloedssfeer aandacht blijven vragen voor bezoldiging en diversiteit.

2.5 Ruimte voor Ruimte B.V. / Ruimte voor Ruimte C.V. (RvR)

Momenteel wordt onderzocht of en hoe de huidige B.V./C.V.-structuur kan worden omgezet naar een vereenvoudigde B.V.-structuur, zoals aangekondigd in de [Statenmededeling](#) m.b.t. de voortzetting van Ruimte voor Ruimte BV als verbonden partij. Provinciale Staten zullen worden geïnformeerd wanneer er duidelijkheid is over de nieuwe B.V. structuur.

Per 15 maart is dhr. C.B.P. (Rodney) Weterings benoemd als lid en voorzitter van de Raad van Commissarissen van Ruimte voor Ruimte B.V. Hij volgt mw. H.J.E.M. (José) Wiebes op. Zij is per 1 januari conform het rooster van aftreden afgetreden.

2.7 Nederlandse Waterschapsbank N.V. (NWB Bank N.V.)

De governance bij NWB Bank N.V. voldoet op twee punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor NWB Bank N.V. geldt de WNT niet.
- De provincie/aandeelhouders van NWB Bank N.V. hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van NWB Bank N.V..

Met een belang van 0,12% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.8 BNG Bank N.V.

De governance bij BNG Bank N.V. voldoet op twee punten niet aan de Nota Verbonden Partijen:

- De bezoldiging van de bestuurders ligt hoger dan het bezoldigingsmaximum zoals opgenomen in de Wet normering topinkomens (WNT). Voor BNG Bank N.V. geldt de WNT niet.

- De provincie/aandeelhouders van BNG Bank N.V. hebben geen statutaire bevoegdheid met betrekking tot de strategie van BNG Bank N.V.. Conform de statuten dient jaarlijks in de AvA een toelichting op de strategie te worden gegeven.

Met een belang van 0,07% heeft de provincie bij de vaststelling van de bezoldiging geen doorslaggevende stem.

2.9 ZEH N.V.

De kleurcode voor het onderdeel Beleid is op rood gesteld. Hoewel de provincie aandeelhouder is, is sprake van een relatief gering aandelenbelang en sluiten de activiteiten van de vennootschap beperkt aan bij de huidige provinciale beleidsdoelen. Hierdoor is de mogelijkheid voor de provincie om inhoudelijk sturing te geven gering en is de beleidsmatige meerwaarde van de deelneming beperkt. Gezien deze situatie ligt de focus van de provincie primair op het behoud van de waarde van het aandelenbelang in afwachting van een passend verkoopmoment.

2.10 Pivotpark Holding B.V.

De financiële prestaties van Pivot Park vragen aandacht. Naar verwachting zullen deze vanaf boekjaar 2026 verbeteren, onder meer door de afbouw van de activiteiten van PPSC. Daarnaast neemt de omzet toe door de ingebruikname van nieuwbouw en de daarmee samenhangende verhuuropbrengsten. De jaarrekening 2026 zal moeten bevestigen of deze verwachte verbetering daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

Pivot Park heeft haar bestaande leningen geherfinancierd. Momenteel zijn zij bezig met de financiering van de nieuwe investeringen in het kader van de campusvisie.

Op 18 december 2025 heeft de AvA een nieuwe campusvisie vastgesteld, inclusief een vastgoed- en financieel plan voor Pivot Park. Provinciale Staten zijn hierover geïnformeerd met een [Statenmedeling](#). Met deze visie is het toekomstbeeld vastgesteld en is inzichtelijk gemaakt wat de komende jaren nodig is om te komen tot een volwassen en financieel zelfstandig Pivot Park.

Tijdens de AvA van 4 juni 2026 is de governance geactualiseerd met nieuwe statuten en een aandeelhoudersovereenkomst. Hierbij zijn geen ingrijpende wijzigingen aangebracht. De documenten sluiten nu beter aan bij de kaders van de Nota Verbonden Partijen.

Tijdens de AvA van december 2025 is afscheid genomen van de heer J. (Jan) Kusters als voorzitter van de Raad van Commissarissen, vanwege het aflopen van zijn benoemingstermijn. In dezelfde vergadering is mevrouw R.M. (Nettie) Buitelaar per 1 augustus 2026 benoemd tot lid van de Raad van Commissarissen; zij zal per 1 januari 2027 het voorzitterschap op zich nemen. Tot die tijd wordt de voorzittersrol vervuld door de heer T. (Ton) Rijnders.

Per 1 augustus 2026 treedt tevens de heer B. (Bart) De Vries toe tot de Raad van Commissarissen van Pivot Park, als opvolger van de heer T. (Ton) van de Beek. Met ingang van die datum voldoet de Raad van Commissarissen aan de, conform de Nota Verbonden Partijen, gewenste diversiteit (man/vrouw-verhouding 2/2).

2.11 Green Chemistry Campus B.V. (GCC)

Green Chemistry Campus B.V. verkeert in financiële moeilijkheden en geconcludeerd wordt dat de Green Chemistry Campus B.V. niet in staat is om een rol van betekenis te spelen bij het realiseren van de provinciale beleidsdoelstellingen.

Op 12 januari 2026 heeft de AvA een ontbindingsbesluit van de vennootschap genomen. Provinciale staten zijn hierover geïnformeerd via de [Statenmededeling van 6 januari 2026](#).

De RvC van GCC zag in de nieuwe fase geen rol meer voor zichzelf weggelegd en alle leden zijn daarom tijdens de aandeelhoudersvergadering van 10 december 2024 afgetreden. Gezien de afbouwfase van de vennootschap zijn de aandeelhouders niet voornemens om voor een beperkte termijn andere leden voor de RvC te werven. Het niet hebben van een RvC wijkt af van de in de Nota verbonden Partijen opgenomen richtlijn.

2.12 Groen Ontwikkelfonds Brabant B.V.

Gedeputeerde Staten hebben in 2025 opdracht gegeven tot de evaluatie van het Groen Ontwikkelfonds Brabant. Deze evaluatie is door Provinciale Staten vastgesteld, zie [Statenvoorstel Evaluatie Groen Ontwikkelfonds Brabant 2021-2024](#).

In 2026 wordt beoordeeld of de governance documenten nog aansluiten bij de actuele werkwijze en gemaakte afspraken en, indien nodig, herzien. Op het onderdeel financiën is de oranje kleurcode toegekend vanwege onzekerheden in de beschikbare middelen voor de komende jaren. Door externe prijsontwikkelingen, zoals de stijging van de grondprijs, is het huidige budget onvoldoende om de opdracht volledig uit te voeren. Tijdens de AvA in maart 2026 is een nieuwe begroting voor 2026 vastgesteld.

Daarnaast wordt de businesscase voor de komende jaren herzien. Hierbij worden de geactualiseerde kosten en verwachte tekorten in beeld gebracht. Het aangepaste businessplan zal met een Statenmededeling ter informatie aan Provinciale Staten worden aangeboden.

2.13 Brabant Startup Fonds B.V.

Het bestuur van de vennootschap bestaat uit een CEO en CFRO. Beide worden ingevuld door een man en daarmee wordt niet voldaan aan de gewenste verhouding, zoals vermeld in de Nota verbonden partijen. Bij een mutatie in het bestuur zal er aandacht zijn voor diversiteit.

Daarnaast is besloten een RvC in te gaan stellen. Vacatures staan nu uit hiervoor en benoeming van leden zal naar verwachting in Q4 van 2026 plaatsvinden.

2.14 BrabantRing B.V.

Het oprichtingsproces van BrabantRing heeft langer geduurd dan voorzien, maar in 2025 is ingezet op versterking van de governance en samenwerking en zijn commerciële activiteiten versneld. In 2026 vindt een herijking van het businessplan plaats, waarbij wordt onderzocht of een ambitieuzere variant met hogere initiële investeringen en een versnelde uitrol haalbaar is. Zolang dat traject loopt, blijft het huidige businessplan het uitgangspunt met de kanttekening dat BrabantRing opereert in een markt met hoge aanloopkosten, waardoor in de eerste jaren verliezen worden verwacht.

Per 1 maart 2026 is de heer H.P.A.M. (Henri) Smits afgetreden als bestuurder van de Vennootschap. Totdat in een definitieve opvolging is voorzien, vervult de heer B.A.C.D. (Bernard) Dortmans deze rol op tijdelijke basis.

De planning is dat medeaandeelhouder BRE de rol van bestuurder per 2027 zal overgenomen.

In 2025 is gestart met de werving van een nieuwe Raad van Commissarissen. Het eerste lid is in het eerste kwartaal van 2026 benoemd (de heer C. Habraken) en het tweede lid volgt waarschijnlijk in het derde kwartaal van 2026. Samen kiezen de nieuwe RvC leden de voorzitter van de RvC (3e lid).

2.15 Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord B.V.

Financiën staat op oranje in verband met enkele aandachtspunten rondom de integrale herziening van het grondexploitatieplan. Door de complexiteit van het gebied, raakvlakken met bijv. de Multi Modale Knoop en het Rijksmuseum Eindhoven en de verdere uitwerking van het Ruimtelijk Raamwerk duurt de planvorming langer dan eerder voorzien, waardoor aanvullende actualisaties van de grondexploitatie niet in 2026 worden uitgevoerd, maar in 2027 integraal worden doorgevoerd. Wel wordt er daarom nog eind 2026 een technische actualisatie van de grondexploitatie verwacht, waardoor GS dan nog via de aandeelhoudersrol kan sturen op eventuele uitkomsten bij de eerstvolgende integrale herzieningen van de grondexploitatie.

In de jaarrekening 2025 is, op advies van de accountant, de methode voor omzetsbepaling gewijzigd van de percentage-of-completion-methode naar de zero profit-methode ten opzichte van 2024. Dit betekent dat tijdens de uitvoering van projecten geen winst meer naar rato van de voortgang wordt genomen; omzet wordt verantwoord tot maximaal de gemaakte kosten en winst wordt pas gerealiseerd wanneer daar voldoende zekerheid over bestaat (veelal bij afronding van het project).

Deze stelselwijziging is toegestaan en leidt tot een voorzichtiger, robuuster en minder schattingsgevoelig resultaat, met een duidelijkere en meer inzichtelijke verslaggeving. De wijziging heeft geen effect op het resultaat over 2024 of het eigen vermogen per ultimo 2024. Wel wijkt de omvang van het vreemd vermogen in de jaarrekening 2025 enigszins af ten opzichte van de jaarrekening 2024 (circa +/- € 173.000,-).

3. Stichtingen en verenigingen

Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
------	--------	------------	-----------	--------------------	---------------

3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	Kwaliteit Openbaar Bestuur	Monitorend
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Kwaliteit Openbaar Bestuur	Monitorend
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Cultuur, Sport & Erfgoed	Actief
3.4	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Cultuur, Sport & Erfgoed	Actief
3.5	Stichting COO BIC	Economie, Kennis en Talentontwikkeling	Actief

3.3 Stichting Brabant C Fonds

Brabant C bevindt zich in een transitiefase van een publieke uitvoeringsstichting (met mandaat van GS) naar een zelfstandig privaat-publiek fonds dat op bredere schaal financiering voor culturele projecten gaat organiseren. Deze doorontwikkeling past binnen de opgave uit het [Bestuursakkoord](#) en de uitvoeringsagenda [Levendig Brabant](#).

Met een [Statenmededeling](#) zijn Provinciale Staten in juli 2025 geïnformeerd over het Businessplan van Brabant C voor de periode 2025-2027-2030.

In 2025 zijn afspraken gemaakt met diverse private partijen waaronder ASML. Daarbij zijn regionale coalities tot stand gekomen tussen private en publieke partijen. Uitgangspunt is dat private partijen en andere publieke partijen ook hun verantwoordelijkheid moeten pakken zowel door een bijdrage aan culturele projecten als aan organisatiekosten. Dit vraagt dat het commitment van zowel private als publieke partijen nog verder moet groeien. En dat beide groepen niet alleen gezamenlijk investeren in culturele projecten maar ook bijdragen aan de instandhouding van het fonds zelf.

Brabant C heeft aangegeven dat het streven naar een zelfstandig fonds ook tijd vergt na 2027 en dat dit een stevige rol van de provincie Noord-Brabant zal vragen. De provincie volgt de voortgang van de opgave van Brabant C. In mei 2026 heeft er een gesprek plaatsgevonden met Brabant C over de stand van zaken. Als een (door)start van een privaat publiek fonds in 2028 aan de orde is en dit aanvullende middelen vergt zal deze vraag door het college van GS aan Provinciale Staten worden voorgelegd.

3.4 Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant

Op 7 en 21 februari 2025 hebben Provinciale Staten gedebatteerd over de evaluatie van de koerswijziging van het LOF. Na vaststelling van deze evaluatie door Provinciale Staten zijn de uitkomsten besproken met het bestuur van Stichting LOF en de overige deelnemers. Provinciale Staten zijn hierover geïnformeerd via de [Statenmededeling van 23 september 2025](#).

Op basis van de verbeterpunten die uit de evaluatie naar voren zijn gekomen en die in de Statenmededeling zijn benoemd, zijn aan de onderdelen Beleid en Governance respectievelijk de kleurcode rood en oranje toegekend.

In de Vergadering van Deelnemers van 5 december 2025 heeft de provincie uitgesproken de voorkeur te hebben voor het scenario waarin LOF per eind 2026 stopt met het verstrekken van nieuwe leningen en zich daarna uitsluitend richt op het beheer van de bestaande portefeuille. De afwikkeling van de resterende middelen en de inzet daarvan voor de Leisure sector na 2026 worden in 2026 nader uitgewerkt. Zie ook de [Statenmededeling van 3 februari 2026](#).

4. Overige verbonden partijen

Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	Binnen kaders
4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	Natuur en milieu			Actief	

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen

De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egalisereserve bij de gesloten stortplaatsen. De voorziening van de provincie wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van de meest recente informatie.

De waarde van de egalisereserve per 31 december 2025 bedraagt negatief € 4.977.144. De reden hiervan is dat in 2022 het nettoresultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds, samen met een gedeeltelijke onttrekking uit de egalisereserve, onvoldoende was om de verplichte jaarlijkse oprenting (3,45%) van de voorziening mogelijk te maken. Op 31 december 2022 bedroeg de negatieve stand € 6.830.328. In de periode 2023 tot en met 2025 is daarmee een deel van het verlies uit 2022 ingelopen.

Hoewel per eind 2025 nog sprake is van een relatief hoog tekort, zijn in 2026 voorlopige naheffingsaanslagen opgelegd en zijn met de betrokken partijen betalingsafspraken gemaakt. Hiermee zijn stappen gezet om het tekort terug te dringen. In afwachting van de daadwerkelijke ontvangst van deze bedragen wordt de financiële situatie beoordeeld als oranje.

Belangen, Vermogensstructuren en resultaten

1. Gemeenschappelijke regelingen en Benelux Groepering Territoriale Samenwerking

[Belang](#)

Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
1.1 Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	Moerdijk	Smeulders/Van Gruijthuijsen	Lid bestuur bedrijfsvoering organisatie	50,0%
1.2 Zuidelijke Rekenkamer	Eindhoven	Programmaraad	Lid programmaraad	50,0%
1.3 Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Tilburg	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	36,0%
1.4 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	Eindhoven	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	25,0%
1.5 Omgevingsdienst Brabant Noord	's-Hertogenbosch	Oudenhoven / Boelema	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	35,0%
1.6 De Hollandse Waterlinies	Utrecht	Maes*	Lid van Gemeenschappelijk Orgaan	10%
1.7 BGTS Geopark Schelde Delta	Middelburg	Boelema*	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	19,2%
1.8 EGTC Rhine-Alpine	Mannheim (Dui)	Smeulders*	Lid Algemeen Bestuur	3,8%

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

[Vermogensstructuur en resultaat](#)

x €1000

Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2025*	Eigen vermogen per 31-12-2025*	Vreemd vermogen per 01-01-2025*	Vreemd vermogen per 31-12-2025*
1.1 Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	61.000	€280.000.000**	€ 97.265	€ 97.265	€ 215.594	€ 215.594
1.2 Zuidelijke Rekenkamer			€ 98	€ 118	€ 373	€ 176
1.3 Omgevingsdienst Midden- en West Brabant			€ 6.086	€ 8.652	€ 7.641	€ 6.361
1.4 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant			€ 4.183	€ 4.749	€ 5.295	€ 3.999
1.5 Omgevingsdienst Brabant Noord			€ 8.903	€10.619	€ 13.553	€ 11.001
1.6 De Hollandse Waterlinies			€ 613	€ 740	€ 0	€ 0
1.7 BGTS Geopark Schelde Delta			-	€ 3	-	€ 8
1.8 EGTC Rhine-Alpine			€ 187	€ 187	€ 1	€ 1

* De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

** De provincie en gemeente Moerdijk staan voor ieder 50-50 van het genoemde bedrag garant (gelijk aan de deelname in de Gemeenschappelijke Regeling).

2. Vennootschappen en coöperaties

Belang

x € 1.000

Naam	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boek- waarde
2.1 Enexis NV	Smeulders / Maes	stemrecht / voordrachtsrecht	30,8%	46.144	-	46.144	-

			RvC / lid AHC						
2.2	Brabant Water NV	Smeulders / Boelema	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC / lid AHC	31,6%	88	-	88	-	
2.3	Eindhoven Airport NV	Van Gruijthuijsen / Smeulders	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	24,5%	1.112	-	556	-	
2.4	BOM Holding BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	stemrecht / voordrachtsrecht RvC	100%	1	50.827	50.828	50.828	
2.5 a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV	Smeulders / Dirken	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	100%	30	89	119	111	
2.5 b	Ruimte voor Ruimte CV	Smeulders / Dirken	Stemrecht / Commanditair vennoot	99%**	1.485	24.457	25.943	24.998	
2.6	Business Park Aviolanda BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	80%	14	20.993	21.007	21.007	
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	Van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0,12%	22	-	8	-	
2.8	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	Van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0,07%	100	-	100	-	
2.9	ZEH NV	Smeulders*	Stemrecht	0,05%	4	-	4	-	
2.10	Pivotpark Holding BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht/voordrachtsrecht RvC	70,7%	20	6.282	6.302	6.302	

2.11	Green Chemistry Campus BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht RvC	60%	11	-	2.311	2.300
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV	Smeulders / Roijackers	Stemrecht	100%	-	-	-	-
2.13	Brabant Startup Fonds BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht	100%	-	-	-	-
2.14	BrabantRing BV	Smeulders / Van Gruijthuijsen	Stemrecht	30,20%	1	696	697	697
2.15	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV	Van Gruijthuijsen / Smeulders	Stemrecht	50,0 %				

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

** provincie heeft als enig commanditair vennoot een belang van 99% in RvR CV. Het resterende belang van 1% is in bezit van Ruimte voor Ruimte BV als beherend vennoot.

Vermogensstructuur en resultaat

x€1000

Naam	Lening per 30-06-2026	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2025*	Eigen vermogen per 31-12 2025*	Vreemd vermogen per 1-1 2025*	Vreemd vermogen per 31-12 2025*	Resultaat 2025 na belasting*	Netto Dividend, ontvangen in 2026 over 2025
2.1 Enexis NV	159.490		5.538.000	5.811.000	5.949.000	7.627.000	400.000	30.828

2.2	Brabant Water NV		716.350	767.239	694.860	713.961	50.889	0
2.3	Eindhoven Airport NV	2.000	148.866	167.023	36.713	40.015	25.191	1.857
2.4	BOM Holding BV	127.693	93.977	92.218	250.448	314.051	(1.682)	0
2.5 a	Ruimte voor Ruimte Beheer BV		610	239	347	1.077	(371)	0
2.5 b	Ruimte voor Ruimte CV		28.705	32.554	3.350	4.645	3.849	0
2.6	Business Park Aviolanda BV	18.988	13.543	13.453	21.309	23.768	(89)	0
2.7	Nederlandse Waterschapsbank NV	50.000	2.094.000	2.157.000	76.674.000	70.711.000	113	67
2.8	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	49.800	4.777.000	4.863.000	123.164.000	110.701.000	172	48
2.9	ZEH NV		1.306.330	1.270.574	621.586	643.058	95.988	77
2.10	Pivotpark Holding BV	68.002	16.599	27.602	76.594	83.066	11.003	0
2.11	Green Chemistry Campus BV		550	550	300	300	-10	0
2.12	Groen Ontwikkelfonds Brabant BV		0	0	6.747	4.969	0	0

2.13	Brabant Startup Fonds BV	19.950	0	0	22.140	27.778	0	0
2.14	BrabantRing BV	2.554	4	(939)	534	1.762	(943)	0
2.15	Ontwikkelmaatschappij Gebiedsontwikkeling Fellenoord BV		0	0	2.238	3.594	0	0

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

3. Stichtingen en verenigingen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	's-Gravenhage	Boelema*	Lid van het bestuur	10,89%
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Brussel	Van Gruijthuijsen*	Lid van het bestuur	8,33%
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Tilburg	Smeulders / Maes	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%
3.4	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	Oisterwijk	Smeulders / Maes	lid van de raad van deelnemers.	50%
3.5	Stichting COO BIC	Eindhoven	Smeulders/ Van Gruijthuijsen	Lid van de raad van advies en lid raad van deelnemers	33,3%

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

x € 1.000

Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2025*	Eigen vermogen per 31-12-2025*	Vreemd vermogen per 01-01-2025*	Vreemd vermogen per 31-12-2025*
3.1 Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)		120	2.808	3.314	53.222	45.463
3.2 Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)			661	661	716	716
3.3 Stichting Brabant C Fonds			471	530	7.658	6.086
3.4 Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant			6.651	6.852	15	47
3.5 Stichting COO BIC			0	0	261	539

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

4. Overige verbonden partijen Belang

Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	's-Hertogenbosch	Van Gruijthuijsen / Roijackers	GS vormen Algemeen Bestuur, twee gedeputeerde vormen Dagelijks Bestuur	100%

Vermogensstructuur en resultaat

x€1000

Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2025*	Eigen vermogen per 31-12-2025*	Vreemd vermogen per 01-01-2025*	Vreemd vermogen per 31-12-2025*
4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen			96.139	101.509	33.216	34.077

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers

5. Investeringsfondsen voor Brabant

Fonds*	Fondsomvang ingebracht door provincie x €1 mln	Looptijd t/m	Revolverendheid	Multiplier	Portefeuille
5.1 Innovatiefonds Brabant**	135	2037	Nominaal	≥ 3	Van Gruijthuijsen
5.2 Energiefonds Brabant**	60	2037	Nominaal	≥ 4	Maes
5.3 Brabant C fonds	36	2027	Beperkt	≥ 3	Maes
5.4 Groen Ontwikkelfonds voor Brabantse natuur	438	2027	Niet of nauwelijks	≥ 2	Roijackers
5.5 Leisure Ontwikkel fonds Brabant	5	2026	Beperkt (33-66%)	≥ 2	Maes
5.6 Brabant Startup Fonds	30	2033	50%	≥ 3	Van Gruijthuijsen

* Zie bijlagenbundel jaarrekening 2025 voor aanvullende fondsinformatie

** Het beheer van het Innovatiefonds en het Energiefonds vindt plaats door verbonden partij BOM Holding BV

Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Provinciaal grondbeleid

Het Provinciaal grondbeleid is vastgelegd in de Nota grondbeleid 2022. De Provincie voert actief grondbeleid uit door middel van participaties zoals deelnemingen in verbonden partijen en externe Ontwikkelmaatschappij, zoals de Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (ORR) en door het zelf verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden. Waar wenselijk geacht gebeurt dit ook strategisch of anticiperend. Binnen het grondbeleid zet het Ontwikkelbedrijf verschillende instrumenten in, die ieder verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen kennen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de in te zetten instrumenten en uitvoeringswijze.

Ontwikkelbedrijf

Het Ontwikkelbedrijf draagt bij aan de realisatie van verschillende provinciale beleidsdoelstellingen. Om dit mogelijk te maken heeft het Ontwikkelbedrijf een eigen investeringskrediet en verschillende instrumenten tot haar beschikking, waaronder: de aankoop van grond of gebouwen, de participatie in een project of deelneming en het verstrekken van een lening of een garantstelling. Daarnaast zetten we onze ervaring op gebied van proces en projectmanagement en onze vastgoedkennis en financiën in.

Het Ontwikkelbedrijf heeft veel kennis en ervaring rondom de samenwerking met overige overheden en marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit, wat de provinciale beleidsinzet is en op welke wijze deze kan worden verbonden met de doelen van andere partijen. Maar ook hoe een samenwerking daadwerkelijk tot stand kan worden gebracht om tot succesvolle invulling te komen van het project en bijbehorende ambitie.

De verkenningen waar het Ontwikkelbedrijf in betrokken is, worden in het algemeen integraal aangevlogen. Belangrijke thema's waarin het Ontwikkelbedrijf actief is, zijn: campussen en werklocaties, erfgoed, energie, ondermijning, wonen en binnenstedelijke transformatie, natuur, infra, water & bodem en landbouwtransitie.

Grondbeschikbaarheid blijft onmisbaar om maatschappelijke doelen te bereiken. De provincie kiest daarbij steeds vaker voor een integrale en gebiedsgerichte aanpak met inzet van een actief grondbeleid, waar het zelf aan- en verkopen van grond onderdeel van is. Bijvoorbeeld bij de Aanpak Landelijk Gebied of de realisatie van een busremise. In 2025 besloten we om het provinciale model van afzonderlijke grondbanken klaar te maken voor de toekomst. In 2026 maken we dit concreet met de instelling van een Brabantse Grondbank waar alle strategische en anticiperende aankopen samenkomen.

Het Ontwikkelbedrijf is ook inzetbaar voor nieuwe thema's, welke voortkomen uit de perspectiefnota's 2025-2026 en de uitwerking daarvan in de provinciale ontwikkelprogramma's.

Investeringskrediet

Het meerjarenperspectief van het Ontwikkelbedrijf vormt de basis voor de opgenomen financiële middelen en berekeningen in de (meerjaren-) begroting en deze paragraaf. Deze prognoses zijn per 1 juli 2026 geactualiseerd en vormen de basis voor het boekwaardeverloop in 2027.

Op grond hiervan is in onderstaande tabel de verwachte boekwaarde per 31-12-2027 over ingezette instrumenten van het Ontwikkelbedrijf als volgt weergegeven.

Boekwaardeverloop Ontwikkelbedrijf

Instrument	Boekwaarde per	
	1-1-2027	31-12-2027

Deelnemingen	0	0
Grond	71.582.765	68.564.227
Leningen/garantstellingen	73.533.899	86.621.981
Totaal	145.116.664	155.186.208

Binnen de categorie gronden en opstallen zijn in onderstaande tabel aangegeven welke projecten er in exploitatie (BIE) zijn.

Project	Boekw aarde 1-12-07	Vermeer dering	Vermin dering	Boekw aarde 31-12- 2027	Voorzi ening	nog te mak en kost en	Nog te realiser en opbren gsten	Resu ltaat nomi naal	Resu ltaat conta nt waar de
---------	---------------------------	-------------------	------------------	----------------------------------	-----------------	--------------------------------------	---	-------------------------------	--

Cultuurhi storisch Erfgoed:

Geertruide
nberg,
Dongecent
rale

2.479.
355 150.000 160.00
0 2.469.
355 129.
591 2.598.
946

Totaal 2.479.
355 150.000 160.00
0 2.469.
355 0 129.
591 2.598.
946 0 0

De geraamde resterende ruimte in het revolverend Investeringskrediet groot € 275 mln., waarvan €155,1 mln. is ingezet, bedraagt 31-12-2027 € 119,9 mln.

Instrument	Boekwaarde 31-12-2027	Restant krediet 31-12-2027
Investeringskrediet		275.000.000
Grond	68.564.227	
Leningen/ garantstellingen	86.621.981	
		155.186.208
Totaal		119.813.792

Bij de inschatting van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde toekomstige uitgaven en inkomsten van alle projecten en zijn de afgegeven garantstellingen volledig meegenomen tot en met 31-12-2027.

Risicoreserveringen en risico's

In onderstaande tabel zijn een specificatie opgenomen van de risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten van het Ontwikkelbedrijf.

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Thema		Saldo 01-01-2027	Mutatie 2027	Saldo 31-12-2027
Mobiliteit	projecten	2.560.000		2.560.000
Glastuinbouw	projecten	2.500.000	-500.000	2.000.000
Grote Erfgoedcomplexen	projecten	962.000		962.000
	geldleningen	6.378.057		6.378.057
projecten	61.606	-61.606		
Werklocaties	projecten	434.786		434.786
1.840.000	-840.000	1.000.000		
Ondermijning	projecten	1.094.222	-250.000	844.222
Economisch Vestigingsklimaat	projecten	150.000		150.000
Wonen	geldlening	95.033		95.033
Provinciale aankoop faciliteit	projecten	2.000.000		2.000.000
Grondbank de Peelvenen	projecten	800.000		800.000
Subtotaal afgedekt		18.875.704	-1.651.606	17.224.098
Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking		26.335.918	1.275.485	27.611.403
Totaal		45.211.622	-376.121	44.835.501

Voorzieningen Ontwikkelbedrijf

Thema		Saldo 01-01-2027	Mutatie 2027	Saldo 31-12-2027
Glastuinbouw	projecten	10.800.000		10.800.000
Ondermijning	geldlening	1.110.000		1.110.000
Grote Erfgoedcomplexen	geldlening	2.740.841	-2.740.841	
Stedelijke transformatie	projecten	9.067.500		9.067.500
Totaal		23.718.341	-2.740.841	20.977.500

Egalisatiereserve Ontwikkelbedrijf

Thema		Saldo 01-01-2027	Mutatie 2027	Saldo 31-12-2027
Diverse	projecten	663.136	-384.374	278.762
Totaal		663.136	-384.374	278.762

Reserve werkbudget Ontwikkelbedrijf

Thema		Saldo 01-01-2027	Mutatie 2027	Saldo 31-12-2027
Verkenningen	projecten	4.488.180		4.488.180
Totaal		4.488.180		4.488.180

De geraamde risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Per 31-12-2027 bedraagt het totale geraamde saldo hiervan € 65,8 mln. Dit is onderverdeeld in een geraamde risicoreservering van € 17,2 mln. en een geraamde voorziening van € 21,0 mln. Beide voor de bestaande lopende projecten. Daarnaast resteert er een geraamde vrije ruimte van € 27,6 mln., ten behoeve van toekomstige risico's op bestaande en nieuwe projecten van het Ontwikkelbedrijf. Naast bovengenoemde reserveringen en voorzieningen heeft het Ontwikkelbedrijf een reserve werkbudget. Doel van deze reserve is om deze middelen af te scheiden van het risicocompartiment, zodat er een eenduidig inzicht is in de beschikbare middelen voor risicoafdekking en voor niet- revolverende inzet. Hierdoor kan ook de berekening van het weerstandvermogen op het risicodeel van de reserve op een eenduidige wijze plaatsvinden. Het geraamde saldo van deze reserve ten behoeve van voorbereidende plan- en ontwikkelkosten, bedraagt ultimo 2027 € 4,5 mln. Hierbij is rekening gehouden met een geraamde onttrekking in 2026 en 2027 voor lopende verkenningen ten behoeve van onder andere toekomstige projecten.

Alle kosten en baten van projecten, die conform de BBV niet mogen worden geactiveerd, worden verantwoord via de egalisatiereserve van het Ontwikkelbedrijf, waardoor in de begroting dit geen budgettaire effecten heeft. Deze reserve heeft ultimo 2027 een verwacht saldo van € 0,3 mln.

Weerstandsvermogen

Het benodigde weerstandsvermogen is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen naar de toekomst toe per 1 juli 2026. Bij de berekening van de ratio van het weerstandsvermogen wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandcapaciteit. Op basis van deze berekeningssystematiek komt de ratio uit op 1,06 % (per 31-12-2027) en is voldoende om risico's binnen het Ontwikkelbedrijf op te vangen. De ratio valt binnen de vastgestelde bandbreedte van 0,75% - 1,25% van de weerstandsratio.

BBV en risicomanagement grondportefeuille Ontwikkelbedrijf

Als gevolg van Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) dient er een methodiek te worden vastgesteld voor de te hanteren rente- en disconteringsvoet in exploitatieplannen. De vast te stellen methodiek is als volgt: de te hanteren rente- en disconteringsvoet wordt gebaseerd op marktconforme rente voor de financiering van het betreffende plan (projectfinanciering), de marktconformiteit wordt vervolgens bepaald op basis van (fictieve) offertestelling bij een voor de overheid gangbare externe financier.

Jaarlijks worden alle grondexploitaties geactualiseerd. Hierbij wordt conform richtlijnen prudent te werk gegaan, wat betekent dat verliezen worden genomen zodra ze worden voorzien en winst pas wordt genomen als deze daadwerkelijk wordt gerealiseerd. Daarnaast wordt op basis van risicoanalyse een risicoreservering/voorziening getroffen of bijgesteld.

Grondbanken overige thema's

De Brabantse Grondbank

De provincie staat voor diverse maatschappelijke opgaven. Denk aan natuur, water, woningbouw, landbouwtransitie en economie. Hiervoor is veel grond nodig. Op dit moment verwerven we grond voor de realisatie van een beperkt aantal provinciale doelstellingen. Bijvoorbeeld om een weg te verbreden of Natura 2000 te realiseren. Binnen deze opdrachten wordt ook strategische (ruil)grond aangekocht. Het strategisch grondbezit is nu verdeeld over meerdere doelgebonden grondbanken. Dit belemmert snelheid, integraliteit en strategische inzet.

In 2025 hebben we daarom besloten om de provinciale grondbanken anders in te richten. Het doel hiervan is om strategische en anticiperende grondaankopen vanuit één centrale plek te organiseren. Deze grond kan vervolgens worden ingezet voor alle provinciale doelen. Middels een integrale afweging kan dit strategisch bezit ingezet worden voor actuele en urgente opgaven.

De Brabantse Grondbank, zoals het nieuwe model heet, is in 2026 ingevoerd. De uitvoering gebeurt vanuit het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf. Daardoor kan de provincie slagvaardig, rechtmatig en transparant handelen op de grondmarkt. En doordat de Brabantse Grondbank binnen het Ontwikkelbedrijf is ondergebracht, kan direct worden gestuurd op doel en resultaat. Met deze systeemwijziging vergroot de provincie haar uitvoeringskracht voor de lange termijn.

Per 31-12-2027 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank € 4,8 mln. en van de reserve € 2 mln..

Grondbank Natuurnetwerk Brabant

Om het Natuurnetwerk Brabant volledig te realiseren dient nog ongeveer 3000* ha, via verwerving of functieverandering, beschikbaar te komen voor natuur en nog ongeveer 6650* ha ingericht te worden. Door nog ruim 1000* ha te realiseren Ecologische Verbindingszones worden de natuurgebieden met elkaar verbonden. In N2000 gebieden loopt de uitvoering grotendeels via de provincie, daarbuiten grotendeels via het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), in samenspraak met terreinbeherende organisaties, waterschappen, gemeenten, de ZLTO, bedrijfsleven en particulieren.

*Peildatum 1-1-2026.

Grondbank Infrastructurele projecten

In o.a. het Meerjaren investeringsprogramma Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur wordt aangegeven welke infrastructurele projecten er zullen worden uitgevoerd. Ten behoeve van deze doelstelling worden gronden gekocht. Deze aankopen zullen worden gefinancierd uit hiervoor gevoteerde investeringskredieten in het kader van mobiliteitsbeleid.

Grondbank Natuurinclusieve Landbouw

De provincie biedt mogelijkheden aan veehouders die willen omschakelen van reguliere naar een natuur inclusieve bedrijfsvoering. Daarnaast biedt de provincie mogelijkheden voor een aanvullend areaal aan landbouwgrond onder voorwaarde dat deze natuur inclusief wordt beheerd en in erfpacht uitgegeven (sale- en lease back constructie). Per 31-12-2027 is de verwachte boekwaarde € 19,6 mln.

Grondbank De Peelvenen

Het grondruilfonds Peelvenen is een instrument om in het gebied de opgaven voor klimaat, water en natuur gepaard te laten gaan met de transitie van de landbouw. Gedeputeerde Staten hebben besloten om het grondruilfonds als pilot in gebruik te nemen in het gebied Peelvenen. De ervaringen van het grondruilfonds zijn meegenomen in de uitwerking van de Brabantse grondbank

Per 31-12-2027 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank € 8,3 mln. en van de reserve € 0,8 mln.

Grondbank Graasdierhouderijen

De provincie Noord-Brabant ondersteunt middels de Beleidsregel grond voor extensivering (voormalige beleidsregel grond voor graasdierhouderij) landbouwbedrijven rond de Natura 2000-gebieden, Natte Natuurparels en in de beekdalen die willen extensiveren. Grondeigenaren kunnen hun grond aan de provincie verkopen en tegen een aantrekkelijke jaarlijkse canon terug in erfpacht krijgen. Voorwaarde is dat ze de grond alleen gebruiken als grasland, kruidenrijk grasland of voor Skal-gecertificeerde, biologische landbouw. De (erf)pachtperiode is 26 jaar. Per 31-12-2027 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank € 2,5 mln.

Grondbank de Kempen

De doelstelling van Grondbank de Kempen was het opzetten en uitvoeren van projecten, die private investeringen koppelen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Kempen (ecologische- en ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en culturele identiteit). Ondernemers en gemeenten stonden hiervoor via de Stichting Kempenland aan de lat. De provincie ondersteunde dit door via een revolverende grondbankportefeuille (maximaal € 13,9 mln.) met gronden en opstallen te kopen en te verkopen. De samenwerking is in 2024 volgens planning officieel beëindigd, De grondbank wordt uiterlijk per 31-12-2027 opgeheven.

Grondbank De Pielis

De Agrarische Natuurvereniging de Pielis beheert een natuurzone van circa 25 ha langs de Goorloop in de Pielis. De provincie en het Waterschap zijn eigenaar van de grond. Het beheer is vastgelegd via een erfpachtovereenkomst voor de periode van 28 jaar. De kosten van beheer en de ontginning worden gedekt uit de reserve Grondbank de Pielis. Per 31-12-2027 is de geraamde boekwaarde van de Grondbank € 1 mln. en van de reserve € 0,39 mln.

Strategische Grondbank

De Strategische grondbank is in 2022 ingesteld om een strategische grondpositie op te bouwen. Hiervoor is een investeringsbudget van € 42,5 miljoen uit de immunisatieportefeuille vrijgemaakt. Het doel: courante agrarische gronden aankopen en daarmee financieel en maatschappelijk rendement behalen. In 2026 zal deze grondbank worden geëvalueerd. Per 31-12-2027 is de verwachte boekwaarde € 12,3 mln.

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

Een specifieke taak voor het Ontwikkelbedrijf is het uitvoering geven aan de Stimuleringsmaatregelen Woningbouw, die 2009 zijn vastgesteld. Op de Starterslening bij de SVN na, zijn alle maatregelen afgerond. Op de stimuleringsmaatregel voor Startersleningen zal naar verwachting in 2027 € 0,35 mln. worden afgelost. Per 31-12-2027 is het saldo van de uitstaande leningen bij SVN € 2,2 mln.

Tijdelijk beheer gronden en opstallen

In 2027 zal circa 1.900 ha verpacht c.q. in gebruik gegeven. Dit betreffen gronden die in beheer zijn in het kader van met name Mobiliteit, Natuurnetwerk Brabant, Natura 2000, Natuurinclusieve landbouw en het eigen investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf.

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is o.a. verder te vinden in:

- Bijlage deelnemingen (o.a. Pivotpark, ORR, BPA, GOB)
- Betreffende programma's in de begrotingsprogramma's:
 - Programma Ruimte en Wonen: Ruimtelijke ontwikkeling (RvR, transformatieopgaven)
 - Programma Natuur en Milieu: GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant)
 - Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling: Economisch programma (bedrijventerreinen/campussen)
 - Programma Basisinfrastructuur Mobiliteit: Infrastructuur/Provinciale wegen
 - Programma Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed: Erfgoed

Openbaarheidsparagraaf Woo

Inleiding

De Wet open overheid (Woo) geeft burgers recht op toegang tot publieke informatie en vergroot de vindbaarheid, toegankelijkheid en duurzame archivering van overheidsinformatie. De Woo gaat uit van het principe: openbaar, tenzij. Overheden maken informatie actief openbaar en behandelen informatieverzoeken voortvarend en in samenwerking met de indiener. Dit vraagt om een informatiehuishouding die op orde is en blijft.

Actieve openbaarmaking

In 2027 blijven we werken aan een open en een toegankelijke provincie. In het eerste kwartaal is de verplichte openbaarmaking van Woo-informatie categorieën volledig geborgd in de processen. Actieve openbaarmaking is daarmee structureel onderdeel geworden van onze reguliere informatiehuishouding en processen. Via ons eigen publicatieplatform open.bradant.nl publiceren we informatie op een gestructureerde, vindbare en toegankelijke manier. Omdat de landelijke planning voor de verdere tranches nog niet volledig is vastgesteld, blijven we met deze aanpak bewust vooruitlopen op de landelijke verplichtingen. Tegelijkertijd houden we rekening met toekomstige aansluiting op de landelijke Woo-voorzieningen wanneer deze beschikbaar zijn. We beperken ons niet tot de wettelijk verplichte Woo-informatie categorieën. Waar dat uitvoerbaar is, gaan we ons ook inspannen om informatie openbaar te maken waar brede maatschappelijke belangstelling voor bestaat.

Passieve openbaarmaking

We verwachten dat we in 2027, net als in voorgaande jaren, ongeveer 100 Woo-verzoeken ontvangen. Deze verzoeken variëren in omvang en complexiteit. Tegelijkertijd blijft onzeker of dossiers die onderwerp zijn van het publieke debat een piek in de instroom van Woo-verzoeken met zich brengen. De centrale regie op de uitvoering van de Woo-verzoeken vanaf 1 januari 2027 zorgt voor meer efficiëntie en uniformiteit in de afhandeling. Wij zorgen ervoor dat we de informatiebehoefte van verzoekers goed begrijpen door persoonlijk contact. In 2027 volgen we de landelijke evaluatie van de Woo nauwgezet. Om de uitvoeringslasten te beperken, onderzoeken we of de huidige anonimiseringssoftware volstaat en of artificial intelligence kan ondersteunen bij het zoeken, vinden en selecteren van documenten.

Verbetering van de informatiehuishouding

In 2027 treedt de langverwachte Archiefwet 2026 in werking. Hetzelfde geldt voor het Archiefbesluit en de Regeling Archiefbeheer. De vernieuwde wet- en regelgeving richt zich nadrukkelijk op een digitale informatiehuishouding en vormt een passend moment om een nieuwe Archiefverordening en een Besluit Informatiebeheer vast te stellen. Beide regelingen zijn erop gericht een kwalitatief hoogwaardig en toekomstbestendig informatiebeheer te waarborgen. Ook de eisen die voortvloeien uit de Woo sluiten hier nauw op aan.

Voor de uitvoering van niet-dagelijkse werkzaamheden beschikt het team Informatie Control en -Beheer over een meerjarenplanning. Hierin wordt de implementatie van de nieuwe wet- en regelgeving opgenomen. Op basis van deze planning wordt bepaald welke activiteiten en projecten worden uitgevoerd, waarbij de aanbevelingen van de provinciearchivaris worden betrokken.

Daarnaast wordt de vastgestelde visie op informatiebeheer gefaseerd geïmplementeerd. Doel hiervan is het realiseren van een toekomstbestendige, moderne en modulaire informatiearchitectuur, ondersteund door applicaties die gebruiksvriendelijk, veilig en doelgericht zijn. Ook in 2027 worden hierin belangrijke vervolgstappen gezet.

Europese programma's

Inleiding

Mede door inzet van de Europese middelen gaan we onze provinciale doelstellingen realiseren. De Europese subsidies zijn, met haar multipliereffect, zeer belangrijke impuls gelden voor de provincie Noord-Brabant en een katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met de huidige actuele maatschappelijke opgaven waar we voor staan.

Europese programmaperiode 2021-2027

In 2021 is het [huidige Meerjarig Financiële Kader \(2021-2027\)](#) gestart van de Europese Unie, met de volgende verdeling voor Europese fondsen zoals het:

- OPZuid 2021-2027 - Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) programma dat wordt uitgevoerd via het Operationeel Programma voor Zuid-Nederland
- GLB/NSP - Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid met de Nederlandse invulling het Nationaal Strategisch Plan dat wordt uitgevoerd via het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid/Nationaal Strategisch Plan
- Interreg - Europese subsidieregeling voor grensoverschrijdende ruimtelijke en regionale ontwikkeling
- REACT-EU - Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe
- JTF - Just Transition Fund
- RRF - Recovery and Resilience Facility

Als provincie hebben wij in de programmaperiode 2021-2027 de verantwoordelijkheid van beheerautoriteit (voorheen: managementautoriteit) gekregen na afspraken met het ministerie van Economische Zaken in het kader van de partnerschapsovereenkomst.

Naast de bovengenoemde programma's waar we deelnemen in de governance (regionale programma's) kijken we ook kritisch naar andere Europese programma's die aansluiten bij de provinciale doelstellingen. Denk hierbij o.a. aan HORIZON, Digital Europe Programme, LIFE (natuur-, milieu- en klimaatprojecten), European Defence Fund (EDF). Om nóg meer EU-middelen in te kunnen zetten op het behalen van Brabantse beleidsdoelstellingen zijn een aantal aanbevelingen vanuit het "Actieplan Europese Financiering Noord-Brabant" (Bureau Buiten, 10-7-2025) nader onderzocht en uitgewerkt.

Om maximaal te profiteren van deze subsidiefondsen is het noodzakelijk de benodigde cofinancieringsmiddelen tijdig beschikbaar te hebben en de uitvoeringskosten op ons te nemen voor deze programmaperiode. In 2020 is door GS besloten dat de benodigde cofinancieringsmiddelen gevonden moet worden binnen de bestaande programmabudgetten.

De motivatie is dat deze EU-middelen bijdragen aan het behalen van onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen (multipliereffect). De totaal benodigde cofinanciering tot het einde van de programmaperiode zal naar verwachting een bedrag van € 60 mln. zijn.

Aan het einde van deze paragraaf staat een factsheet (peildatum 1-1-2026) vermeld met daarin een geconcentreerd overzicht van de cofinanciering uit de programma's welke zijn ingezet op Europese projecten.

Europese programmaperiode 2028-2034

De voorbereidingen voor de volgende periode 2028–2034 zijn in gang gezet. In juli 2025 heeft de Europese Commissie (EC) haar voorstellen voor de nieuwe MFK (Meerjarig financieel kader) verordening gepubliceerd middels "[The 2028-2034 EU budget for a stronger Europe](#)".

Hieruit blijkt dat de Europese Commissie meer wil gaan inzetten op vereenvoudiging en centralisatie.

Een van die onderdelen betreft het tot stand brengen van nationale en regionale partnerschapsplannen (NRPP), wat inhoudt dat er één plan per lidstaat komt waarin cohesiebeleid, landbouw, sociale fondsen, migratie en veiligheid zijn ondergebracht. Deze nationale plannen maken zo'n 40-45% uit van het totale voorgestelde budget van zo'n 2.000 miljard Euro. Daarnaast komt er een nieuw centraal Europees instrument, het Europese fonds voor concurrentievermogen (ECF), waarin twaalf huidige fondsen worden samengevoegd. Het fonds heeft als doel het Europees concurrentievermogen en strategische autonomie versterken, in navolging van de aanbevelingen uit het Draghi-rapport. Het ECF maakt zo'n 20-30% uit van het totale MFK-budget.

Wat willen we bereiken?

- Met de huidige programmaperiode (2021-2027) zetten we wederom in op de nieuwe kansen die Europa ons biedt en vervullen we een proactieve rol bij de voorbereidingen, vormgeving en uitvoering hiervan.

- Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de nieuwe programmaperiode 2028-2034 reeds opgestart op nationaal niveau en neemt Brabant hier actief deel aan om te zorgen dat ook dan weer provinciale beleidsdoelen en Europese subsidiefondsen zoveel mogelijk met elkaar matchen. Hiervoor is in samenwerking met de beleidsprogramma's samengewerkt om te komen tot een Brabantse aanpak. De verwachting is dat in de loop van 2027 het MFK 2028-2034 zal worden vastgesteld.

- Met de vorige programmaperiode 2014-2020 ligt de focus op het adequaat afronden van de EU-subsidieprogramma's.

1. Europese programma's 2021-2027:

- Majeure Europese programma's: OPZuid, GLB, Interreg VI A
- Inzet op extra middelen uit de Europese Unie inzake: Green Deal - JTF

2. Europese programmaperiode 2028-2034:

- Opstellen Brabantse aanpak
- Voorbereidingen voor het organiseren van de provinciale cofinanciering

3. Afronden Europese programma's 2014-2020:

- Majeure programma's: OPZuid, POP3, Interreg V
- Corona herstel - React EU
- Bancaire instrumenten
- Beleidsinstrumenten

4. Opvolging acties vanuit "Actieplan Europese Financiering Noord-Brabant":

- Naar aanleiding van het "Actieplan Europese Financiering Noord – Brabant" is een vouchersysteem ingericht en gelanceerd. Het vouchersysteem zal in eerste instantie lopen in 2026 en 2027. Vervolgens zal de het vouchersysteem geëvalueerd worden.
- In alle beleidsprogramma's zijn EU-coördinatoren aangewezen die frequent samenkomen in het EU-ambassadeursplatform onder toezicht van algemeen directeur Guido Derks. Het EU-ambassadeursplatform faciliteert kennisdeling tussen de beleidsprogramma's inzake EU-financieringsmogelijkheden.
- Team Europese Programma's is gestart met de verkenning naar de inrichting van een EU – project supportteam.

Wat gaan we daarvoor doen?

1. Europese Programma's 2021-2027

OPZuid, Interreg VI, GLB-NSP en JTF:

OPZuid

Het OPZuid bestaat uit twee doelstellingen: een "groener Europa" en een "slimmer Europa". Bedrijven en organisaties kunnen subsidie aanvragen voor innovatieve projecten (TRL¹ 6-9) die bijdragen aan één van de twee voornoemde doelstellingen. Daarvoor moeten de projecten gericht zijn op een versnelling van één of meer van de vijf vastgestelde transitie (zoals opgesteld vanuit de [RIS3](#)) en ten goede komen aan het programmagebied van Zuid-NL, te weten de provincies Brabant, Limburg en Zeeland.

De transities zijn:

- Gezondheid
- Landbouw en voeding
- Grondstoffen
- Energie
- Klimaat

De EU stelt in totaal 105 miljoen euro beschikbaar voor 2021-2027 op voorwaarde dat ook Rijk, provincies en bedrijfsleven meebetalen (cofinanciering).

In het voorjaar van 2026 vond de achtste en tevens laatste openstelling voor het OPZuid 2021-2027 plaats. Binnen deze openstelling is € 12,5 miljoen aan EFRO-subsidie beschikbaar voor de beleidsdoelstelling Een slimmer Europa, met als thema Defensie, waarbij de nadruk ligt op dual-use toepassingen. Het is de eerste keer dat deze thematische openstelling wordt gehanteerd. Mede naar aanleiding van de oorlog in Oekraïne wil Europa haar defensiecapaciteiten versterken. Daarom heeft de Europese Commissie deze nieuwe prioriteit aangewezen voor de inzet van EFRO-middelen. Met de openstelling in 2026 wordt naar verwachting het volledige beschikbare OPZuid-budget ingezet. Wel bestaat de mogelijkheid dat tijdens de uitvoering van reeds beschikte projecten middelen vrijkomen. In 2026 zal meer duidelijkheid ontstaan over de omvang van deze vrijval. Indien de vrijval substantieel blijkt, zullen maatregelen worden getroffen om de-committing van Europese middelen te voorkomen.

INTERREG VI-A

De Interreg A-programma's zetten in op grensvervaging en bevordering van samenwerking tussen regionale gebieden in verschillende landen. Binnen de nieuwe Interreg A - programma's 2021-2027 waarin Brabant deelneemt kunnen grensoverschrijdende projecten met onze Duitse en Vlaamse partners worden ingediend op het gebied van gezondheid, landbouw en voeding, grondstoffen, energie, klimaat, duurzaam toerisme en arbeidsmarkt en onderwijs. Onze projectadviseurs in Duitsland en Vlaanderen zullen net als in de vorige programmaperiode samen met de beleidsinhoudelijke medewerkers het veld in beweging brengen zodat er goede grensoverschrijdende projectaanvragen worden ingediend die een wezenlijke bijdragen leveren aan de realisatie van onze beleidsdoelstellingen. Voor het Interreg Vlaanderen – Nederland programma zijn de beschikbare Europese middelen voor de periode 2021-2027 reeds ingezet. Het is de verwachting dat door de vrijval er nog een bedrag van € 6,8 miljoen effectief beschikbaar zal zijn tegen de zomer van 2027. Om tot 100% benutting van de Europese middelen te komen zal er eind 2026 nog een kapitalisatie call (€ 4,6 mln.) worden geopend. De overige € 2,2 mln. zal worden ingezet voor een uitbreiding van het Crossroads project (open project voor innovaties). Voor de Interreg-programma's Deutschland–Nederland en Maas–Rijn zijn nog redelijk wat Europese middelen beschikbaar. Medio 2026 resteert naar schatting nog circa 17% van het EFRO-budget binnen Interreg Deutschland–Nederland en circa 20% binnen Interreg Maas–Rijn. Beide programma's werken met doorlopende openstellingen. In 2026 is er nog volop de gelegenheid om projecten in te dienen.

GLB-NSP

In 2023 is het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB23-27) van start gegaan. EU-lidstaten hebben elk een nationaal strategisch plan opgesteld om de uit het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO) gefinancierde steun van de Unie te implementeren en de specifieke beleidsdoelstellingen te verwezenlijken. Het GLB-NSP beslaat de periode van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2027.?

De drie hoofddoelen van het GLB:?

- Slimme, veerkrachtige landbouw??
- Milieu, biodiversiteit en klimaat?
- Brede plattelandsontwikkeling??

In het NSP ligt de nadruk op toekomstbestendig boeren en het belonen van duurzaamheid. Het subsidiebudget voor Noord-Brabant aan provinciale regelingen beslaat rond de € 90 mln., waarvan ongeveer € 60 mln. Europese middelen en ongeveer € 30 mln. aan provinciale middelen voor de gehele programmaperiode. Jaarlijks dekken provincie en Brabantse waterschappen rond de € 6 mln. aan cofinancieringsmiddelen die nodig zijn om de € 12 mln. Europese middelen te kunnen inzetten. Dit is van toepassing op elk begrotingsjaar.

Er is een goede match tussen enerzijds de doelen uit het Brabantse bestuursakkoord, de daarmee samenhangende doelen van de Brabantse begrotingsprogramma's Landbouw & Voedsel, Natuur en Milieu en Water en Bodem en de doelen van Europa, zodat het Europese GLB programma een goede bijdrage kan leveren aan het realiseren van deze provinciale doelen.

Voor eind 2026, of zelfs begin 2027, is het de bedoeling om de laatste resterende GLB-middelen nog via een laatste paar subsidieopenstellingen beschikbaar te stellen.

JTF

Doel van het Europese Just Transition Fund is om de sociale en economische gevolgen van de klimaattransitie in kwetsbare regio's op te vangen. Het COROP-gebied West-Noord-Brabant is als één van de zes JTF-gebieden in Nederland aangewezen. Er is een bedrag van € 58,5 mln. aan Europese subsidie toegewezen aan dit gebied.

Het Rijk (ministerie van SZW) treedt op als beheerautoriteit voor het JTF. De uitvoering voor Noord-Brabant, Zeeland en Limburg is belegd bij Stimulus programmamanagement. ?

Het JTF kent drie thematische sporen waarbinnen subsidie aangevraagd kan worden:

- Spoor 1 Innovatie: vernieuwing en versterking van de regionale economie met focus op biobased waardeketens en circulaire chemie en materialen.
- Spoor 2 Infrastructuur: investeringen in technologie, energiesystemen en infrastructuur voor een groene industrie en chemie.
- Spoor 3 Arbeidsmarkt: bijscholing, omscholing en aantrekken van talent in het licht van de energie- en grondstoffentransitie.

Projecten binnen spoor 1 en 2 moeten directe impact hebben op het kerngebied, dat bestaat uit het aaneengesloten gebied van de gemeenten Geertruidenberg, Drimmelen, Moerdijk, Steenbergen en Bergen op Zoom. Spoor 3 heeft de gehele COROP-gebied West-Noord-Brabant als werkingsgebied.

Het JTF West-Noord-Brabant heeft in 2025 twee openstellingen gekend. De laatste openstelling is per 16 juni 2025 opengesteld en is verlengd tot 15 december 2026. Per medio 2026 was er al ruim € 55 mln. beschikt aan projecten en hebben projecten € 7,5 mln. aan JTF-subsidie aangevraagd.

MKB-plusfaciliteit

De provincie heeft in augustus 2018 de (aandelenkant van de) mkb-plusfaciliteit opgezet om snelgroeiende en innovatieve mkb ondernemingen in Brabant te kunnen voorzien van durfkapitaal via het Europees Investeringsfonds. Sinds januari 2020 stellen de provincie en Invest-NL voor de leningenkant van de mkb-plusfaciliteit teder € 30 mln. beschikbaar. De aandelen- en leningenkant van de mkb-plusfaciliteit hebben in principe een looptijd van respectievelijk 20 en 17 jaar. Tot op heden heeft de provincie drie co-investeringen gerealiseerd (twee in 2020 en één in 2022).

Vanguard Initiative

In 2023 en 2024 neemt Brabant, als partner in Vanguard, actief deel aan 4 pilots (3D Printen, Slim produceren, AI en Smart Health); en de aanvraag van een Partnership for Regional Innovation(PRI); Interregional Funding Mechanism, een onderzoek naar de mogelijkheden van een innovatie fonds opgezet door en voor regio's in Europa. De PRI zou het budget van dit fonds met Europees geld kunnen verdubbelen.

Monitoring Europese programma's

Twee keer per jaar monitort Stimulus Programmamanagement van de provincie Noord-Brabant - in samenwerking met European Regional Affairs Consultants (ERAC) - de verlening van [Europese subsidies](#) aan projecten met begunstigen die zijn gevestigd in Zuid-Nederland. Deze gegevens worden ieder half jaar geactualiseerd en laten zien aan hoeveel Brabantse projecten vanaf het begin van de huidige programmaperiode 2021-2027 tot heden Europese subsidie is toegekend. Voor de meest actuele rapportage zie de rapportage met peildatum 1 januari 2026 ([EU-subsidiemonitor-2021-2027-Stimulus-peildatum-1-januari-2026.pdf](#)).

Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten van de EU-programma's zullen deze Europese programmaperiode door de provincie gedragen worden. Onze bijdrage voor de uitvoering van de programma's door o.a. Stimulus, Interreg-secretariaten en RVO, is in het begin van de programmaperiode op jaarlijks rond € 3 mln. ingeschat. Hiervoor is een structurele dekking voorzien van € 3,18 mln. per jaar (jaarlijks te indexeren).

2. Afronden Europese Programma's 2014-2020

OPZUID en Interreg V

In 2021 hebben de laatste openstellingen binnen het OPZuid en Interreg programma plaatsgevonden. Het beschikbare EFRO–budget voor het OPZuid en het Interreg V programma is inmiddels volledig beschikt. De definitieve einddatum van de projecten uit deze programmaperiode liep tot eind 2023. In 2024 zijn de laatste betaalaanvragen en eindafrekeningen voor het OPZuid en Interreg opgesteld. Alle projecten zijn afgerond en de eindrapportages zijn gereed. De EC en de ADR voeren de nodige audits uit. De Europese Commissie zal naar verwachting in het najaar van 2026 het OPZuid 2014–2020 formeel vaststellen. Daarmee wordt het programma definitief afgesloten.

POP3+

In 2022 hebben de laatste openstellingen vanuit de transitieperiode (POP3+) van het POP3 naar het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid plaatsgevonden. Voor de periode 2021 en 2022 is hiervoor een ELFPO-bijdrage van +/- € 17 mln. naar voren gehaald. Voor de transitieperiode zijn de volgende focus doelen genoemd: klimaatdoelen, kringlooplandbouw en biodiversiteitsherstel. Zowel de landbouw transitie als de opgaven voor natuur, bodem en water zijn aan de orde. In 2023 zijn hiervoor de laatste subsidies verleend. Het POP3 programma is eind 2025 afgerond.

Wat mag het kosten?

Reserve 2022-2027

In het nieuwe programma is er gekozen om de cofinanciering te dekken uit de beschikbaar gestelde middelen per programma. De motivatie is dat de Europese middelen bijdragen aan onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen (multipliereffect).

Vanuit alle betrokken beleidsprogramma's is de benodigde provinciale cofinanciering voor de Europese programma's (OPZuid, Interreg VI-A, JTF en GLB 23-27) reeds toegevoegd aan de reserve Europese Programma's 2022-2027.

Er is in totaal € 60 mln. toegevoegd aan de reserve Europese Programma's 2022-2027 voor de cofinanciering van de Europese fondsen.

Reserve Europese Programma's 2022-2027

Europese Programma's	Saldo reserve 31-12-2025	Toevoeging 2026*	Onttrekkingen 2026*	Saldo reserve 31-12-2026	Toevoeging 2027	Onttrekkingen 2027	Saldo reserve 31-12-2027
OP Zuid	7.332.218	-1.284.173	5.131.500	916.545	-	900.000	16.545
Interreg	2.694.762	1.233.837	3.510.000	418.599	370.000	785.000	3.599
GLB	15.600.455	592.323	6.656.275	9.536.503	-	9.536.503	-
JTF	1.033.626	-	920.000	113.626	-	-	113.626
Overig	209.800	-200.000	-	9.800	-	-	9.800
<i>Uitvoeringskosten</i>	5.281.787	3.068.189	5.872.998	2.476.978	3.068.278	2.815.799	2.729.457
Totaal	32.152.648	3.410.176	22.090.773	13.472.051	3.438.278	14.037.302	2.873.027

*obv Burap II 2026

Reserve 2014-2020

Het saldo van de reserve uit de Programmaperiode 2014-2020 zal worden ingezet voor:

- 1) De uitvoeringskosten voor dit programma. Deze kosten zullen tot en met 2026 doorlopen en
- 2) Voor eventuele dekking voor potentiële financiële risico's voor de afwikkeling van de programmaperiode en welke doorlopen tot na 2026. Na de afrekening met Europa en afwikkeling van het programma kunnen we pas zeker zijn van de omvang van het restant van deze reserve.

Door de stelselwijziging van de cofinanciering 2021-2027 is het mogelijk dat de benodigde cofinancieringsmiddelen voor projecten niet tijdig beschikbaar zijn. Om dit te voorkomen is er gezorgd worden voor een risicobuffer zodat potentieële EU-middelen niet verloren gaan. Hiermee kan dit worden ondervangen zodat er, indien noodzakelijk, bijsturing kan plaatsvinden.

Deze buffer komt uit het restant van de reserve van de programmaperiode 2014-2020.

	Toevoeging t/m 2025	Onttrekkingen t/m 2025	Saldo reserve 31-12-2025	Verplichtingen 2026 e.v.	Verwachte eindsaldo
--	------------------------	---------------------------	-----------------------------	-----------------------------	------------------------

Europese Programma's, uitvoeringskost en en risicobuffer	140.881.81 3	128.623.734	12.258.07 9	4.930.820	7.327.259
--	-----------------	-------------	----------------	-----------	-----------